

**Projekt
Kodeksu Etyki Adwokackiej
z dnia 6 maja 2010 r.**

**Projekt
Kodeksu Etyki Adwokackiej
z dnia 6 maja 2010 r.**

Warszawa 2010

Spis treści

Wprowadzenie: etyka adwokacka między tradycją a nowoczesnością (<i>Paweł Skuczyński</i>)	7
Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r.	41
Uzasadnienie do Projektu Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r. (<i>Paweł Skuczyński</i>)	70
Rozdział 1 Przepisy ogólne	71
Rozdział 2 Wykonywanie zawodu	81
Rozdział 3 Adwokat jako obrońca i pełnomocnik	135
Rozdział 4 Adwokat jako doradca	158
Rozdział 5 Adwokat jako negocjator	165
Rozdział 6 Adwokat jako arbiter i mediator	174
Rozdział 7 Wspólne wykonywanie zawodu	195
Rozdział 8 Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury	204

Wprowadzenie: etyka adwokacka między tradycją a nowoczesnością

Paweł Skuczyński¹

1. *Etyka adwokatów i radców prawnych jako etyka zawodowa.* Współczesny rozwój etyki zawodowej jest efektem wielu skomplikowanych procesów społecznych, z których dwa wybijają się na pierwszy plan. Po pierwsze, praca zawodowa zajmuje coraz bardziej centralne miejsce w życiu człowieka i to nie tylko ze względu na fakt, że jest ona źródłem jego bytu materialnego, ale także dlatego, że w coraz większym zakresie kształtuje jego tożsamość². Po drugie, moralność rozumiana jako zespół społecznie skutecznych norm w coraz mniejszym stopniu jest podstawą nowoczesnych społeczeństw, co spowodowane jest przez fakt, że ich pluralizm oznacza istnienie konsensu jedynie wokół najogólniejszych zasad postępowania. Jest natomiast niezmiernie trudne, jeśli wręcz nie niemożliwe wyprowadzenie z tych ogólnych zasad ścisłych obowiązków i stworzenie uniwersalnego kodeksu etycznego, który skierowany byłby do wszystkich obywateli³. Dlatego też współczesna etyka coraz częściej jest etyką stoso-

¹ Autor jest doktorem nauk prawnych, adiunktem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, prezesem fundacji Instytut Etyki Prawniczej.

² E. Łojko, *O roli zawodów prawniczych w dzisiejszym społeczeństwie*, Palestra 1997, Nr 3-4, s. 52; E. Łojko, *Role i zadania prawników w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa 2005.

³ Zobacz np. L. Kołakowski, *Etyka bez kodeksu* [w:] *Kultura i fetysze. Eseje*, Warszawa 2000; M. Zirk-Sadowski, *Postulat etyki bezkodeksowej a stosunek prawa do moralności*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego 1979, z. 25.

waną, która z jednej strony na gruncie wielkich teorii etycznych formułuje ogólne zasady moralne, z drugiej natomiast badając różne praktyki społeczne systematyzuje występujące w nich dylematy moralne i poucza w jaki sposób można sytuacyjnie dylematy te przy pomocy zasad rozwiązywać.

Etyka zawodowa może być traktowana jako dziedzina etyki stosowanej, należy jednak pamiętać, że dostosowując ogólne zasady moralne do specyfiki różnych praktyk społecznych rzadko przestaje ona jedynie na formułowaniu dylematów i wskazówek w jaki sposób sobie z nimi radzić. Jest ona bowiem w stanie wypracowywać to, co w skali całego społeczeństwa jest coraz mniej możliwe, tj. zbiory obowiązków zawodowych, które służą realizacji celów i wartości centralnych dla każdej roli zawodowej, które z kolei podporządkowane są najogólniejszym zasadom moralnym. Dzięki temu pełni ona dwie bardzo istotne funkcje każdej etyki: reguluje postępowanie ludzi oraz jest źródłem ich tożsamości. Można więc przyjąć, że obserwowany wzrost zainteresowania etyką zawodową nie jest czymś przypadkowym i jednocześnie będzie miał charakter trwały. Nie jest więc ona jedynie etyką stosowaną, lecz raczej odrębnym szczególnym sposobem funkcjonowania moralności we współczesnych społeczeństwach.

Etyka adwokatów i radców prawnych posiada w tym kontekście szczególne znaczenie. Oczywiście, aby mówić łącznie o tych zawodach należy pamiętać o podstawowych historycznych różnicach między nimi, tj. o wielowiekowej powszechnej historii adwokatury i o kilkudziesięcioletnim zaledwie rozwoju zawodu radcy prawnego w Polsce. Również współcześnie charakter tych zawodów jest nieco odmienny, ale wszystko to razem nie powinno przesłaniać faktu, że są one ukształtowane bardzo podobnie i czerpią z dziedzictwa tradycji etyki adwokackiej. Szczególne znaczenie etyki tych zawodów polega na tym, że obok etyki lekarskiej i etyki

nauczycielskiej, właśnie etyka prawnicza – rozumiana przede wszystkim jako etyka adwokacka – należy do najstarszych dziedzin etyki zawodowej, które kształtowały się już w Starożytności. W stosunku do innych zawodów może więc ona mieć charakter wzorcowy, tzn. jest ona przypadkiem etyki zawodowej, która na trwałe wpisała się w funkcjonowanie społeczeństw i wypracowała najbardziej efektywne metody formułowania obowiązków zawodowych i regulowania postępowania przedstawicieli zawodu.

Warto także wspomnieć, że w ciągu ostatnich kilkunastu lat można obserwować wzrost zainteresowania nauki prawa etyką prawniczą w ogólności, a etyką adwokatów i radców prawnych w szczególności. Skutkiem tego stała się ona elementem zarówno badań naukowych, jak i dydaktyki uniwersyteckiej. Nie można co prawda powiedzieć, że dyskusja dotycząca statusu etyki prawniczej zmierza do końca, a nawet, że już ukształtowały się podstawowe stanowiska w jej ramach. W mojej ocenie należy przyjąć, że etyka prawnicza jest dziedziną wiedzy dotyczącą deontologicznych, społecznych i moralnych aspektów wykonywania zawodów prawniczych, której zadaniem jest krytyczne i refleksyjne badanie zarówno treści, jak i powiązań między nimi przy pomocy metodologii o interdyscyplinarnym charakterze sięgającym do metod właściwych dogmatykom prawniczym, naukom społecznym oraz filozofii moralności i filozofii prawa. Może być ona rozumiana zarówno jako teoria dobrego (etycznego) wykonywania zawodów prawniczych, jak i program naukowy badania norm dotyczących wykonywania zawodów prawniczych⁴.

⁴ Zobacz szerzej P. Skuczyński, *Status etyki prawniczej*, Warszawa 2010 i cytowana tam literatura, w tym przykładowe inne ujęcia R. Tokarczyk, *Przedmiot etyki prawniczej* [w:] *Państwo, prawo, myśl prawnicza*, Lublin 2003, s. 285 i n., S. Wojtczak, *Czy prawnikom potrzebna jest mitologia?* [w:] P. Steczkowski (red.), *Etyka, deontologia, prawo*, Rzeszów 2008, s. 386 i n.

2. *Zawody zaufania publicznego*. Istnienie zawodów o szczególnych funkcjach w społeczeństwie zostało uznane przez polskiego ustawodawcę konstytucyjnego, który w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. zawarł odnoszącą się do nich zasadę ustroju społecznego i politycznego. Przepis ten stanowi, że: „W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”. Nie budzi żadnych wątpliwości to, że zarówno zawód adwokata, jak i zawód radcy prawnego są zawodami zaufania publicznego w rozumieniu tego przepisu, mimo braku zgody co do kryteriów, na podstawie których należy zawody tego rodzaju wyróżniać⁵. Przedstawiciele tych zawodów i innych zawodów prawniczych – podobnie jak na przykład lekarze, farmaceuci, architekci itp. – mają na co dzień do czynienia z najważniejszymi dobrami swoich klientów lub całego społeczeństwa, takimi jak życie, zdrowie, wolność, bezpieczeństwo, osobowość itd.

W dyskusji dotyczącej zawodów zaufania publicznego wskazuje się, że są to zawody, którym można przypisać m.in. następujące cechy. Po pierwsze, ze względu na występowanie szczególnej więzi zaufania między osobą świadczącą usługi w ramach wykonywania zawodu a usługobiorcą zawód taki może wiązać się z dostępem do informacji dotyczących sfery

⁵ Zobacz P. Sarnecki, *Pojęcie zawodu zaufania publicznego (Art. 17 ust. 1 Konstytucji) na przykładzie adwokatury* [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja - wybory - parlament. Studia ofiarowane Z. Jaroszowi*, Warszawa 2000, s. 149-163; tenże, *Radca prawny jako zawód zaufania publicznego*, *Radca Prawny* 2002, Nr 4-5, s. 22-29; H. Izdebski, *Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, Warszawa 2006, s. 43-56.

prywatności osoby fizycznej lub tajemnicy przedsiębiorcy. Po drugie, zawód taki zorganizowany jest w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla indywidualnych interesów usługobiorcy wykorzystywaniu więzi zaufania oraz informacji, o których mowa powyżej, przez osoby wykonujące ten zawód. Po trzecie, ze względu na sposób jego wykonywania gwarantuje, że informacje uzyskane przez wykonującego zawód stanowią, w zakresie wynikających z przepisów właściwych dla danego zawodu zaufania publicznego, tajemnicę zawodową, której ujawnienie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w przepisach ustawowych. Po czwarte, może być wykonywany przez osoby dopuszczone do jego wykonywania po sprawdzeniu, na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego zawodu zaufania publicznego, wiedzy i umiejętności niezbędnych do wykonywania tego zawodu, a także, po piąte, jest wykonywany w formach określonych w przepisach właściwych dla danego zawodu zaufania publicznego.

Najważniejsze jest jednak to – i jest to szósta cecha zawodów zaufania publicznego – zawody takie wymagają do należytego ich wykonywania braku związania osób je wykonujących, w zakresie wynikającym z przepisów właściwych dla danego zawodu, poleceniami co do treści lub metod czynności zawodowych tego zawodu oraz określenia zasad etycznych jego wykonywania (deontologia zawodowa) i może wymagać złożenia ślubowania określonego w przepisach właściwych dla danego zawodu zaufania publicznego⁶. Ta cecha zawodów

⁶ H. Izdebski, *Zawody...*, dz.cyt., s. 50–51. Wyliczenie to oparte jest o art. 2 projektu ustawy o samorządach będącego załącznikiem do projektu Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013, wstępnie przyjętego przez Radę Ministrów we wrześniu 2005 r., który to przepis – niezależnie od perspektyw jego ustanowienia – wyraża budzącą najmniej wątpliwości koncepcję zawodów zaufania publicznego.

zaufania publicznego jest szczególnie ważna z punktu widzenia niniejszych rozważań, oznacza ona bowiem, że zagadnienia niezależności zawodów zaufania publicznego, w tym zawodów adwokata i radcy prawnego należy zawsze rozpatrywać w połączeniu z zagadnieniem związania ich normami etyki zawodowej. Istnieje wiele form funkcjonowania etyki zawodowej oraz wiele rodzajów źródeł jej norm, wydaje się jednak, że ze względu na ową nierozłączność zagadnień niezależności zawodu i etyki zawodowej najwłaściwsza w tym zakresie jest samoregulacja przedstawicieli tych zawodów odbywająca się w ramach samorządów zawodowych. Najbardziej charakterystycznym instrumentem samoregulacji zawodów zaufania publicznego są kodeksy etyki zawodowej. Nie jest też przypadkiem, że ochrona zaufania jest jednym z najważniejszych obowiązków etyki zawodowej, w tym etyki prawniczej i zarazem źródłem wielu innych jej obowiązków zawartych w kodeksach etyki zawodowej.

3. *Kodyfikacja etyki zawodowej.* Jak wspomniano, wśród norm dotyczących wykonywania zawodów prawniczych szczególne miejsce zajmują kodeksy etyki zawodowej, które tworzone są z reguły przez organy samorządów zawodowych poszczególnych zawodów. Nie są to oczywiście normy jedyne, lecz wśród tzw. ustaw zawodowych, innych przepisów ustawowych dotyczących wykonywania zawodów prawniczych, w szczególności z zakresu prawa procesowego oraz różnego rodzaju regulaminów i innych uchwał organów samorządów zawodowych są one aktami regulującymi co do zasady wyłącznie materię etyki zawodowej. Proces kodyfikacji etyki zawodowej dotyczy oczywiście nie tylko etyki prawniczej, ale w jej przypadku jest stosunkowo intensywny. Poza rozwojem historycznym kodyfikacji, który powinien zostać omówiony, na uwagę zasługuje również problem statusu kodeksów etyki

zawodowej. Zarówno historia, jak i status tych kodeksów mają wpływ na zakres celów oraz możliwości ich praktycznej realizacji, który mógł zostać przyjęty w pracach nad niniejszym Projektem. W odniesieniu do zagadnienia statusu kodeksów etyki zawodowej pominięty został jednak filozoficzny aspekt sporu, który ma swoją obszerną już literaturę, omówione natomiast zostanie stanowisko prezentowane na gruncie judykatury i prawoznawstwa.

Przede wszystkim należy wspomnieć, że w przypadku prawników początki kodyfikacji zwykle wiąże się z ruchem zapoczątkowanym jeszcze pod koniec XIX w. w Stanach Zjednoczonych. W 1887 r. w amerykańskim stanie Alabama prawnicy zrzeszeni w lokalnym *bar* przyjęli pierwszy *Code of Ethics*. Stał się on podstawą przyjętego w 1908 r. przez *American Bar Association* kodeksu ogólnonarodowego noszącego nazwę *Canons of Professional Ethics*. Kodeks ten, podobnie jak jego następcy na poziomie federalnym, nie był stosowany bezpośrednio przez prawników amerykańskich, lecz wymagał przyjęcia przez poszczególne stanowe *bars*. Mają one możliwość modyfikowania, a nawet odmowy przyjęcia takich kodeksów i z tych możliwości często korzystają. Ten jedynie modelowy charakter owych kodeksów znalazł wyraz w nazwie kolejnego – *Model Code of Professional Responsibility* – który w 1969 r. zastąpił *Canons*. Podobnie wygląda sytuacja z ostatnim, choć często zmienianym kodeksem, tj. uchwalonymi w 1983 r. *Model Rules of Professional Conduct*⁷.

Poza Stanami Zjednoczonymi, głównie w Europie, kodyfikacje etyczne tworzyły z reguły także wolne zawody prawnicze, a więc przede wszystkim adwokaci. Tytułem przy-

⁷ T. Stawecki, *Od perfekcjonizmu moralnego do ścisłych reguł odpowiedzialności zawodowej: droga ku globalnej etyce prawniczej?* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, Warszawa 2008, s. 133–139.

kładowego wyliczenia można wymienić kodeks adwokatów austriackich z 1951 r., kodeks adwokatów niemieckich z 1957 r., islandzki *Codex Ethicus fyrir Lögmannfélag Islands* z 1960 r., szwedzki *Code of Conduct for Members of the Swedish Bar Association* z 1971 r., czy szwajcarskie *Richtlinien SAV für die Pflichten – Codices der kantonalen Anwaltsverbände* z 1973 r., duński *Advokatsamfundets regler* z 1990 r., holenderskie *Gedragsregels 1992* z 1992 r., łotewski *Code of ethics of the Latvian Sworn Advocates* z 1993 r., włoski *Il Codice Deontologico Forense* z 1997 r., estoński *Code of Conduct of the Estonian Bar Association* z 1998 r., litewski *Code of professional ethics of lawyers* oraz węgierski *Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól* z 1999 r., słoweński *Code of Professional Conduct* z 2001 r., szkocki *Code of Conduct for Scottish Solicitors* oraz norweskie *Rules of conduct for advocates* z 2002 r., czy wreszcie słowacki *Adwokatský poriadok* z 2004 r.⁸

Wysiłki zmierzające do skodyfikowania etyki adwokackiej podjęte przez polskich adwokatów już w latach osiemdziesią-

⁸ Wyliczenie głównie na podstawie bardziej szczegółowego omówienia [w:] M. Pieniążek, *Koncepcja etyki sytuacyjnej prawnika*, niepublikowana rozprawa doktorska, Kraków 2005, której część stała się podstawą wydania: M. Pieniążek, *Etyka sytuacyjna prawnika*, Warszawa 2008. Na ten sam okres przypada rozwój kodeksów ponad- i międzynarodowych. Obejmuje on stworzenie m.in. *Code of Conduct for European Lawyers* pierwotnie z 1988 r., *The International Association of Prosecutors' Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutor* z 1999 r., a w 2001 r. *Bangalore Principles of Judicial Conduct*. Dla Projektu szczególne znaczenie posiada ten pierwszy będący uchwałą Sesji Plenarnej CCBE z dnia 28 października 1988 r. Kodeks był zatytułowany *Code of Conduct of Lawyers in the European Community* do nowelizacji z 28 listopada 1998 r., kiedy zmieniono tytuł na *Code of Conduct for Lawyers in the European Union*, a od nowelizacji z 19 maja 2006 r. nazywa się *Code of Conduct for European Lawyers*. Por. m.in. Ł. Bohdan, *Usługi prawnicze w Unii Europejskiej*, Kraków 2000, s. 235–236 i R. Tokarczyk, *Etyka prawnicza*, Warszawa 2005, s. 163.

tych XIX w. należy odczytywać jako próby integracji zawodu przy braku innych tego instrumentów. Nie zostały one wówczas zrealizowane, podobnie jak ponownie podjęte próby w okresie międzywojennym⁹. Szczególnie intensywne dyskusje dotyczące stworzenia kodeksu etyki zawodowej toczyły się w polskiej adwokaturze na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w., które zaowocowały nie tylko kanonicznymi opracowaniami¹⁰, ale także pierwszym kodeksem etyki adwokackiej zatytułowanym *Zbiór Zasad i Godności Zawodu*, który został przyjęty przez Naczelną Radę Adwokacką w 1961 r. Jednakże dynamiczny rozwój prawniczych kodyfikacji etycznych w Polsce nastąpił dopiero w ostatnim dwudziestoleciu, w którym uchwalono m. in. w 1987 r. pierwsze *Zasady Etyki Zawodu Radcy Prawnego*, w 1997 r. *Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza*, w 2001 r. *Kodeks Etyki Zawodowej Komornika*, w 2002 r. *Zbiór Zasad Etycznych Prokuratora* oraz *Zbiór Zasad Postępowania Sędziów*, a w 2003 r. *Zbiór Zasad Etyki Zawodowej Sędziów*¹¹.

4. *Status kodeksów etyki zawodowej*. Status kodeksów etyki zawodowej, a w szczególności jego stosunek do innych

⁹ Z. Krzemiński, *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz*, Kraków 2003, s. 5. Zob. także wnikliwe opracowanie M. Materniak-Pawłowska, *Z polskich prac nad kodyfikacją zasad etyki adwokackiej*, *Czasopismo Prawno-Historyczne* 2007, Nr 2.

¹⁰ S. Janczewski, *Godność zawodu*, *Palestra*. 1959, Nr 6, 7, 8, 9 i 10; W. Żywiecki, *Etyka adwokacka*, Warszawa 1970.

¹¹ Są to kolejno: uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej z 6-7 maja 1961 r., uchwała Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 1987 r., uchwała Krajowej Rady Notarialnej Nr 19/97 z 12 grudnia 1997 r., uchwała Krajowej Rady Komorniczej z 26 czerwca 2001 r., uchwała Krajowego Zjazdu Członków Stowarzyszenia Prokuratorów RP z 25 maja 2002 r., uchwała Zebrania Delegatów Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” z 8 czerwca 2002 r. oraz uchwała Krajowej Rady Sądownictwa Nr 16/2003 z 19 lutego 2003 r.

aktów prawnych jest zagadnieniem skomplikowanym. Pomijając kontrowersje, jakie budzi formułowanie kodeksów etyki zawodowej na gruncie filozofii moralności, problem ich statusu obecny jest także w prawoznawstwie¹². Przede wszystkim należy zauważyć, że kodeksy te tworzone są na mocy ustawowego upoważnienia. W przypadku adwokatów stanowi je art. 3 ust. 1 pkt 5 Prawa o adwokaturze, według którego zadaniem samorządu zawodowego adwokatury jest „ustalanie i krzewienie zasad etyki zawodowej oraz dbałość o ich przestrzeganie”. Z kolei w przypadku radców prawnych jest nim art. 57 pkt 7 ustawy o radcach prawnych, który stanowi, że do Krajowego Zjazdu Radców Prawnych należy „uchwalanie zasad etyki radców prawnych”. Stworzenie kodeksów etyki zawodowej nie jest więc jedynie prawem, lecz również obowiązkiem organów samorządów zawodowych adwokatów i radców prawnych. Znajduje to uzasadnienie również w innych funkcjach, które ustawodawca dla tych aktów przewidział, a które zostały następnie doprecyzowane przez orzecznictwo oraz naukę prawa.

Znaczenie, jakie ustawodawca przypisuje kodeksom etyki zawodowej, czy szerzej etyce zawodowej przejawia się między innymi w przepisach ustanawiających rotę ślubowania, która w przypadku adwokatów brzmi „Ślubuję uroczyście w swej pracy adwokata przyczyniać się ze wszystkich sił do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki swe wypełniać gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, a w postępowaniu swoim kierować się zasadami godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej” (art. 5 Prawa o adwoka-

¹² P. Skuczyński, *Metoda i przedmiot etyki prawniczej* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, Warszawa 2006, s. 59–62.

turze), natomiast w przypadku radców prawnych: „Ślubuję uroczyście w wykonywaniu zawodu radcy prawnego przyczyniać się do ochrony i umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki zawodowe wypełniać sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, postępować godnie i uczciwie, kierując się zasadami etyki radcy prawnego i sprawiedliwości” (art. 27 ust. 1 ustawy o radcach prawnych).

Wspomnieć także należy o przepisach dotyczących materii egzaminów zawodowych, wśród których art. 78d ust. 1 Prawa o adwokaturze i art. 36⁴ ust. 1 ustawy o radcach prawnych wymagają znajomości „warunków wykonywania zawodu radcy prawnego i etyki tego zawodu”. Istotny wydaje się także art. 3 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, który stanowi, że „Radca prawny wykonuje zawód ze starannością wynikającą z wiedzy prawniczej oraz zasad etyki radcy prawnego”. Brak analogicznego przepisu w Prawie o adwokaturze nie oznacza oczywiście, że kodeks etyki zawodowej stworzony przez organy samorządu zawodowego adwokatury nie wiąże adwokatów podczas wykonywania przez nich zawodu. Najogólniej więc można powiedzieć, że adwokaci i radcy prawni mają obowiązek znać i przestrzegać norm etyki zawodowej, w tym postanowień kodeksów etyki zawodowej. Na podstawie tych przepisów przyjmuje się bowiem, że zakres etyki zawodowej nie wyczerpuje się w zakresie kodeksów etyki zawodowej. Należy także przyjąć, że poza wskazanymi przepisami kodeksy te faktycznie pełnią również inne funkcje.

Najbardziej jednak charakterystyczny i decydujący dla statusu kodeksów etyki zawodowej adwokatów i radców prawnych są przepisy dotyczące materialnoprawnych podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej tych zawodów. Są to w szczególności art. 80 Prawa o adwokaturze, według którego „Adwokaci i aplikanci adwokaccy podlegają odpowiedzial-

ności dyscyplinarnej za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godności zawodu bądź za naruszenie swych obowiązków zawodowych, a adwokaci również za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia, o którym mowa w art. 8a ust. 1, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 8b” oraz art. 64 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, który stanowi, że „Radca prawny i aplikant radcowski podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej: 1) za zawinione, nienależyte wykonywanie zawodu radcy prawnego; 2) za czyny sprzeczne ze ślubowaniem radcowskim lub z zasadami etyki radcy prawnego”. Przepisy te ustanawiają odpowiedzialność dyscyplinarną, a więc rodzaj odpowiedzialności prawnej za postępowanie niezgodne z etyką zawodową, w tym z kodeksami etyki zawodowej.

W orzecznictwie i literaturze uznaje się, że „zasady etyki lub godności zawodu” adwokata oraz „zasady etyki radcy prawnego”, o których mowa w tych przepisach nie mogą być sprowadzane wyłącznie do treści kodeksów etyki zawodowej. Stosunek między przepisami posługującymi się tymi pojęciami a samymi kodeksami ujmuje się w sposób wypracowany w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, który w sprawie dotyczącej sprzeczności między Kodeksem Etyki Lekarskiej a przepisami kilku ustaw stwierdził, że nie ma on charakteru aktu prawnego, ponieważ „(...) normy zawarte w Kodeksie etyki lekarskiej mają charakter norm deontologicznych, a nie norm należących do zakresu administracji państwowej”. Trybunał przyjął, że normy Kodeksu Etyki Lekarskiej dookreślają przepisy upoważniające do jego wydania i postanowił zasygnalizować Sejmowi RP sprzeczność pomiędzy tak dookreślonymi przepisami a przepisami innych ustaw. Konstrukcja dookreślania norm prawnych przez normy kodeksów etyki zawodowej nie znalazła uznania nawet wśród samego składu orzekającego Trybunału, zgłoszono bowiem

aż cztery zdania odrębne, różnie uzasadniając tezę, że Kodeks Etyki Lekarskiej jest jednak aktem normatywnym, należy do systemu prawnego i jako taki podlega kognicji Trybunału¹³.

Jednakże wejście w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia w 1997 r. i zamknięcie katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego uczyniło twierdzenie, że kodeksy etyki zawodowej są aktami normatywnymi jeszcze bardziej problematycznym. Dlatego też w najnowszym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podtrzymano konstrukcję dookreślania norm prawnych przez kodeksy etyki zawodowej stając jednocześnie na stanowisku, że normy te „ujęte w izolacji od właściwych przepisów ustawowych, należą (...) do odrębnego porządku normatywnego (deontologicznego) i uzyskują walor prawny w obszarze prawa powszechnie obowiązującego (...) ze względu na ustawę”¹⁴. Mimo głosów krytycznych¹⁵ konstrukcję dookreślania należy uznać za ugruntowaną w polskiej praktyce. Należy pamiętać, że nie rozwiązuje ona jednak problemu ewentualnych sprzeczności między normami kodeksów etyki zawodowej a normami prawa powszechnie obowiązującego, w szczególności ustaw.

¹³ Postanowienie TK z dnia 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, Nr 2, poz. 38. Szersze omówienie tego orzeczenia, jak i problemów związanych z zawartą w nim argumentacją zob. P. Łabieniec, *O statusie etyki zawodowej i kodeksów etyki zawodowej* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, Warszawa 2008, s. 45–55.

¹⁴ Wyrok TK z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK – seria A 2008, Nr 3, poz. 45.

¹⁵ A. Wasilewski, *Aktualizacja porządku prawnego – potrzeby i rygory*, Państwo i Prawo 1992, Nr 5, s. 11–13; F. Siemieński, *Jak daleko nam do państwa prawa? Pytania na marginesie postanowienia U 1/92 Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Zagadnienia prawa konstytucyjnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Szymczaka*, Łódź 1994, s. 97–109; J. Wyrembak, *Kodeks etyki lekarskiej a system prawa*, Państwo i Prawo 2003, Nr 10, s. 44.

W zawodach prawniczych dotyczył on przede wszystkim tajemnicy zawodowej i został w dużym stopniu zażegnany wskutek reformy postępowania karnego, choć nie zlikwidowało to całkowicie istniejących napięć¹⁶.

Należy także wspomnieć o ukształtowanej już praktyce badania kodeksów etyki zawodowej przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który m.in. analizując § 26 pkt 2 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza, według którego „Nieuczciwa konkurencja przejawia się w szczególności w (...) przyciąganiu klientów poprzez zaproponowanie niższego wynagrodzenia, co jest szczególnie rażącym przypadkiem nieuczciwej konkurencji (...)”, stwierdził w 2002 r., że jego umieszczenie w Kodeksie jest zawarciem porozumienia będącego praktyką ograniczającą konkurencję i nakazał jej zaniechanie¹⁷. Stanowisko, że kodeksy etyki zawodowej mogą być przedmiotem takiego badania, a więc i postępowania zostało podtrzymane przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz przez Sąd Najwyższy¹⁸. Dlatego też w 2010 r.

¹⁶ Zobacz uchwałę 7 sędziów SN z dnia 16 czerwca 1994 r., I KZP 5/94, OSNK 1994, Nr 7-8, poz. 41 oraz *Wokół tajemnicy adwokackiej - orzeczenia, uchwały i glosy*, Palestra 1994, Nr 7-8 i Cz. Jaworski, *Wokół tajemnicy adwokackiej - podstawowe tezy wystąpienia przed Sądem Najwyższym na posiedzeniu poprzedzającym wydanie uchwały składu siedmiu sędziów (sygnatura I KZP 5/94) w sprawie tajemnicy zawodowej*, Palestra 1994, Nr 9-10, s. 70 i n.; *Wystąpienia przed SN w sprawie tajemnicy zawodowej*, Palestra 1994, Nr 9-10. O dzisiejszych problemach dotyczących tajemnicy zawodowej na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1997 czytaj w: M. Steinhagen, *Tajemnica zawodowa prawników: wyzwania i zagrożenia*, Palestra 2004, Nr 5-6, s. 57 i n.

¹⁷ Decyzja prezesa UOKiK z dnia 20 maja 2002 r. w sprawie uznania praktyki stosowanej przez Krajową Radę Notarialną w Warszawie za ograniczającą konkurencję, Nr DDF-31/2002, Dz. Urz. UOKiK z 2002 r. Nr 3/4, poz. 120.

¹⁸ Wyrok SOKiK z dnia 14 maja 2003 r., XVII Ama 55/02, Dz. Urz. UOKiK, Nr 3, poz. 272 oraz wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2004 r., III SK 28/04, Dz. Urz. UOKiK 2004, Nr 3, poz. 315.

Prezes UOKiK wydał podobną decyzję w odniesieniu do § 30 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza, według którego „Notariuszowi nie wolno bez zgody Rady Izby Notarialnej otwierać kancelarii w budynku, w którym mieści się już inna kancelaria”¹⁹. Należy pamiętać, że badaniu, o którym mowa powyżej, podlega nie tylko brzmienie kodeksów etyki zawodowej, ale przede wszystkim praktyka ukształtowana na ich podstawie. Dotyczyć może ono kodeksów etyki zawodowej wszystkich zawodów.

W nauce prawa coraz częściej pojawia się stanowisko, według którego kodeksy etyki zawodowej należy zaliczyć do szerszej kategorii instrumentów miękkiego prawa (*soft law*) rozumianego jako szczególny typ kontroli społecznej, który charakteryzuje specyficzny sposób jego stanowienia w formach samoregulacji organizacji społecznych, na przykład samorządu zawodowego, stosowanie w mało sformalizowanych procedurach oraz umiarkowanie dolegliwe sankcje, za przykład których mogą służyć kary dyscyplinarne. Należy zauważyć, że w przedmiocie dobrego (etycznego) wykonywania zawodu trudno przewidzieć wszelkie możliwe sytuacje, które mogą stanowić naruszenie tej zasady. Dodatkowo normy tego typu wymagają szczególnej woli przestrzegania ze strony ich adresatów, co wymaga identyfikacji z wartościami leżącymi u podstaw tych norm, a to możliwe jest jedynie w przypadku środowiskowego konsensu wszystkich osób wykonujących dany zawód wokół tychże wartości. Konieczne jest więc istnienie wspólnoty wartości, a nie tylko wspólnoty interesów wśród przedstawicieli danego zawodu. Takie ujęcie i związany z nim dyskursywny tryb tworzenia kodeksów etyki zawodowej nie może wyeliminować ryzyka wystąpienia

¹⁹ Decyzja prezesa UOKiK z dnia 19 kwietnia 2010 r., Nr RWA-3 /2010, <http://decyzje.uokik.gov.pl>.

sprzeczności między ich postanowieniami a normami prawa, może je jednak znacznie zminimalizować²⁰.

5. *Cele Projektu*. Aby rozstrzygnąć podstawowe kwestie dotyczące charakteru i struktury tworzonego kodeksu etyki zawodowej, należy określić jego cele. Jest to możliwe w ramach założenia, które zostało przyjęte w pracach nad Projektem, że etyka wszystkich zawodów prawniczych w ogólności, a etyka zawodów adwokata i radcy prawnego w szczególności jest ich historycznie ukształtowanym dorobkiem. Dlatego też przyjęto, że wszelkie cele, które ma realizować Projekt muszą być formułowane na gruncie tradycji etyki prawniczej i ich dziedzictwo nie powinno być w żadnej mierze zakwestionowane. Oczywiście należy pamiętać, że tradycje te są same w sobie różnorodne, tak jak różnorodne są doświadczenia historyczne różnych zawodów prawniczych w różnych czasach i w różnych krajach, a ponadto podlegają one zazwyczaj różnym interpretacjom²¹. Niewątpliwie jednak przynależność do jednej kultury prawnej jest źródłem wspólnoty wszystkich zawodów prawniczych, a w konsekwencji wszystkie tradycje etyki prawniczej posiadają ten sam cel, tj. wypracowanie norm dobrego (etycznego) wykonywania zawodów prawniczych.

Jednocześnie należy przyjąć, że żywotność każdej tradycji przejawia się w możliwościach jej reagowania na zmiany

²⁰ H. Izdebski, *Granice prawa jako instrumentu kształtowania standardów zachowań w służbie publicznej* [w:] A. Dębicka, M. Dmochowski, B. Kudrycka (red.), *Profesjonalizm w administracji publicznej*, Białystok 2004; P. Skuczyński, *Soft law w perspektywie teorii prawa* [w:] O. Bogucki, S. Czepita (red.), *System prawny a porządek prawny*, Szczecin 2008, s. 325–343.

²¹ R. Łyczywek, *O etyce zawodów prawniczych* [w:] A. Sarapata (red.), *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971, s. 218–245; P. Skuczyński, *Tradycje etyki prawniczej a nowoczesne zawody prawnicze* [w:] P. Steczkowski (red.), *Etyka deontologia prawo*, Rzeszów 2008, s. 355–369.

zachodzące we współczesnym świecie, w szczególności w społeczeństwie i gospodarce. Dlatego też ustalając cele Projektu konieczne było założenie, że poszukując na gruncie tradycji etyki prawniczej norm dobrego (etycznego) wykonywania zawodu należy dostosować je do współczesnych warunków. Oczywistym jest, że wraz z rozwojem demokracji, umacnianiem gospodarki rynkowej oraz pogłębianiem integracji europejskiej polskie zawody prawnicze muszą stawać się coraz bardziej nowoczesne. Ramy dla ustalenia celów Projektu stanowiły więc tradycja i nowoczesność. Przyjęto, że niezbędne jest istnienie między nimi równowagi i nie jest wskazane zarówno zamknięcie się w tradycji i petryfikacja etyki adwokatów i radców prawnych, jak i odcięcie się od niej poprzez tworzenie całkowicie nowych rozwiązań lub mechaniczne przyjmowanie rozwiązań obcych. Projekt jest więc z założenia jedynie nową interpretacją dotychczasowego dorobku tradycji etyki prawniczej.

6. *Aktualizacja obowiązków zawodowych.* W powyższych ramach przyjęto następujące cele prac nad Projektem. Przede wszystkim uznano, że aktualizacji wymaga zakres obowiązków zawodowych adwokatów i radców prawnych. Mimo że obowiązujące obecnie *Zbiór zasad etyki adwokackiej i godności zawodu z 1998 r.* oraz *Kodeks etyki radcy prawnego z 2008 r.* nie mogą zostać w żadnym przypadku uznane za akty przestarzałe, to stwierdzono, iż ważne jest ich uzupełnienie o kilka grup przepisów. Postanowiono wypracować nowe przepisy lub rozbudować dotychczasowe dotyczące między innymi takich zagadnień, jak komunikacja między adwokatem i radcą prawnym a klientem, w tym obowiązki informowania klienta, przeprowadzania z nim konsultacji oraz uzyskiwania jego zgody na niektóre czynności zawodowe (art. 20–22, art. 31, art. 48, art. 56) konflikt interesów ze

szczególnym uwzględnieniem różnej jego wagi dla różnego rodzaju czynności zawodowych oraz jego specyfiki w spółkach i innych formach wspólnego wykonywania zawodu (art. 24-26, art. 34-35, art. 45-46, art. 51-52, art. 57-58, art. 68-70) a także wykonywanie stosunkowo nowych, lecz coraz bardziej popularnych ról zawodowych adwokatów i radców prawnych, tj. negocjatora, arbitra i mediatora (art. 54-66).

7. *Konwergencja zawodów.* Uznano również, że w sferze etyki zawodowej musi znaleźć odzwierciedlenie postępująca konwergencja zawodów adwokata i radcy prawnego. W ciągu ostatnich dwudziestu lat zmiany ustawodawstwa doprowadziły do powierzenia tym zawodom bardzo podobnych funkcji w systemie organów i korporacji ochrony prawa, czy – jak coraz częściej dziś się to określa – w systemie pomocy prawnej. Najogólniej funkcje te określają przepisy ustaw regulujących wykonywanie zawodów adwokata i radcy prawnego. Przede wszystkim art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze stanowi, że zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Podobnie brzmi art. 6 ust 1 ustawy o radcach prawnych, według którego zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Dodatkowo art. 7 ustawy o radcach prawnych stwierdza, że pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji prawnych, opinii prawnych, zastępstwo prawne i procesowe, co być może w relacji do art. 6 ust. 1 tej ustawy nie jest do końca zrozumiałe z punktu widzenia

zasad legislacji, nie pozostawia jednak wątpliwości co przez pojęcie pomocy prawnej rozumiał ustawodawca.

Jeśli przy użyciu pojęcia pomocy prawnej definiuje się zawody adwokata i radcy prawnego, to na pewno tę ich funkcję należy uznać za podstawową. Udzielanie pomocy prawnej jako ich zadanie powinno być przy tym rozumiane nie tylko jako ich uprawnienie, ale jako przypisanie im przez ustawodawcę funkcji zapewnienia pomocy prawnej społeczeństwu w formie i na zasadach przewidzianej przepisami prawa. Warto w tym kontekście również wspomnieć o treści art. 1 ust. 1 Prawa o adwokaturze, który w przypadku ustawy o radcach prawnych nie znajduje odpowiednika. Przepis ten stanowi, że adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Wynika z tego, że głównym i jednocześnie samodzielnym zadaniem adwokatów jest udzielanie pomocy prawnej, ponieważ w zakresie ochrony praw i wolności obywatelskich oraz kształtowania i stosowania prawa adwokaci jedynie współdziałają. Oczywiście nie znaczy to, że te zadania adwokatury są mniejszej wagi, adwokaci nie mogą go według ustawy realizować samodzielnie. Nie znaczy to również, że w przypadku radców prawnych nie można mówić o podobnych zadaniach, w szczególności ze względu na bardzo podobne ukształtowanie zarówno zasad wykonywania zawodu, zakresu czynności zawodowych, jak i modelu samorządu zawodowego, iż współcześnie adwokaci i radcy prawni wykonują w większości takie same role zawodowe.

Istniejące w obecnym stanie prawnym różnice między zawodami adwokata i radcy prawnego – pomijając wynikające z obowiązujących kodeksów etyki zawodowej, które zostaną omówione w uzasadnieniu do poszczególnych przepisów Projektu – można sprowadzić do dwóch zagadnień. Po

pierwsze, różnie uregulowany w przypadku obydwu zawodów jest zakres czynności zawodowych, które mogą wykonywać ich przedstawiciele, co w praktyce oznacza węższy ich zakres w przypadku radców prawnych w stosunku do adwokatów. Zgodnie bowiem z art. 82 Kodeksu postępowania karnego „obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury”. W Projekcie specyficzne zagadnienia obrony w sprawach karnych zostały uregulowane łącznie z zagadnieniami reprezentowania klientów także w innego rodzaju sprawach, przy czym treść przepisów w tym zakresie dostosowana jest do wymagającej bardziej restrykcyjnych obowiązków zawodowych roli obrońcy. Dlatego istniejąca w obecnym stanie prawnym różnica w zakresie czynności zawodowych nie stanowi przeszkody w stosowaniu Projektu zarówno do adwokatów, jak i radców prawnych.

Po drugie, istotną różnicą między zawodami adwokata i radcy prawnego są dopuszczalne formy wykonywania zawodu. Zagadnienie to regulują art. 4a ust. 1 Prawa o adwokaturze oraz art. 8 ust. 1 ustawy o radcach prawnych. Przepisy w przypadku obydwu zawodów dopuszczają następujące formy wykonywania zawodu: kancelarię adwokacką lub radcowską oraz spółkę cywilną, jawną, partnerską lub komandytową, przy czym współnikami w spółkach cywilnej, jawnej i partnerskiej oraz komplementariuszami w spółce komandytowej mogą być wyłącznie adwokaci lub adwokaci i radcowie prawni, a także prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 126, poz. 1069 ze zm.), a wyłącznym przedmiotem działalności takich spółek jest świadczenie pomocy prawnej. Jednocześnie w przypadku adwokatów mowa jest dodatkowo o wykonywaniu zawodu

w zespole adwokackim, a w przypadku radców prawnych w ramach stosunku pracy oraz na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Spośród trzech form wykonywania zawodów, co do których występuje różnica w przepisach dotyczących adwokatów i radców prawnych zespół adwokacki i umowa cywilnoprawna wydają się nie budzić większych kontrowersji. Zespoły adwokackie są pod względem reguł rządzących ich funkcjonowaniem zbliżoną do innych form wspólnego wykonywania zawodów. Potwierdza to art. 37 Prawa o adwokaturze, który nakazuje do kancelarii i spółek, o których mowa w art. 4a ust. 1 stosować przepisy działu regulującego między innymi funkcjonowanie zespołów adwokackich. Wydaje się więc, że nie jest to poważna różnica między zawodami adwokata i radcy prawnego. Podobnie wykonywanie zawodu na podstawie umowy cywilnoprawnej wprost przewidziane w przepisach dotyczących radców prawnych nie powinno budzić kontrowersji. Można co prawda argumentować, że w obydwu omawianych przepisach zawarte jest enumeratywne wyliczenie form wykonywania zawodu, a zatem *a contrario* umowa cywilnoprawna nie jest dopuszczalna w przypadku adwokatów, jednakże wniosek taki byłby nieuzasadniony, ponieważ nie uwzględniono by ogólnych zasad prawa cywilnego, w tym przede wszystkim zasady swobody umów, której art. 4a ust. 1 Prawa o adwokaturze w tym zakresie nie ogranicza.

Odmienne sytuacja kształtuje się w odniesieniu do możliwości wykonywania zawodu w ramach stosunku pracy przez radców prawnych. Argumentacja odwołująca się do ogólnych zasad prawa pracy jest w tym przypadku niemożliwa, ponieważ Prawo o adwokaturze wprost taką możliwość wyłącza stanowiąc w art. 4b ust. 1 pkt 1, że adwokat nie może wykonywać zawodu, jeżeli pozostaje w stosunku pracy. Na

mocy art. 4b ust. 3 Prawa o adwokaturze ograniczenie to nie dotyczy pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych. Możliwość wykonywania zawodu w ramach stosunku pracy jest podstawową różnicą między zawodami adwokata i radcy prawnego w zakresie form wykonywania zawodu. Należy oczywiście pamiętać, że ustawa o radcach prawnych zawiera szereg przepisów gwarantujących status radcy prawnego wykonującego zawód w ramach stosunku pracy jako szczególnego rodzaju pracownika (art. 9–10, art. 15–19, art. 22⁴). Projekt zakłada, że może być także stosowany do prawników wykonujących zawód w ramach stosunku pracy i nie zawiera przepisów, który kolidowałby z tą formą wykonywania zawodu, a więc istniejąca w obecnym stanie prawnym różnica w zakresie form wykonywania zawodu nie stanowi przeszkody w stosowaniu Projektu zarówno do adwokatów, jak i radców prawnych.

8. *Zbieg norm etyki zawodowej.* Kolejny cel Projektu łączy się z faktem, że wspólne wykonywanie zawodu przez adwokatów i radców prawnych coraz częściej powoduje potrzebę ustalania obowiązków zawodowych w sytuacji zbiegu norm etyki zawodowej. Zbieg taki może przybierać zarówno charakter pionowy, występujący między normami obowiązującymi na przykład w spółce prawniczej, zawartymi w kodeksie etyki zawodowej przyjętym przez samorząd zawodowy oraz w ramach organizacji międzynarodowej, jak i poziomy, występujący między normami obowiązującymi współpracujących przedstawicieli różnych zawodów na przykład w spółce prawniczej lub między kodeksami etyki zawodowej przyjętymi przez samorzady zawodowe. Jak była o tym mowa powyżej przepisy ustaw dopuszczają tworzenie spółek osobowych, w których wspólnikami lub partnerami mogą być zarówno adwokaci, jak i radcy prawni. Współpraca taka

może odbywać się także na podstawie umowy, a nawet bez stosunku prawnego łączącego adwokata i radcę prawnego, na podstawie umów zawartych przez nich z klientem. Wystąpienie poziomego zbiegu norm etyki zawodowej w każdej tego typu sytuacji jest wysoce prawdopodobne²².

Zbieg norm etyki zawodowej może przyjmować charakter pozytywny lub negatywny. Pierwszy przypadek występuje wówczas, gdy zakres obowiązywania norm pozostających w zbiegu przynajmniej w części jest tożsamy, a ich dyspozycje nie są ze sobą sprzeczne. Drugi przypadek, który można nazwać także kolizją norm występuje wówczas, gdy zakres obowiązywania norm pozostających w zbiegu przynajmniej w części jest tożsamy, a ich dyspozycje są ze sobą sprzeczne. Jeśli poziomy zbieg norm etyki zawodowej między etyką adwokata i radcy prawnego przyjmie charakter kolizji, może powstać nierozwiązywalny dylemat, wzmacniany przez problematyczność zastosowania prawniczych reguł kolizyjnych do takiego przypadku. Dlatego też Projekt zakłada, że w takich sytuacjach mógłby pełnić funkcję norm rozstrzygających kolizje między etyką adwokacką i etyką radcy prawnego w zakresie wspólnego wykonywania przez nich czynności zawodowych lub w ramach spółek lub innych form wspólnego wykonywania zawodu.

9. *Połączenie zawodów*. Przyjęto także, że w dalszej perspektywie możliwe jest połączenie zawodów adwokata i radcy prawnego, przy czym założenie to opiera się nie na ekstrapolacji omówionych już procesów konwergencji obydwu zawodów, lecz rozpoczętych pracach koncepcyj-

²² H. Izdebski, *Zbieg standardów deontologii zawodowej* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, Warszawa 2008, s. 28–33.

nych oraz toczących się dyskusjach. Podstawowe znaczenie w tym zakresie ma dokument Ministerstwa Sprawiedliwości zatytułowany „Założenia do projektu ustawy o zawodzie adwokata”, datowany na dzień 22 października 2009 r., który został przekazany do konsultacji w dniu 27 października 2009 r. W dokumencie tym zakłada się połączenie zawodów adwokata i radcy prawnego, przy czym stwierdza się m.in., że celem projektu jest „zreformowanie adwokatury w taki sposób, aby uczynić z niej instytucję dostosowaną do zmian, jakie w ostatnim ćwierćwieczu dokonały się w międzynarodowym i europejskim systemie społeczno-politycznym. Istnienie silnej i niezależnej instytucji powołanej do świadczenia obywatelom pomocy prawnej jest niezbędne dla utrzymania właściwej równowagi pomiędzy instytucjami demokratycznego państwa prawa. Wychodząc tej potrzebie naprzeciw, niniejszy projekt stawia sobie za cel uczynienie nowej adwokatury, skupiającej wszystkich przedstawicieli niezależnego zawodu prawniczego, instytucją silną i niezależną – taką, która będzie w stanie sprostać wyzwaniom i zagrożeniom dla praworządności”.

W świetle toczących się prac, niezależnie od realnych szans zakończenia ich sukcesem, ważne jest również to, że omawiany dokument porusza także zagadnienia etyki zawodowej. Stwierdza m.in. że „Z punktu widzenia uwarunkowań niezbędnych dla budowania zaufania społecznego do instytucji nowej adwokatury konieczne jest, by wszystkich jej członków obowiązywały spójne zasady etyczne. Powinny one być wynikiem jednolitego i niezależnego orzecznictwa sądów dyscyplinarnych”. Niniejszy Projekt uwzględnia założenia omawianego dokumentu, ponieważ może znajdować zastosowanie zarówno do adwokatów i radców prawnych w obecnym kształcie tych zawodów, jak i do nowego zawodu adwokata. Jest to możliwe nie tylko dlatego, że podczas prac na

Projektem uwzględniano treść założeń połączenia zawodów, lecz także dlatego, że prace te obejmowały przedstawicieli obydwu zawodów, dzięki czemu uwzględniano również ich punkty widzenia i doświadczenia. Projekt jest więc zarówno materialnie, jak i proceduralnie dostosowany do perspektywy połączenia zawodów adwokata i radcy prawnego.

Projekt uwzględnia omawiany dokument także w rozwiązaniach szczegółowych, przede wszystkim przyjmując szeroki zakres czynności zawodowych, które wykonują adwokaci i radcy prawni. Dokument ten jako zakres przedmiotowy nowego zawodu adwokata wymienia „1) pełnienie funkcji obrońcy, pełnomocnika procesowego lub pełnomocnika w postępowaniach administracyjnych, 2) udzielanie porad prawnych, 3) sporządzanie opinii prawnych, 4) opracowywanie projektów umów i innych oświadczeń woli, 5) sporządzanie pism procesowych, 6) sporządzanie projektów aktów prawnych, 7) zastępowanie klientów przy dokonywaniu czynności prawnych, 8) pomaganie klientom przy prowadzeniu negocjacji, 9) prowadzenie mediacji i pertraktacji ugodowych, 10) pełnienie funkcji arbitra w sądach polubownych, 11) występowanie w imieniu klienta przy składaniu oświadczeń dla środków masowego przekazu, 12) potwierdzanie zgodności z oryginałami odpisów dokumentów przedkładanych organom prowadzącym sprawę, 13) prowadzenie szkolenia zawodowego”. Projekt również zakłada szerokie zróżnicowanie zakresu czynności zawodowych.

10. *Tytuł Projektu.* Nazewnictwo przyjmowane w odniesieniu do kodeksów etyki zawodowej różnych zawodów dalekie jest od jednolitości. Ograniczając się jedynie do kodeksów etyki zawodowej jedynie zawodów prawniczych należy zauważyć, że rozpowszechnione są dwa rodzaje nazw. Po pierwsze, mowa jest o „zbiorach zasad”, jak w przypadku

*Zbioru Zasad Etycznych Prokuratora, Zbioru Zasad Postępowania Sędziów oraz Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów. Po drugie, mowa jest także o „kodeksach etyki”, jak w przypadku Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza i Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika. Obydwa ujęcia występują w przypadku zawodów adwokata i radcy prawnego, gdzie kodeksy etyki zawodowej noszą odpowiednio tytuły *Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu* oraz *Kodeksu Etyki Radcy Prawnego*, z tymże w pierwszym przypadku dodatkowo w podtytule używana jest nazwa *Kodeks Etyki Adwokackiej*. Warto jednak zauważyć, że poprzednik radcowskiego *Kodeksu Etyki* nazywał się *Zasadami Etyki Zawodu Radcy Prawnego*, a więc można mówić o świadomej decyzji i ewolucji stanowiska w tym zakresie. Fakty te nie mogły pozostać bez wpływu także na dyskusję o sformułowaniu tytułu dla niniejszego Projektu. Ostatecznie przyjęto nazwę *Kodeks Etyki Adwokackiej*, a rozstrzygający był tu charakter norm w nim zawartych.*

11. *Charakter norm Projektu.* W nauce prawa przyjmuje się kilka podziałów norm ze względu na różne kryteria. Podstawowy podział z punktu widzenia prac nad Projektem polega na rozróżnieniu zasad oraz reguł. Normy pierwszego rodzaju są nakazami optymalizacji pewnych wartości i dlatego ich realizacja jest stopniowalna. Innymi słowy dopuszczalna jest ich realizacja tylko w pewnym zakresie ze względu na okoliczności oraz kolizję z innymi, konkurencyjnymi zasadami. Natomiast normy drugiego rodzaju zawierają ściśle obowiązki, którą mogą być albo w pełni wykonane albo niewykonane w ogóle, a ich kolizja wymaga zastosowania reguł kolizyjnych. Projekt zawiera zarówno zasady etyki adwokackiej, jak i obowiązki zawodowe, w związku z czym uznano, że bardziej adekwatna dla jego treści będzie nazwa „kodeks

etyki” niż „zbiór zasad”. Co do zasady obowiązki zawodowe adwokata wyrażone są przy pomocy trybu oznajmującego oraz funktorów normotwórczych „jest obowiązany”, „nie wolno” lub „może”, natomiast zasady etyki adwokackiej przy pomocy funkтора „powinien”. Jednakże każdorazowo należy uwzględniać również treść przepisu nie ograniczając się do jego brzmienia. Oczywiście niezbędne jest także ustalenie relacji między obydwojema typami norm na gruncie Projektu.

Kluczowe znaczenie w tym zakresie mają art. 1 i art. 2 Projektu. Pierwszy z tych przepisów stanowi, że „Wykonywanie zawodu adwokata odbywa się zgodnie z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi, określonymi w niniejszym Kodeksie”. Oznacza to, że w każdej sytuacji adwokat powinien brać pod uwagę zarówno konkretne nakazy i zakazy wynikające z przepisów zawierających obowiązki zawodowe, jak i zasady nakazujące realizację podstawowych wartości dla całego zawodu. Obowiązki zawodowe adwokata powinny być, więc interpretowane w zestawieniu z zasadami etyki adwokackiej, co oznacza nie tylko, że nie należy przyjmować wykładni godzącej w te zasady, lecz że należy przyjmować taką interpretację, która w sposób najpełniejszy realizuje wartości wyrażone w tych zasadach. Drugi z przepisów stanowi natomiast, że „Adwokat powinien kierować się zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w przepisach niniejszego Kodeksu”. Można więc powiedzieć, że funkcją zasad etyki adwokackiej jest nie tylko ukierunkowanie wykładni przepisów zawierających obowiązki zawodowe, a przez to wykonywania zawodu adwokata w ogóle, lecz także objęcie etyką adwokacką sytuacji nie objętych obowiązkami zawodowymi wprost wyrażonymi w przepisach.

Doniosłą rolę w Projekcie odgrywa także rozróżnienie norm o charakterze imperatywnym (*ius cogens*) oraz dys-

pozytywnym (*ius dispositivum*). Podział ten znany przede wszystkim w prawie prywatnym znajduje zastosowanie jedynie do obowiązków zawodowych adwokata, przy czym zasadą jest, że wszystkie obowiązki mają charakter imperatywny i nie mogą zostać uchylone w drodze jakiegokolwiek czynności prawnej. Jedynie w sytuacjach wprost przewidzianych w Projekcie możliwe jest inne uregulowanie stosunków między adwokatem a innymi podmiotami, w tym przede wszystkim klientem. Przepisy posługują się w tym zakresie sformułowaniem „chyba że z podstawy prawnej wynika co innego”, przy czym art. 13 ust. 1 Projektu stanowi, że „Podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych przez adwokata stanowi w szczególności umowa lub decyzja właściwego sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury”. Innymi słowy regulowany przez etykę adwokacką stosunek między adwokatem a klientem może zostać zmodyfikowany przez stosunek prawny stanowiący jego podstawę tylko w wyjątkowych i wprost przewidzianych w przepisach sytuacjach. Jednocześnie należy pamiętać, że odrębnym zagadnieniem jest obowiązek lub możliwość uzyskania przez adwokata zgody klienta na niektóre czynności, o ile przepisy tak stanowią.

12. *Struktura Projektu*. Dotychczasowe rozwiązania w zakresie struktury kodeksów etyki zawodowej adwokatów i radców prawnych zostały w Projekcie zmodyfikowane. *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu* podzielony jest obecnie na preambułę oraz 7 rozdziałów o następujących tytułach: „Przepisy ogólne”, „Wykonywanie zawodu”, „Stosunek do sądu i innych organów, przed którymi występuje adwokat”, „Stosunek do kolegów”, „Stosunek do klientów”, „Praca w samorządzie. Stosunek do władz adwokatury”, „Przepisy końcowe”. Natomiast *Kodeks Etyki Radcy Praw-*

nego podzielony jest na preambułę i 8 rozdziałów zatytułowanych „Przepisy ogólne”, „Podstawowe wartości zawodu radcy prawnego”, „Zasady wykonywania zawodu radcy prawnego”, „Stosunki z klientami”, „Stosunki z sądami i urzędami”, „Stosunki pomiędzy radcami prawnymi”, „Stosunki radcy prawnego z samorządem”, „Postanowienia końcowe”, z tymże rozdział „Zasady wykonywania zawodu radcy prawnego” dodatkowo dzieli się na 6 tytułów noszących następujące nazwy: „Niezależność”, „Tajemnica zawodowa”, „Zajęcia niedopuszczalne. Konflikt interesów”, „Rozwój zawodowy”, „Informacja o wykonywaniu zawodu i pozyskiwanie klientów”, „Inne zasady”.

Projekt w części zachowuje, w części natomiast odchodzi od dotychczasowych rozwiązań. Składa się z preambuły oraz 8 rozdziałów dzielących się bezpośrednio na artykuły nie przewidując dodatkowych jednostek redakcyjnych. Poszczególne rozdziały zatytułowane są: „Przepisy ogólne”, „Wykonywanie zawodu”, „Adwokat jako obrońca i pełnomocnik”, „Adwokat jako doradca”, „Adwokat jako negocjator”, „Adwokat jako arbiter i mediator”, „Wspólne wykonywanie zawodu”, „Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury”. W rozdziale pierwszym zawarto przede wszystkim, choć nie tylko i nie tylko w nim, zasady etyki adwokackiej. Rozdział drugi zawiera przepisy wspólne dla wszystkich czynności zawodowych. Cztery kolejne rozdziały dotyczą szczegółowych kwestii wykonywania różnych czynności zawodowych. Rozdział siódmy reguluje zagadnienia wspólnego wykonywania zawodu, przede wszystkim w formie spółek. Ostatni rozdział zaś reguluje relacje między adwokatami oraz ich obowiązki wobec samorządu zawodowego adwokatury. Zachowane zostało więc przede wszystkim wyodrębnienie dwóch pierwszych rozdziałów zawierających postanowienia ogólne, lecz o różnym charakterze oraz osobne uregulowanie rela-

cji między adwokatami i kwestii samorządu zawodowego adwokatury.

W Projekcie zrezygnowano z wyodrębniania przepisów dotyczących relacji z klientami, relacji z sądami i urzędami oraz relacji z innymi prawnikami, jedynie w ograniczonym zakresie wyodrębniając te ostatnie w rozdziale dotyczącym koleżeństwa zawodowego. Wychodzi się tu z założenia, zgodnie z którym, pomimo że adwokaci pozostają w różnorodnych relacjach z innymi podmiotami i relacje te wymagają uregulowania, to nie w przypadku wszystkich czynności zawodowych mają one takie samo znaczenie. Przykładowo udzielanie porad prawnych lub prowadzenie w imieniu klienta negocjacji zazwyczaj nie łączą się z koniecznością wchodzenia w relacje z sądami lub urzędami, natomiast prowadzenie arbitrażu lub mediacji znacznie ograniczają relację z klientem. Źródłem zróżnicowania obowiązków zawodowych są więc nie tyle relacje, w jakich uczestniczy adwokat, lecz pełnione przez niego role zawodowe, które można scharakteryzować przez wykonywane w ich ramach czynności zawodowe oraz ich funkcje w ramach systemu prawniczego podziału pracy. Podsumowując Projekt rezygnuje z „relacyjnego” modelu kodeksu etyki zawodowej na rzecz modelu „rolowego”.

Jak wspomniano w obecnym stanie prawnym, zakres wykonywanych czynności zawodowych, a więc i pełnionych ról zawodowych w ramach zawodów adwokata i radcy prawnego jest w przeważającej mierze tożsamy, a w dyskusjach dotyczących połączenia obydwu zawodów zakłada się ich całkowite ujednoclenie. Dlatego też Projekt wyodrębnia najbardziej charakterystyczne role pełnione przez prawników, tj. obrońcy i pełnomocnika oraz doradcy prawnego, a także dodaje coraz częściej występujące i z tego względu wymagające uregulowania role negocjatora, arbitra i mediatora.

Pozwoliło to zachować specyfikę poszczególnych ról i związanych z nimi czynności zawodowych, w szczególności bardziej restrykcyjne obowiązki zawodowe dotyczące obrony i mniej restrykcyjne obowiązki dotyczące doradztwa prawnego i negocjacji. Należy pamiętać, że nie można mówić o *numerus clausus* czynności zawodowych adwokata i radcy prawnego, dlatego też pojęcie to nie zostało zdefiniowane, a czynności obrońcy i pełnomocnika, doradcy, negocjatora, arbitra i mediatora należy uważać za niewyczerpujące ich zakresu. Do innych czynności poza przepisami pozostałych rozdziałów należy odpowiednio stosować przepisy dotyczące uregulowanych czynności zawodowych.

Projekt na początku każdego z czterech rozdziałów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych określa na czym czynności te polegają. W szczególności stanowi on, że „Adwokat jako obrońca i pełnomocnik jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie lojalny reprezentować klienta” (art. 29), „Adwokat jako doradca jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie rzetelny wyjaśniać klientowi jego sytuację prawną” (art. 42), „Adwokat jako negocjator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie uczciwy dążyć do korzystnego dla klienta porozumienia z drugą stroną” (art. 47) oraz „Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób bezstronny rozstrzygać spory oraz w sposób dobrowolny pomagać stronom w rozwiązywaniu konfliktów” (art. 53). Mimo różnic między rolą arbitra i mediatora ze względów zwiezłości zdecydowano się uregulować je łącznie.

13. *Kodeks Etyczny Prawników Europejskich*. Począwszy od Deklaracji z Perugii z 1977 r. regulacje Rady Adwokatur

i Stowarzyszeń Prawniczych Europy – CCBE rozszerzają swe funkcje w stosunku do regulacji krajowych. Sama Deklaracja wskazywała na wagę harmonizowania etyki zawodowej i konieczność poszukiwania w regulacjach krajowych elementów wspólnych oraz łagodzenia normami kolizyjnymi treści rozbieżnych. Nie stanowiła ona jednak kodeksu etyki zawodowej zdolnego wypełnić te funkcje. Wraz z przyjęciem w 1988 r. pierwszego kodeksu deontologicznego CCBE – Kodeksu Postępowania Prawników we Wspólnocie Europejskiej, jego szerokimi nowelizacjami poprzez przyjęcie Kodeksu Deontologicznego Adwokatów UE w 1998 r., Kodeksu Etycznego dla Prawników w UE w 2002 r. oraz Kodeksu Etycznego Prawników Europejskich w 2006 r. rozszerzeniu ulegały funkcje kodeksu w stosunku do regulacji krajowych. Obecnie ze względu na stosunek do regulacji krajowych można wyróżnić następujące grupy przepisów: a) zawierające powszechnie akceptowane reguły, w znacznej mierze już obowiązujące w regulacjach krajowych, b) zawierające reguły kolizyjne mające zapobiec lub rozwiązać konflikty w praktyce transgranicznej, c) zawierające zasady harmonizujące regulacje krajowe, d) zawierające minimalne standardy ochrony klientów²³.

Dlatego też należało zapewnić zgodność Projektu z Kodeksem Etycznym Prawników Europejskich. Należy założyć, że funkcje Kodeksu CCBE będą wypełnione, jeśli regulacje krajowe będą merytorycznie zgodne z jego przepisami, natomiast nie jest do tego wymagane przyjęcie jego porządku redakcyjnego oraz dosłownego brzmienia jego tekstu normatywnego. Dlatego też przyjęcie na przykład odmiennego modelu struktury Projektu nie jest niezgodne z Kodeksem

²³ Zob. E. Wardęga, *Kodeks Etyczny Prawników Europejskich CCBE – ewolucja standardów i funkcji*, referat powielony.

CCBE. Aby taką zgodność zapewnić należało dokonać oceny w tym w zakresie w odniesieniu do poszczególnych przepisów Projektu, w zależności od tego, w której z powyższych grup Kodeksu CCBE znajdują one odpowiedniki. Innymi słowy w celu stwierdzenia zgodności Projektu z Kodeksem CCBE wystarczające było dokonanie analizy dotyczącej zgodności poszczególnych przepisów Projektu z przepisami Kodeksu CCBE z uwzględnieniem zróżnicowania funkcji przepisów tego ostatniego. Analizy te doprowadziły do wniosku, że Projekt jest zgodny z Kodeksem CCBE.

14. *Przebieg prac nad Projektem.* Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r. został opracowany i przyjęty w ramach wspólnego zespołu ds. etyki Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie. Skład zespołu stanowili radca prawny Justyna Bójko, radca prawny Adrian Dworzyński, adwokat Jakub Jacyna, radca prawny Dariusz Korona, adwokat Bartosz Krużewski, radca prawny Tomasz Osiński, adwokat Krzysztof Stępiński, adwokat Maciej Ślusarek oraz eksperci Tomasz Jaroszyński i Paweł Skuczyński. Zespół rozpoczął prace nad projektem na posiedzeniu w dniu 26 maja 2009 r. Prace zostały podzielone na dwa etapy. W pierwszym dokonano rozstrzygnięcia podstawowych kwestii dotyczących charakteru i struktury opracowywanego aktu, w drugim natomiast dyskutowano poszczególne grupy przepisów w brzmieniu proponowanym przez ekspertów zespołu. Prace zostały zakończone na posiedzeniu w dniu 6 maja 2010 r., na którym w sposób uroczysty przyjęto ostateczną wersję Projektu.

Dalsze prace nad Projektem zakładają jego publiczną dyskusję z udziałem przedstawicieli zawodów adwokata i radcy prawnego oraz wszystkich zainteresowanych osób. Zrealizowanie wszystkich założeń przez Projekt i omówionych

powyżej celów możliwe jest w dwojaki sposób. Po pierwsze, Projekt może zostać przyjęty przez samorzady zawodowe adwokatury i radców prawnych w takim samym brzmieniu, jedynie ze zmianami uwzględniającymi różnicę w tytułach zawodowych. Dzięki temu zostałyby zaktualizowane obowiązki zawodowe obydwu zawodów, uwzględniona zostałaby ich konwergencja oraz rozwiązane zostałyby problemy wynikające z poziomego zbiegu norm etyki zawodowej. Po drugie, Projekt może zostać przyjęty przez samorząd zawodowy adwokatury powstały wskutek połączenia zawodów adwokata i radcy prawnego. Niezależnie od tego, czy i który z wariantów zostanie wdrożony, a w toku prac nie uznawano żadnego z nich za bardziej wartościowy, Projekt – jako efekt wspólnych prac adwokatów i radców prawnych – powinien stać się punktem odniesienia dla dalszych dyskusji o etyce zawodów prawniczych w Polsce.

**Projekt z dnia 6 maja 2010 r.
wspólnego zespołu ds. etyki
Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie
i Okręgowej Izby Radców Prawnych
w Warszawie**

Kodeks Etyki Adwokackiej

Zważywszy, że

zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego, a istnienie niezależnego samorządu zawodowego adwokatury, który sprawuje pieczę nad wykonywaniem zawodu jest warunkiem ochrony praw człowieka i obywatela oraz istnienia demokratycznego państwa prawnego,

adwokatura jest powołana do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, a każdy adwokat wypełnia szczególną misję społeczną służąc sprawiedliwości,

adwokat jest obowiązany wykonywać zawód zgodnie z obowiązkami zawodowymi oraz powinien rozumieć i stosować zasady etyki adwokackiej stanowiące moralne podstawy zawodu,

adwokaci działają na rynku usług prawniczych z poszanowaniem zasad uczciwej konkurencji i koleżeństwa zawodowego, a adwokat wykonując czynności zawodowe w interesie klienta występuje w wielu rolach zawodowych, w tym jako obrońca i pełnomocnik, doradca, negocjator oraz arbiter lub mediator,

adwokat nade wszystko występuje jako obywatel odpowiedzialny moralnie za praktykę prawa i wymiaru sprawiedli-

wości, dbający o tradycję etyczną adwokatury, uczestniczący w działalności samorządu zawodowego adwokatury i jako patron przygotowujący do zawodu nowe pokolenia prawników, przyjmujemy, co następuje.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Wykonywanie zawodu adwokata odbywa się zgodnie z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi, określonymi w niniejszym Kodeksie.

Art. 2.

Adwokat powinien kierować się zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w przepisach niniejszego Kodeksu.

Art. 3.

Przepisy niniejszego Kodeksu stosuje się odpowiednio do aplikantów adwokackich.

Art. 4.

Adwokat jest moralnie odpowiedzialny za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości oraz powinien uwzględniać ich dobro wykonując czynności zawodowe.

Art. 5.

Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury, w szczególności o niezależność i godność zawodu oraz swój honor, odwagę, sumienność, powściągliwość i bezinteresowność.

Art. 6.

Adwokat powinien chronić zaufanie publiczne adwokatury i nie powinien wykonywać zajęć i postępować w sposób, który podważałoby to zaufanie.

Art. 7.

Adwokat powinien dokładać starań, aby osoby potrzebujące czynności zawodowych adwokata nie były pozbawione do nich dostępu. W szczególności adwokat powinien uczestniczyć w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej.

Art. 8.

Adwokat powinien rozwijać swoją wiedzę i umiejętności prawnicze oraz dokładać starań, aby wykonywane przez niego czynności zawodowe odpowiadały najwyższemu standardom.

Rozdział 2

Wykonywanie zawodu

Art. 9.

1. Klientem jest osoba, na rzecz której adwokat jest obowiązany zgodnie z podstawą prawną do wykonywania czynności zawodowych lub faktycznie wykonuje czynności zawodowe, choćby bez podstawy prawnej, lub osoba, która ma prawo oczekiwać na podstawie okoliczności, że adwokat takie czynności będzie wykonywał.
2. Pozyskiwanie klientów jest działaniem zmierzającym do powierzenia przez adresatów tego działania ich interesów adwokatowi bez względu na jego formę i treść oraz użyte środki techniczne.
3. Adwokat może pozyskiwać klientów, jeżeli nie narusza obowiązków związanych z tajemnicą zawodową, dobrych

obyczajów oraz przepisów prawa, w szczególności dotyczących uczciwej konkurencji i ochrony konsumentów.

4. Adwokat nie może pozyskiwać klientów w sposób, który:
 - 1) wykorzystuje łatwowierność lub przymusowe położenie adresatów lub wywiera na nich presję, lub
 - 2) posługuje się niestosowną lub natarczywą formą, lub
 - 3) stwarza prawdopodobieństwo wywołania nieuzasadnionego oczekiwania co do wyników czynności zawodowych adwokata, w tym poprzez powoływanie się na jego osobiste wpływy i znajomości, lub
 - 4) zawiera bezpośrednie porównania w zakresie jakości czynności zawodowych z innymi możliwymi do identyfikacji adwokatami.

Art. 10.

1. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów (reklama).
2. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie wiedzy lub ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom bez ich wyraźnego życzenia, w szczególności poprzez składanie nieproszonych wizyt, odbywanie nieumówionych rozmów telefonicznych i przysyłanie niezamówionej korespondencji (akwizycja).
3. Adwokatowi nie wolno zlecać innym osobom lub ich inspirować do pozyskiwania na jego rzecz klientów w sposób określony w ust. 1 i 2.

Art. 11.

1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące reklamą przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresa-

tów (informacja). W szczególności dozwolona jest informacja, która zawiera:

- 1) dane dotyczące osoby adwokata, w tym jego imię i nazwisko, wizerunek, posiadane tytuły i stopnie zawodowe oraz życiorys zawodowy, posiadane tytuły i stopnie naukowe oraz dorobek naukowy, określenie znajomości języków obcych oraz dane kontaktowe;
- 2) oznaczenie graficzne kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu, rok jej założenia lub rozpoczęcia działalności, listę wspólników lub partnerów spółki oraz stałych współpracowników wraz z ich tytułami zawodowymi oraz danymi, o których mowa w pkt 1, a także dane o współpracy z prawnikami i kancelariami zagranicznymi;
- 3) dane na temat rodzaju i zakresu wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych wraz ze wskazaniem preferowanych gałęzi i dziedzin prawa, jeżeli adwokat wykonywał praktykę w ich zakresie przez co najmniej trzy lata;
- 4) zasady kształtowania wynagrodzenia za czynności zawodowe oraz zasady ponoszenia wydatków, pod warunkiem, że zasady te są sformułowane jednoznacznie;
- 5) dane dotyczące wysokości posiadanego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności zawodowych;
- 6) dane o klientach, na rzecz których adwokat, kancelaria, spółka lub inna forma wspólnego wykonywania zawodu wykonują lub wykonywali czynności zawodowe, pod warunkiem, że klienci wyrażą na to pisemną zgodę, z zastrzeżeniem art. 30;
- 7) dane dotyczące uczestniczenia w rankingach prawnych i zajętych w nich miejscach, pod warunkiem, że gwarantują obiektywizm lub były przeprowadzone

zgodnie z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury;

8) dane dotyczące sponsorowania, pod warunkiem, że jest ono zgodne z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury.

2. Informacja, o której mowa w ust. 1, może przybierać formę:

1) elementu dokumentów firmowych oraz oznaczenia siedziby kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu;

2) stron internetowych lub wpisów w katalogach i wyszukiwarkach;

3) wpisów w książkach adresowych i telefonicznych;

4) materiałów prasowych;

5) broszur, informatorów oraz publikacji branżowych.

Art. 12.

1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące akwizycją przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom na ich wyraźne życzenie (oferta). Przez ofertę rozumie się również przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez adwokata zawodu:

1) bez wyraźnego życzenia w przypadkach starania się przez adwokata o zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, lub

2) w postępowaniu o charakterze przetargu lub konkursu, lub

3) jeżeli pozyskiwanie klienta odbywa się zgodnie z przyjętymi w danej dziedzinie zwyczajami, lub w ramach stałych stosunków z danym podmiotem.

2. Do oferty stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące informacji.

Art. 13.

1. Podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych przez adwokata stanowi w szczególności umowa lub decyzja właściwego sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury.
2. Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych bez podstawy prawnej, chyba że z okoliczności wynika, że niezbędne jest podjęcie czynności zawodowych bez takiej podstawy.
3. Przed zawarciem umowy z klientem adwokat jest obowiązany ustalić z nim, jakie czynności zawodowe będzie wykonywał na jego rzecz i wysokość wynagrodzenia za ich wykonanie oraz ewentualnie zasady jego wyliczenia, a także zasady ponoszenia wydatków, jeżeli okoliczności wskazują na konieczność ich poniesienia w związku z wykonywaniem przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta.
4. Z zastrzeżeniem przepisów odrębnych, adwokatowi nie wolno ustalić z klientem wynagrodzenia w wysokości uzależnionej wyłącznie od wyniku czynności zawodowych adwokata, z tym że może ustalić takie wynagrodzenie jako wynagrodzenie dodatkowe.
5. Adwokat niezwłocznie podejmuje działania zmierzające do stworzenia podstawy prawnej, jeżeli faktycznie wykonuje je bez takiej podstawy, lub klient na podstawie okoliczności może oczekiwać, że adwokat takie czynności będzie wykonywał. W przeciwnym przypadku adwokat niezwłocznie wyjaśnia klientowi nieporozumienie i po upewnieniu się, że kwestia ta jest wyjaśniona, zaprzestaje wykonywania czynności zawodowych na jego rzecz.

Art. 14.

1. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany dowiedzieć się,

czy w tej samej sprawie nie wykonuje ich już na rzecz klienta inny adwokat. W takim przypadku adwokat:

- 1) informuje dotychczasowego adwokata o wykonywaniu czynności zawodowych na rzecz klienta;
 - 2) ustala z dotychczasowym adwokatem zasady współpracy, jeżeli jest ona konieczna do działania w interesie klienta,
 - 3) nie podejmuje działań zmierzających do utraty zaufania klienta do dotychczasowego adwokata.
2. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany dowiedzieć się także, czy w podobnym zakresie nie wykonywał ich uprzednio na rzecz klienta inny adwokat.
3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2:
- 1) adwokat dotychczasowy lub adwokat uprzedni informuje nowego adwokata o wszelkich okolicznościach istotnych dla wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta oraz na każde zgłoszone przez klienta żądanie niezwłocznie wydaje mu dokumenty, o których mowa w art. 20 ust. 4;
 - 2) adwokatowi nie wolno podejmować działań zmierzających do otrzymania wynagrodzenia należnego innemu adwokatowi za uprzednio lub równocześnie wykonywane na rzecz klienta czynności zawodowe, a w przypadku podejmowania takich działań przez klienta adwokat informuje klienta o tym fakcie.

Art. 15.

1. Adwokat jest obowiązany zachować w stosunku do klienta szczególną rzetelność w sprawach finansowych.
2. Pieniądze, papiery wartościowe i inne aktywa majątkowe klienta, będące w dyspozycji adwokata muszą być odpowiednio wyodrębnione i zabezpieczone. Adwokat jest

obowiązany poinformować klienta o miejscu i sposobie zabezpieczenia.

3. Wszelki obrót aktywnymi, o których mowa w ust. 2, w tym dokonywany między adwokatem a klientem, musi być udokumentowany, w szczególności w formie pokwitowań. Przepis art. 20 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 16.

Adwokatowi nie wolno uzależniać wykonania czynności zawodowych od uprzedniego uregulowania wynagrodzenia za czynności zawodowe na rzecz klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.

Art. 17.

1. Wszelkie czynności zawodowe adwokata są wykonywane w interesie klienta. Adwokat jest związany określeniem przez klienta zakresu i treści jego interesów powierzonych adwokatowi, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.
2. Adwokat może podejmować wszelkie czynności zawodowe zmierzające do realizacji interesów klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego lub z przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych wynika konieczność uzyskania zgody klienta.

Art. 18.

1. Adwokat jest obowiązany chronić stosunek zaufania łączący go z klientem. Nie wolno mu jednak okazywać klientowi zażyłości oraz dopuszczać do sytuacji, w której mógłby być od klienta uzależniony, w szczególności osobiście lub finansowo.
2. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli z okoliczności wynika, że klient stracił zaufanie do adwokata.

3. Adwokat może zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli stracił do klienta zaufanie.

Art. 19.

1. Adwokat nie musi akceptować postaw i działań klienta o charakterze politycznym, gospodarczym lub społecznym. Niedopuszczalne jest jednak okazywanie braku takiej akceptacji przez adwokata w sposób, który mógłby zaszkodzić klientowi.
2. Adwokat może wyłącznie klientowi i wyłącznie przy ustalaniu zakresu interesów powierzonych przez klienta adwokatowi przedstawić własną ocenę tych interesów. Jest to szczególnie wskazane, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że w czynnościach zawodowych wykonywanych na rzecz klienta zostanie użyta argumentacja pozaprawna.

Art. 20.

1. Z zastrzeżeniem przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, adwokat niezwłocznie informuje klienta o skutkach czynności zawodowych wykonywanych na jego rzecz oraz innych zdarzeniach związanych z tymi czynnościami, o ile mają one wpływ na interesy klienta. Podstawa prawna wykonywania tych czynności może rozszerzyć zakres informowania klienta.
2. Adwokat jest obowiązany konsultować z klientem wykonywane na jego rzecz czynności zawodowe, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, wymagających uzyskania zgody klienta.
3. Sposób informowania i konsultacji powinien wynikać z podstawy prawnej, przy czym adwokat jest obowiązany informować klienta i konsultować się z nim w sposób gwarantujący powagę i poufność, w szczególności ustalając

w tym celu odpowiednie miejsce spotkań. W przypadku klientów pozbawionych wolności adwokat jest obowiązany dochować szczególnej staranności w zagwarantowaniu powagi i poufności widzenia.

4. Adwokat jest obowiązany na każde żądanie zgłoszone przez klienta lub osobę na rzecz której wykonywał czynności zawodowe niezwłocznie wydać mu wszystkie dokumenty związane z wykonywanymi na jego rzecz czynnościami zawodowymi, w szczególności te, które w związku z tymi czynnościami sporządził lub otrzymał od niego oraz innych osób lub organów.

Art. 21.

1. W przypadku gdy klient jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat jest obowiązany unikać utożsamiania interesu klienta z interesem jego organów lub członków tych organów.
2. Przed zawarciem umowy z klientem, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat ustala, jakie osoby lub organy będą właściwe do informowania, konsultacji oraz wyrażania zgody.
3. W przypadku wątpliwości co do interesu klienta, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na jego rzecz do czasu ich usunięcia.

Art. 22.

Adwokat jest obowiązany dołożyć wszelkich starań, aby w przypadku klienta dotkniętego nieporadnością, w szczególności chorobą psychiczną lub trwałym uzależnieniem, zapewnić skuteczność informowania klienta oraz konsulto-

wania z nim wykonywanych czynności zawodowych. Jeżeli starania te okażą się niewystarczające, adwokat powinien podjąć działania zmierzające do zapewnienia mu ochrony prawnej.

Art. 23.

1. Adwokat jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się podczas wykonywania czynności zawodowych lub w związku z ich wykonywaniem (tajemnica zawodowa). Obowiązek ten trwa także po zakończeniu czynności zawodowych.
2. Adwokat jest obowiązany zabezpieczyć przed ujawnieniem wszelkie posiadane materiały i dokumenty zawierające informacje objęte tajemnicą zawodową niezależnie od ich formy i sposobu utrwalenia, w szczególności przechowywane lub przekazywane przy pomocy informatycznych nośników danych.
3. Adwokat jest obowiązany żądać udziału przedstawiciela samorządu zawodowego adwokatury w przeszukaniu, które mogłoby skutkować ujawnieniem informacji objętych tajemnicą zawodową.
4. Adwokat jest zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta.
5. W przypadku sporu prawnego z klientem lub osobą, na rzecz której adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, adwokat może wykorzystać informacje objęte tajemnicą zawodową w postępowaniu jedynie w zakresie niezbędnym dla ochrony swoich praw oraz jest obowiązany podjąć starania o wyłączenie jawności tego postępowania.

Art. 24.

1. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany przez adwokata przed zobowiązaniem się do wykonywania czynności zawodowych, adwokatowi nie wolno tego zobowiązania przyjąć, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w przepisach dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych.
2. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany po przyjęciu zobowiązania się do wykonywania czynności zawodowych lub w toku wykonywania tych czynności, adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować o tym klienta oraz zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w niniejszym Kodeksie.

Art. 25.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli dotyczą lub mogą dotyczyć jego osoby lub majątku, chyba że:

- 1) czynność dotyczy wspólnych działań lub interesów adwokata i klienta;
- 2) czynność dotyczy jednocześnie członka jego rodziny lub osoby mu bliskiej;
- 3) czynność dotyczy lub może dotyczyć podstawy prawnej wykonywania czynności zawodowych przez adwokata na rzecz klienta;
- 4) jest stroną postępowania;
- 5) roszczenie jest wspólne dla niego i jego klienta.

Art. 26.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych, które dotyczą sprawy lub sprawy z nią związanej:

- 1) w której on lub osoba dla niego bliska brała udział jako przedstawiciel organów władzy publicznej, lub wykonując funkcję publiczną, lub jako arbiter lub mediator, lub złożyła w danej sprawie zeznanie w charakterze świadka, lub występowała jako biegły;
- 2) w której osoba dla niego bliska jako adwokat wykonywała na rzecz strony przeciwnej jego klienta czynności zawodowe lub osoba ta jest stroną przeciwną jego klienta, lub osoba ta jest zainteresowana w niekorzystnym dla jego klienta rozstrzygnięciu;
- 3) która dotyczy adwokata wykonującego czynności zawodowe w tym samym czasie na rzecz tego samego klienta.

Art. 27.

1. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:
 - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 2, art. 24 ust. 2 lub art. 31 ust. 4;
 - 2) obowiązek taki wynika z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta;
 - 3) klient żąda od adwokata działań prowadzących do naruszenia jego obowiązków zawodowych lub popełnienia przez niego czynu zabronionego przez prawo;
 - 4) adwokat na podstawie okoliczności ocenia, że z przyczyn leżących po jego stronie nie jest w stanie wykonywać czynności zawodowych w sposób należyty.
2. Adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:
 - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 3, art. 31 ust. 4 lub art. 71;
 - 2) podstawa prawna wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta przewiduje taką możliwość;

- 3) klient nie wywiązuje się ze swoich obowiązków wobec adwokata w sposób utrudniający mu wykonywanie czynności zawodowych na rzecz klienta;
 - 4) klient wykorzystał lub z okoliczności wynika, że może wykorzystać czynności zawodowe adwokata do popełnienia czynu zabronionego przez prawo;
 - 5) wystąpią inne ważne powody.
3. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, nie może mieć na celu obejścia decyzji sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury stanowiącej podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.
 4. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, powinna być równoczesna z podjęciem czynności zmierzających do zniesienia podstawy prawnej tych czynności, w szczególności z wypowiedzeniem umowy lub poinformowaniem sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury, którego decyzja stanowiła tę podstawę.

Art. 28.

Jeżeli adwokat zrezygnował z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, ma on obowiązek wykonać wszelkie niezbędne czynności, w tym niecierpiące zwłoki czynności zawodowe, w celu zabezpieczenia interesów klienta, chyba że klient zwolni go z tego obowiązku.

Rozdział 3

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik

Art. 29.

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie lojalny reprezentować klienta.

Art. 30.

Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez udostępnianie danych o klientach, na rzecz których wykonywał czynności zawodowe związane ze sprawami z zakresu prawa karnego oraz prawa rodzinnego, nawet jeżeli wyrażą oni na to zgodę.

Art. 31.

1. Adwokat jest obowiązany informować klienta o skutkach procesowych wykonywanych na jego rzecz czynności zawodowych oraz o możliwości i zasadności wniesienia zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a także skargi konstytucyjnej.
2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na dokonanie czynności zawodowych polegających na przyznaniu się klienta do winy, składaniu przez niego wyjaśnień, wniesieniu pozwu oraz uznaniu powództwa.
3. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na zaniechanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu zwyczajnych środków zaskarżenia.
4. Jeżeli adwokat ocenia dokonanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej jako bezzasadne, jest obowiązany w formie pisemnej poinformować o tym klienta. Jeżeli pomimo poinformowania go klient nadal w sposób wyraźny żąda dokonania czynności, adwokat może, a w przypadku obrony w sprawach karnych jest obowiązany wypowiedzieć pełnomocnictwo.

Art. 32.

Adwokat jest obowiązany dążyć do zakończenia sprawy w drodze negocjacji, mediacji lub arbitrażu, jeżeli leży to w interesie jego klienta, w szczególności jeżeli zaoszczędzi-

łoby to mu kosztów. W tym celu informuje klienta o takiej możliwości i płynących z tego korzyściach i, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących tych czynności zawodowych, powinien podjąć się ich wykonania.

Art. 33.

Adwokatowi nie wolno zgłaszać dowodu z zeznań świadka będącego adwokatem w celu ujawnienia informacji objętych tajemnicą zawodową.

Art. 34.

1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klientów, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę, jeżeli ich interesy są lub mogą być sprzeczne, nawet w różnych sprawach.
2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli druga strona jest również jego klientem, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę.

Art. 35.

1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.
2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez adwokata wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, dałaby klientowi przewagę, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.

Art. 36.

1. Adwokatowi nie wolno świadomie podawać sądowi nieprawdziwych informacji o faktach, z tym że nie odpowiada on za zgodność z prawdą informacji uzyskanych od klienta.
2. Adwokat powinien w sposób rzeczowy formułować swoje wypowiedzi; w szczególności odpowiada on za treść pism procesowych i innych dokumentów przez siebie sporządzonych, nawet jeżeli nie zostały przez niego podpisane.
3. Adwokat powinien zachować umiar i takt, w szczególności nie wolno mu posługiwać się zwrotami obraźliwymi oraz grozić postępowaniem karnym lub dyscyplinarnym, a okoliczności drastyczne powinien przytaczać oględnie.

Art. 37.

1. Adwokatowi nie wolno swoim zachowaniem naruszać powagi sądu, w szczególności nie może on bez uzasadnienia podważać bezstronności i umiejętności sędziów lub okazywać zażyłości z sędziami i pracownikami sądów.
2. Adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować sąd o wszelkich faktach związanych z jego osobą, które mogłyby zaoszczędzić kosztów postępowania, w szczególności o wygaśnięciu pełnomocnictwa oraz swoim niestawiennictwie.

Art. 38.

Naruszenie obowiązków określonych w art. 36 i 37 nie może zostać usprawiedliwione zachowaniem innych uczestników postępowania.

Art. 39.

Przepisy dotyczące obowiązków adwokata wobec sądu stosuje się odpowiednio do innych organów i instytucji władzy publicznej.

Art. 40.

1. Adwokatowi nie wolno porozumiewać się z drugą stroną postępowania z pominięciem jej obrońcy lub pełnomocnika.
2. Adwokat jest obowiązany kształtować stosunki z obrońcą lub pełnomocnikiem drugiej strony, stosując odpowiednio przepisy art. 36 i 37.
3. Adwokat powinien przekazywać odpisy składanych przez siebie pism procesowych obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów o postępowaniu, jeżeli z okoliczności wynika, że przekazanie tych pism w trybie przewidzianym przez te przepisy uniemożliwi obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony dokładne zapoznanie się z nimi.

Art. 41.

Udzielając substytucji adwokat jest obowiązany zrobić to w terminie umożliwiającym substytutowi przygotowanie się do czynności zawodowych, a ten jest obowiązany potwierdzić przyjęcie substytucji. Do wzajemnych obowiązków wynikających z substytucji stosuje się odpowiednio przepisy art. 14.

Rozdział 4 **Adwokat jako doradca**

Art. 42.

Adwokat jako doradca jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie rzetelny wyjaśniać klientowi jego sytuację prawną.

Art. 43.

Adwokatowi nie wolno udzielać porad prawnych, które mogą ułatwić popełnienie czynu zabronionego przez prawo lub

uniknięcie odpowiedzialności za czyn, który miałby zostać popełniony w przyszłości. Dotyczy to w szczególności dokonania przestępstwa i odpowiedzialności karnej.

Art. 44.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść porady prawnej podlegającej tajemnicy zawodowej, chyba że taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Art. 45.

Adwokatowi nie wolno doradzać w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej klientom, których interesy są sprzeczne, nawet w różnych sprawach, chyba że klienci wyrazili na to zgodę.

Art. 46.

1. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że klient i osoby te wyrazili na to zgodę.
2. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że klient i osoby te wyraziły na to zgodę.

Rozdział 5

Adwokat jako negocjator

Art. 47.

Adwokat jako negocjator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie

uczciwy dążyć do korzystnego dla klienta porozumienia z drugą stroną.

Art. 48.

1. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na prowadzenie w jego imieniu negocjacji.
2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na przyjęcie wynegocjowanej propozycji porozumienia, chyba że z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta wynika co innego.

Art. 49.

1. Adwokatowi nie wolno wykorzystywać informacji o przebiegu negocjacji pozaprocesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego w toku tego postępowania z wyjątkiem treści zawartego porozumienia.
2. Informowanie klienta o przebiegu negocjacji pozaprocesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego jest ograniczone do propozycji porozumienia.
3. Odbierając od klienta zgodę na prowadzenie negocjacji pozaprocesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego, adwokat zobowiązuje klienta do nieujawniania i niewykorzystywania informacji z przebiegu negocjacji w toku tego postępowania.

Art. 50.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść informacji uzyskanych podczas negocjacji podlegających tajemnicy zawodowej, z wyłączeniem negocjacji, o których mowa w art. 49, lub gdy taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Art. 51.

Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli druga strona jest również jego klientem, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 52.

1. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.
2. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 53.

Do obowiązków adwokata wobec drugiej strony negocjacji stosuje się odpowiednio przepisy art. 36-38 i 40.

Rozdział 6

Adwokat jako arbiter i mediator

Art. 54.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób bezstronny rozstrzygać spory oraz w sposób dobrowolny pomagać stronom w rozwiązywaniu konfliktów.

Art. 55.

1. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany zachować równą niezależność wobec wszystkich stron postępowania i w ich interesie wykonywać te czynności zawodowe.
2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany przestrzegać zasady przyjęte dla danego postępowania arbitrażowego lub mediacyjnego.

Art. 56.

1. Adwokat może być arbitrem lub mediatorem stron tylko za ich pisemną zgodą, chyba że podstawa prawna stanowi inaczej, w szczególności jeżeli przewiduje ona tryb powoływania arbitrów lub mediatorów lub dopuszcza zmianę rodzaju wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych.
2. Adwokat może podjąć się mediacji między stronami w postępowaniu, w którym pełnił już rolę arbitra, jeżeli spełnione są warunki, o których mowa w ust. 1. W takim przypadku w zakresie następstwa czynności zawodowych mediatora po czynnościach zawodowych arbitra nie stosuje się przepisów art. 26 i 58.

Art. 57.

1. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej wykonuje inne czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, nawet za zgodą klienta.
2. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli wykonuje w sprawie innej niż sprawa, o której mowa w ust. 1, czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 58.

Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli interesy którejkolwiek ze stron są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 59.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany ujawnić stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej wszelkie fakty, które mogą budzić wątpliwości co do zgodności jego postępowania z zasadami określonymi w art. 54 i 55, w szczególności jego związku osobiste lub majątkowe ze stronami, pełnomocnikami stron, innymi arbitrami i mediatorami oraz innymi uczestnikami postępowania.

Art. 60.

Adwokat jako arbiter i mediator powinien zapewnić sobie odpowiednią ilość czasu na udział w postępowaniu w sposób adekwatny do jego skomplikowania.

Art. 61.

1. Adwokat jako arbiter i mediator, w szczególności jako arbiter lub mediator przewodniczący, jest obowiązany współpracować z innymi arbitrami i mediatorami biorącymi udział w postępowaniu.
2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany unikać komunikowania się ze stroną postępowania poza tym postępowaniem, a jeżeli jest to konieczne, powinno odbywać się jawnie dla pozostałych stron.

Art. 62.

Adwokat jest obowiązany uczestniczyć w postępowaniu arbitrażowym w sposób zapewniający wszechstronne wyjaśnienie sprawy, a rozstrzygać spór w oparciu o całość zgromadzonego materiału i biorąc pod uwagę wszystkie argumenty.

Art. 63.

Jeżeli adwokat jest arbitrem wyznaczonym przez stronę w arbitrażu, w którym podstawa prawna przewiduje zwolnienie takich arbitrów z bezstronności, nie stosuje się przepisów art. 54 i art. 55 ust. 1 oraz art. 26 w zakresie arbitrażu, a także art. 57 ust. 1 i art. 61 ust. 2, z zastrzeżeniem, że jest obowiązany ujawnić taki zamiar stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej.

Art. 64.

Adwokat przed rozpoczęciem mediacji informuje strony o zasadach mediacji, w szczególności upewnia się, że strony wiedzą o:

- 1) różnicy między mediacją a innymi czynnościami zawodowymi adwokata;
- 2) możliwości zrezygnowania z mediacji na każdym jej etapie oraz możliwości wybrania innego mediatora;
- 3) okolicznościach, w jakich adwokat może zakończyć mediację.

Art. 65.

Adwokat jest obowiązany zakończyć mediację bez osiągnięcia porozumienia, jeżeli w jego ocenie nie jest ono możliwe lub miałyby do niego dojść z naruszeniem zasad mediacji, w szczególności jeżeli:

- 1) klient nie może efektywnie uczestniczyć w mediacji;
- 2) strony chcą zawrzeć porozumienie, którego skutków nie są świadome lub które może być niezgodne z prawem;

- 3) doszło do impasu, który w ocenie adwokata jest nie do pokonania, a zakończenie mediacji zaoszczędziłoby stronom kosztów.

Art. 66.

Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do innych niż arbitraż lub mediacja alternatywnych metod rozwiązywania sporów i rozwiązywania konfliktów.

Rozdział 7 **Wspólne wykonywanie zawodu**

Art. 67.

Adwokat zobowiązuje swoich współpracowników, w tym personel pomocniczy, do postępowania zgodnie z zasadami dotyczącymi tajemnicy zawodowej.

Art. 68.

1. Spółki oraz inne formy wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów są obowiązane posiadać podpisaną przez wszystkich adwokatów wykonujących w jej ramach czynności zawodowe politykę konfliktu interesów zawierającą procedury służące pełnemu badaniu adwokatów oraz ich współpracowników, czy nie występuje lub może wystąpić konflikt interesów.
2. Polityka konfliktu interesów, o której mowa w ust. 1, powinna określać także sposób realizacji wymogów, o których mowa w art. 70.

Art. 69.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do

jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu:

- 1) w przypadkach, o których mowa w art. 45 i art. 46 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta za zgodą klientów lub osób, o których mowa w tych przepisach;
- 2) w przypadkach, o których mowa w art. 25, art. 34 i art. 35 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, za zgodą klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów oraz po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 70;
- 3) w przypadkach, o których mowa w art. 26, art. 35 ust. 2, art. 46 ust. 2, art. 51, art. 52, art. 57 i art. 58 może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 70, oraz po poinformowaniu klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów o samym konflikcie i o spełnieniu tych warunków.

Art. 70.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, a inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu ma zgodnie z art. 69 pkt 2 i 3 wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, powinny zostać spełnione następujące warunki:

- 1) adwokat nie ma i nie miał uprzednio dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę;
- 2) adwokat nie kontaktuje się z osobami, które zapoznaly się lub mają dostęp do dokumentów, o których mowa w pkt 2;

- 3) współpracownicy adwokata, w tym personel pomocniczy, powinni być w tym celu wyznaczeni i postępować zgodnie z warunkami określonymi w pkt 1 i 2.

Rozdział 8

Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury

Art. 71.

Jeżeli obowiązki zawodowe adwokata określone w niniejszym rozdziale kolidują z interesem klienta, interes klienta jest nadrzędny, z tym że adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.

Art. 72.

1. Stosunki między adwokatami opierają się na współdziałaniu w realizacji zadań adwokatury i koleżeństwie zawodowym.
2. Adwokaci powinni służyć sobie radą i pomocą, a konflikty między nimi powinny być w miarę możliwości rozwiązywane polubownie przez organy samorządu zawodowego adwokatury.

Art. 73.

W przypadku gdy adwokat dowiaduje się o niezgodnym z obowiązkami zawodowymi postępowaniu innego adwokata, w tym o nienależytym wykonywaniu przez niego czynności zawodowych:

- 1) jest obowiązany zwrócić mu uwagę, a jeżeli nie przyniesie to skutku, powinien zawiadomić właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;
- 2) może podjąć czynności zawodowe na rzecz klienta przeciwko takiemu adwokatowi, z tym że jest obowiązany

zany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;

- 3) może podjąć rzeczową krytykę adwokata, w szczególności sporządzić opinię o jego postępowaniu, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury.

Art. 74.

Jako członek samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków wobec organów tego samorządu, w szczególności stawiać się i udzielać niezbędnych informacji na każde ich wezwanie oraz regularnie opłacać składki członkowskie.

Art. 75.

Jako członek organów samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków i dokładać starań, aby działania organów tego samorządu służyły realizacji zadań adwokatury, w szczególności nie wykorzystywać tego członkostwa we własnym interesie.

Art. 76.

Adwokat powinien dokładać starań, aby jako patron przygotować swoich aplikantów do wykonywania zawodu, w szczególności w zakresie zgodnego z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi postępowania adwokata, w tym należytego wykonywania przez niego czynności zawodowych.

**Uzasadnienie do Projektu
z dnia 6 maja 2010 r.
wspólnego zespołu ds. etyki
Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie
i Okręgowej Izby Radców Prawnych
w Warszawie**

Kodeks Etyki Adwokackiej

Zważywszy, że

zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego, a istnienie niezależnego samorządu zawodowego adwokatury, który sprawuje pieczę nad wykonywaniem zawodu jest warunkiem ochrony praw człowieka i obywatela oraz istnienia demokratycznego państwa prawnego,

adwokatura jest powołana do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, a każdy adwokat wypełnia szczególną misję społeczną służąc sprawiedliwości,

adwokat jest obowiązany wykonywać zawód zgodnie z obowiązkami zawodowymi oraz powinien rozumieć i stosować zasady etyki adwokackiej stanowiące moralne podstawy zawodu,

adwokaci działają na rynku usług prawniczych z poszanowaniem zasad uczciwej konkurencji i koleżeństwa zawodowego, a adwokat wykonując czynności zawodowe

w interesie klienta występuje w wielu rolach zawodowych, w tym jako obrońca i pełnomocnik, doradca, negocjator oraz arbiter lub mediator,

adwokat nade wszystko występuje jako obywatel odpowiedzialny moralnie za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości, dbający o tradycję etyczną adwokatury, uczestniczący w działalności samorządu zawodowego adwokatury i jako patron przygotowujący do zawodu nowe pokolenia prawników,

przyjmujemy, co następuje.

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 1.

Wykonywanie zawodu adwokata odbywa się zgodnie z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi, określonymi w niniejszym Kodeksie.

Uzasadnienie

Przepis zawiera określenie zakresu unormowanego w Projekcie oraz podstawowe rozróżnienie dotyczące charakteru jego norm. Zakres Kodeksu obejmuje wykonywanie zawodu adwokata, a więc wykonywanie wszystkich czynności zawodowych powierzonych adwokatom na mocy przepisów ustawowych oraz innych czynności niezbędnych do realizacji zadań powierzonych adwokaturze. Należy przyjąć, że przepisy Projektu mogą również znajdować zastosowanie do sytuacji pozazawodowych adwokata, ale tylko o ile jest to konieczne ze względu na realizację zadań powierzonych adwokaturze i tylko w zakresie, jaki jest do tego niezbędny.

W szczególności rozszerzenie zakresu unormowanego w Projekcie może wynikać z zasad dotyczących ochrony zaufania do adwokatury oraz tradycyjnych cnót zawodowych.

Projekt zawiera dwojakiego rodzaju normy. Po pierwsze, wyróżnić w nim można zasady etyki adwokackiej, które są nakazami optymalizacji pewnych wartości i dlatego ich realizacja jest stopniowalna. Innymi słowy dopuszczalna jest ich realizacja tylko w pewnym zakresie ze względu na okoliczności oraz kolizję z innymi, konkurencyjnymi zasadami. Po drugie wyróżnić można obowiązki zawodowe, które mają charakter ścisły i w związku z tym mogą być jedynie albo w pełni wykonane albo niewykonane w ogóle, a ich kolizja wymaga zastosowania reguł kolizyjnych. Co do zasady obowiązki zawodowe adwokata wyrażone są przy pomocy trybu oznajmującego oraz funktorów normotwórczych „jest obowiązany”, „nie wolno” lub „może”, natomiast zasady etyki adwokackiej przy pomocy funkтора „powinien”. Jednakże każdorazowo należy uwzględniać również treść przepisu nie ograniczając się do jego brzmienia.

Relacja między zasadami etyki adwokackiej i obowiązkami zawodowymi adwokata wymaga, aby w każdej sytuacji adwokat brał pod uwagę zarówno konkretne nakazy i zakazy wynikające z przepisów zawierających obowiązki zawodowe, jak i zasady nakazujące realizację podstawowych wartości dla całego zawodu. Obowiązki zawodowe adwokata powinny być interpretowane w zestawieniu z zasadami etyki adwokackiej, co oznacza nie tylko, że nie należy przyjmować wykładni godzącej w te zasady, lecz że należy przyjmować taką interpretację, która w sposób najpełniejszy realizuje wartości wyrażone w tych zasadach.

Art. 2.

Adwokat powinien kierować się zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w przepisach niniejszego Kodeksu.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę nakazującą kierowanie się przez adwokatów zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w Projekcie. Wychodzi się tu z założenia, że działalność normotwórcza nie jest w stanie objąć wszelkich możliwych i przez to nieprzewidywalnych sytuacji i przez to obowiązki zawodowe adwokata zawsze będą w sposób niezupełny regulować wykonywanie zawodu. Jednocześnie należy jednak przyjąć, że w sferze etyki zawodowej nie powinna znajdować zastosowania argumentacja „co nie jest zakazane jest dozwolone”, a więc z braku obowiązków zawodowych wprost przewidzianych w przepisach nie można wyprowadzać wniosku, iż sytuacje nimi nie objęte są etycznie indyferentne.

Można więc powiedzieć, że funkcją zasad etyki adwokackiej jest nie tylko ukierunkowanie wykładni przepisów zawierających obowiązki zawodowe, a przez to wykonywania zawodu adwokata w ogóle, lecz także objęcie etyką adwokacką sytuacji nie uregulowanych obowiązkami zawodowymi wprost wyrażonymi w przepisach.

Odpowiednikiem tego przepisu jest § 2 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „W przypadkach nieujętych w „Zbiorze” adwokat powinien kierować się zasadami ustalonymi w uchwałach władz samorządu adwokackiego, w orzecznictwie dyscyplinarnym oraz w normach zwyczajowych przyjętych przez środowisko adwokackie”. Projekt rezygnuje, więc ze wskazania źródeł zasad etyki adwokackiej, zakładając, że

wszelkie ograniczenie w tym zakresie byłoby arbitralne i nie do pogodzenia z istotą etyki zawodowej.

Art. 3.

Przepisy niniejszego Kodeksu stosuje się odpowiednio do aplikantów adwokackich.

Uzasadnienie

Przepis zawiera nakaz odpowiedniego stosowania Projektu do aplikantów adwokackich. Niewątpliwie aplikanci adwokacy wykonują szereg czynności zawodowych i w tym zakresie powinny mieć do nich zastosowanie normy etyki zawodowej. Jednakże ze względu na wykonywanie tych czynności tylko częściowo samodzielnie i w związku ze stopniowym wprowadzaniem aplikantów do zawodu adwokata każdorazowo należy oceniać, w jakim stopniu możliwe jest stosowanie do nich przepisów Projektu. Zakłada się bowiem, że poza ograniczonym zakresem uprawnień aplikantów na odpowiednie stosowanie norm etyki zawodowej ma wpływ również stopień ich umiejętności rozpoznawania i rozstrzygania dylematów etycznych.

Przepisy obecne zawierają analogiczne postanowienia, w tym § 3 adwokackiego Zbioru, według którego „Zasady „Zbioru” obowiązują odpowiednio aplikantów adwokackich” oraz art. 3 radcowskiego Kodeksu, według którego „Zasady etyki zawodowej obowiązują radców prawnych, prawników zagranicznych wpisanych na listę radców prawnych oraz odpowiednio aplikantów radcowskich”.

Art. 4.

Adwokat jest moralnie odpowiedzialny za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości oraz powinien uwzględniać ich dobro wykonując czynności zawodowe.

Uzasadnienie

Przepis zawiera najbardziej podstawową zasadę etyki adwokackiej, wspólnej dla wszystkich zawodów prawniczych, a więc również zasadę etyki prawniczej w ogóle. Mowa jest tu wprost o moralnym charakterze owej zasady, a więc jej obowiązywanie jest niezależne od jakiegokolwiek aktu prawotwórstwa. Moralna odpowiedzialność adwokatów powinna być rozumiana jako sfera oddzielona od mechanizmów odpowiedzialności prawnej, w szczególności dyscyplinarnej, karnej czy cywilnej. Jednocześnie moralna odpowiedzialność jest warunkiem odpowiedzialności dyscyplinarnej, ponieważ jest źródłem zawodowej podmiotowości, dzięki której można przypisywać adwokatom odpowiedzialność za konkretne naruszenia obowiązków zawodowych. Podmiotem odpowiedzialności moralnej w omawianym tu rozumieniu jest więc każdy adwokat, a szerzej – każdy prawnik.

Przedmiotem moralnej odpowiedzialności prawników jest praktyka prawa i wymiaru sprawiedliwości. Prawo należy w tym kontekście rozumieć nie jako system abstrakcyjnych i generalnych norm, lecz jako praktykę społeczną, na którą składa się szereg różnego rodzaju aktów stosowania prawa oraz czynności zawodowych adwokatów i przedstawicieli innych zawodów prawniczych. Oczywiście oznacza to, że adwokaci nie są jedynymi odpowiedzialnymi za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości, ale ma to wpływ jedynie na sposób jej realizacji, nie powinno natomiast modyfikować samego jej charakteru. W konsekwencji poczucie odpowiedzialności moralnej powinno towarzyszyć adwokatom zawsze w czasie wykonywania zawodu oraz znajdować wyraz we wszystkich ich czynnościach zawodowych, oczywiście w sposób, który nie jest sprzeczny z istotą tych czynności.

Art. 5.

Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury, w szczególności o niezależność i godność zawodu oraz swój honor, odwagę, sumienność, powściągliwość i bezinteresowność.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę nakazującą adwokatom dbać o tradycję etyczną ich zawodu rozumianą w szczególności jako zbiór najważniejszych cnót zawodowych. Wychodzi się tu z założenia, że etyka wszystkich zawodów prawniczych w ogólności, a etyka zawodów adwokata i radcy prawnego w szczególności jest ich historycznie ukształtowanym dorobkiem. Dlatego też wszystkie przepisy projektu formułowane są na gruncie tradycji etyki prawniczej i ich dziedzictwo nie jest w żadnej mierze zakwestionowane. W konsekwencji także wywiązywanie się z obowiązków zawodowych przez adwokatów wymaga znajomości i rozumienia przez nich tradycji adwokatury. Dlatego też kultywowanie takich cnót zawodowych jak niezależność, godność zawodu, honor, odwaga, powściągliwość i bezinteresowność jest także współcześnie niezbędne w wykonywaniu zawodu adwokata.

Należy pamiętać, że cnoty zawodowe, tak jak cnoty w ogóle określa się jako trwałe dyspozycje charakteru do dobrego postępowania i mogą one funkcjonować tylko w określonym kontekście społecznym, tj. nabywa się je przez długotrwałe kształtowanie osobowości wśród osób przynależących już do owej tradycji. Stąd omawiana zasada etyki adwokackiej znajduje swoje gwarancje w szeregu obowiązków zawodowych zawartych przede wszystkim w rozdziale 8 Projektu, dotyczącym zagadnień koleżeństwa zawodowego i samorządu zawodowego adwokatury. Cnoty indywidualne warunkowane są bowiem przez istnienie wspólnoty zawodowej.

Obecne przepisy wielokrotnie odwołują się do wskazanych pojęć, w szczególności do godności zawodu. Ogólnym przepisem w tym zakresie jest § 1 ust. 3 adwokackiego Zbioru, według którego „Obowiązkiem adwokata jest przestrzegać norm etycznych oraz strzec godności zawodu adwokackiego”.

Art. 6.

Adwokat powinien chronić zaufanie publiczne adwokatury i nie powinien wykonywać zajęć i postępować w sposób, który podważyłoby to zaufanie.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę opierającą się na założeniu, że adwokat jest zawodem zaufania publicznego w rozumieniu art. 17 Konstytucji RP. Pogląd taki nie wymaga szczegółowego uzasadnienia, które szeroko znane jest z literatury fachowej oraz orzecznictwa sądowego. Należy jednak zaznaczyć, że status zawodu zaufania publicznego nie oznacza, iż normy dotyczące wykonywania zawodu adwokata zakładają, że adwokatura posiada taki lub inny stopień publicznego zaufania. Zakładają one natomiast, że zaufanie to jest niezbędne do skutecznego wykonywania czynności zawodowych i dlatego na ustawodawcy ciąży obowiązek takiego ukształtowania danego zawodu, aby zaufanie to mogło być chronione i budowane, a na poszczególnych przedstawicielach tego zawodu ciężą obowiązki ochrony i budowy tego zaufania swoim codziennym postępowaniem. Zaufanie jest więc rozumiane bardziej jako konieczna cecha adwokatury niż relacja między adwokaturą a społeczeństwem. Stąd też w przepisie mowa jest o „zaufaniu publicznym adwokatury”, a nie „zaufaniu publicznym do adwokatury”.

Projekt stoi na stanowisku, że kodeks etyki zawodowej nie jest aktem właściwym do ustanawiania gwarancji statusu

zawodów zaufania publicznego, dlatego też pomija szeroką materię normatywnych konsekwencji tego statusu o charakterze ustrojowym. Zakłada się bowiem, że zagadnienia takie jak niezależność zawodu, funkcjonowanie samorządu zawodowego oraz formy sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu, są materią ustawową. Przepis nakazuje natomiast ochronę zaufania publicznego adwokatury oraz unikanie zajęć i postępowania, które mogłyby podważyć to zaufanie. Chodzi tu przede wszystkim o takie zachowania, które kolidowałyby z katalogiem cnót zawodowych wymienionych w art. 5 Projektu, w szczególności sprzeczne z godnością zawodu. Należy pamiętać także, że ochrona zaufania wymaga zachowania zgodnego z etyką zawodową także w życiu pozazawodowym.

Obecne przepisy zawierają analogiczne postanowienia między innymi w § 1 ust. 2 adwokackiego Zbioru, według którego „Naruszeniem godności zawodu adwokackiego jest takie postępowanie adwokata, które mogłoby go poniżyć w opinii publicznej lub poderwać zaufanie do zawodu”. Znaczenie podejmowanych zajęć i postępowania w życiu pozazawodowym dla budowania zaufania do zawodu adwokata podkreślają § 4 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Adwokat odpowiada dyscyplinarnie za uchybienie etyce adwokackiej lub naruszenie godności zawodu podczas działalności zawodowej, publicznej, a także w życiu prywatnym” oraz art. 6 ust. 2 radcowskiego Kodeksu, według którego „Radca prawny obowiązany jest dbać o godność zawodu przy wykonywaniu czynności zawodowych, a także w działalności publicznej i w życiu prywatnym”.

Art. 7.

Adwokat powinien dokładać starań, aby osoby potrzebujące czynności zawodowych adwokata nie były pozba-

wione do nich dostępu. W szczególności adwokat powinien uczestniczyć w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę nakazującą dokładanie starań, aby osoby potrzebujące czynności zawodowych adwokata nie były pozbawione do nich dostępu. Projekt celowo posługuje się tu pojęciem „osób potrzebujących czynności zawodowych adwokata”, a nie pojęciem „osób ubogich” lub po prostu „osób potrzebujących”. Z jednej strony bowiem projekt nie wypowiada się w kwestii filantropii w ogóle, lecz jednoznacznie odnosi się do sfery, którą zwykło się nazywać świadczeniem usług prawniczych *pro bono*. Z drugiej natomiast, nie posługuje się kryterium majątkowym przy wskazaniu grupy beneficjentów takich świadczeń. Zasada nakazuje więc dokładanie starań, aby żaden podmiot – osoby ubogie, organizacje pozarządowe, wspólnoty lokalne – nie były pozbawione czynności zawodowych adwokata.

Jako sposób realizacji tej zasady zdanie drugie wskazuje uczestnictwo w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej. System taki w Polsce dopiero się kształtuje można jednak już wskazać typowe dla niego instytucje np. uniwersyteckie czy społeczne poradnie prawne, cyklicznie organizowane dni lub nawet tygodnie porad prawnych, działy *pro bono* w większych firmach prawniczych, czy tzw. *clearing house*, tj. organizacje pośredniczące między osobami potrzebującymi czynności zawodowych prawnika a prawnikami, przeprowadzające selekcję spraw i wstępnie je opracowujące. Uczestnictwo w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej może przybierać różnorodne formy. Może to być zarówno spontaniczne świadczenie usług prawniczych *pro bono*, osobisty udział w jednej ze wspomnianych instytucji lub udzielane im wsparcie finansowe.

Art. 8.

Adwokat powinien rozwijać swoją wiedzę i umiejętności prawnicze oraz dokładać starań, aby wykonywane przez niego czynności zawodowe odpowiadały najwyższemu standardom.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę, według której adwokat powinien: po pierwsze, rozwijać swoją wiedzę i umiejętności prawnicze oraz związku z tym, po drugie, dokładać starań, aby wykonywane przez niego czynności zawodowe odpowiadały najwyższemu standardom. Wychodzi się tu z założenia, że tylko rozwijając swoją wiedzę i umiejętności adwokat będzie w stanie wykonywać czynności zawodowe należytej jakości, co jest obowiązkiem zawodowym adwokata, którego naruszenie może rodzić zresztą nie tylko odpowiedzialność o charakterze dyscyplinarnym. Dopiero spełnienie tego warunku umożliwi w dalszej kolejności dokładanie starań, aby czynności zawodowe wykonywane przez adwokata wykraczały poza standard należytej jakości i w jak największym zakresie odpowiadały najwyższemu standardom.

Obecnie obowiązujące przepisy zawierają podobne postanowienia. W przypadku adwokatów jest to § 8 Zbioru, który stanowi, że „Adwokat powinien wykonywać czynności zawodowe według najlepszej woli i wiedzy, z należyłą uczciwością, sumiennością i gorliwością. Obowiązkiem adwokata jest stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych i dążenie do utrzymania wysokiej sprawności zawodowej”. W przypadku radców prawnych zasadę tę ujęto nawet w osobnym tytule noszącym nazwę „Rozwój zawodowy – kształcenie ustawiczne”, który składa się z art. 23, według którego „Obowiązkiem radcy prawnego jest dbałość o rozwój zawodowy poprzez kształcenie ustawiczne” (ust. 1), a także „Radca prawny obowiązany

jest brać udział w szkoleniach zawodowych na zasadach określonych przez właściwy organ samorządu” (ust. 2).

Rozdział 2

Wykonywanie zawodu

Art. 9.

- 1. Klientem jest osoba, na rzecz której adwokat jest obowiązany zgodnie z podstawą prawną do wykonywania czynności zawodowych lub faktycznie wykonuje czynności zawodowe, choćby bez podstawy prawnej, lub osoba, która ma prawo oczekiwać na podstawie okoliczności, że adwokat takie czynności będzie wykonywał.**
- 2. Pozyskiwanie klientów jest działaniem zmierzającym do powierzenia przez adresatów tego działania ich interesów adwokatowi bez względu na jego formę i treść oraz użyte środki techniczne.**
- 3. Adwokat może pozyskiwać klientów, jeżeli nie narusza obowiązków związanych z tajemnicą zawodową, dobrych obyczajów oraz przepisów prawa, w szczególności dotyczących uczciwej konkurencji i ochrony konsumentów.**
- 4. Adwokat nie może pozyskiwać klientów w sposób, który:**
 - 1) wykorzystuje łatwowierność lub przymusowe położenie adresatów lub wywiera na nich presję, lub**
 - 2) posługuje się niestosowną lub natarczywą formą, lub**
 - 3) stwarza prawdopodobieństwo wywołania nieuzasadnionego oczekiwania co do wyników czynności zawodowych adwokata, w tym poprzez powoływanie się na jego osobiste wpływy i znajomości, lub**
 - 4) zawiera bezpośrednie porównania w zakresie jakości czynności zawodowych z innymi możliwymi do identyfikacji adwokatami.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera przede wszystkim zawartą w ust. 1 definicję używanego w całym Projekcie pojęcia „klient” wskazując trzy sytuacje, w których osoba kontaktująca się z adwokatem powinna być uznana za klienta. Po pierwsze, gdy adwokat jest zobowiązany na podstawie prawnej do wykonywania na jej rzecz czynności zawodowych, po drugie, gdy faktycznie wykonuje te czynności, choćby bez podstawy prawnej oraz, po trzecie, gdy osoba ta może oczekiwać na podstawie okoliczności, że adwokat takie czynności będzie wykonywał. W każdej z tych trzech sytuacji na adwokacie ciąży obowiązek przewidziane w Projekcie w stosunku do klienta.

Definicja powyższa jest szeroka i obejmuje także przypadki, w których brak jest prawnych, jak i faktycznych przesłanek do stwierdzenia, że zostały dokonane czynności tworzące stosunek prawny między adwokatem a klientem. Projekt wychodzi jednak z założenia, że także bez takich czynności również może powstać stosunek zaufania klienta do adwokata i powinien on podlegać ochronie. W szczególności sytuacja taka będzie miała miejsce w związku z pozyskiwaniem klientów, które nie zakończą się sukcesem, podczas których jednak doszło do rozmów i przekazania informacji klienta adwokatowi, ale także w sytuacjach nieporozumień i błędnej oceny sytuacji przez klienta. On również będzie podlegał ochronie.

Dalsze przepisy niniejszego projektu stanowią, że pożądanym stanem jest istnienie podstawy prawnej relacji adwokata z klientem i zobowiązują tego pierwszego do niezwłocznego podjęcia działań mających na celu przekształcenie dwóch pozostałych sytuacji w tę właściwą.

Kolejne ustępy otwierają grupę przepisów dotyczących pozyskiwania klientów, Projekt przyjmuje, więc w tym zakresie systematykę opartą na chronologii relacji z klientem -

od jego pozyskania, przez zawarcie umowy, wykonywanie czynności zawodowych na rzecz klienta, informowanie i konsultacje, aż po zakończenie współpracy. Przepisy dotyczące poszczególnych rodzajów czynności zawodowych również przyjmują tę systematykę.

Pojęcie pozyskiwania klientów zostało zdefiniowane szeroko jako działanie celowe, nakierowane na powierzenie adwokatowi interesów osób, do których działanie to jest skierowane. Aby działanie takie zostało uznane za pozyskiwanie klienta może przybrać ono dowolną formę i treść oraz mogą być do jego realizacji przyjęte dowolne środki techniczne. Dalsze przepisy wyłączają lub ograniczają niektóre sposoby pozyskiwania klienta właśnie w zakresie formy, treści i używanych środków technicznych, jest to jednak normatywne określenie zakresu dozwolonych działań, a nie samego pojęcia.

Dalsze przepisy wyróżniają cztery sposoby pozyskiwania klientów: reklama, akwizycja, informacja oraz oferta, przyjmując założenie, że możliwe są także inne. Dlatego też zarówno do tych czterech sposobów, szczegółowo uregulowanych w dalszych przepisach, jak i do innych, niewyliczonych należy stosować normę ogólną wyrażoną w ustępie trzecim, która nakazuje kontrolę ich zgodności obowiązkami związanymi z tajemnicą zawodową, dobrymi obyczajami oraz przepisami prawa, w szczególności dotyczącymi uczciwej konkurencji i ochrony konsumentów.

Przepis w ust. 4 wskazuje także cztery bardziej szczegółowe warunki dopuszczalnego pozyskiwania klientów, tj. wyłącza takie pozyskiwanie klientów, które wykorzystuje łatwowierność lub przymusowe położenie adresatów, wywiera na nich presję, posługuje się niestosowną lub natarczywą formą, stwarza prawdopodobieństwo wywołania nieuzasadnionego oczekiwania co do wyników czynności zawodowych adwokata, między innymi poprzez powoływanie się na jego osobi-

ste wypływy i znajomości oraz zawiera bezpośrednie porównania w zakresie jakości czynności zawodowych z innymi możliwymi do identyfikacji adwokatami.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają podobnych postanowień dotyczących pojęcia klienta i co do zasady przyjmują wąskie jego rozumienie jako osoby, która udzieliła prawnikowi pełnomocnictwa lub której zlecenie prawnik przyjął. Projekt znacznie rozszerza to rozumienie, przez co zwiększa ochronę osób wchodzących w relacje z adwokatami. Projekt przyjmuje także odmienne rozumienie pojęcia pozyskiwania klienta, które do tej pory występuje jako jeden z rodzajów działań obok reklamy czy informowania (§ 23 i § 23a ust. 1 adwokackiego Zbioru, art. 26 radcowskiego Kodeksu). W szczególności w odniesieniu do radców prawnych pozyskiwanie klientów określa się jako „bez względu na formę, treść, technikę i środki – jakiegokolwiek działanie będące bezpośrednią propozycją zawarcia umowy z klientem”. Ogólne ograniczenia nałożone na wszystkie sposoby pozyskiwania klienta są obecnie przewidziane w przepisach dotyczących informacji (§ 23 i § 23a ust. 1 adwokackiego Zbioru) oraz oferty (art. 26 ust. 2 radcowskiego Kodeksu) w rozumieniu Projektu. Rozszerza on także na wszelkie sposoby pozyskiwania klientów kryteria, które wcześniej zaliczane były do przypadków niedopuszczalnej informacji (§ 23b ust. 2 adwokackiego Zbioru, art. 25 radcowskiego Kodeksu). Proponowane przepisy co do zasady podobnie ujmują te ograniczenia, nie posługują się jednak pojęciem godności zawodu ze względu na nieco odmienne ujęcie moralnych podstaw wykonywania zawodu.

Art. 10.

1. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów (reklama).

- 2. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie wiedzy lub ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom bez ich wyraźnego życzenia, w szczególności poprzez składanie nieproszonych wizyt, odbywanie nieumówionych rozmów telefonicznych i przesyłanie niezamówionej korespondencji (akwizycja).**
- 3. Adwokatowi nie wolno zlecać innym osobom lub ich inspirować do pozyskiwania na jego rzecz klientów w sposób określony w ust. 1 i 2.**

Uzasadnienie

Przepis dotyczy zakazanych sposobów pozyskiwania klientów, czyli reklamy i akwizycji. W ust. 1 ustanowiony został zakaz reklamy, która utożsamiana jest z przekazywaniem ocen dotyczących wykonywania przez adwokata zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów. Projekt zakazuje wszelkiej reklamy, niezależnie od tego, czy można ją ocenić jako uczciwą lub nieuczciwą. Zakłada on, że odwoływanie się do ocen w pozyskiwaniu klientów nie zwiększa ich orientacji na rynku usług prawniczych, w szczególności jeśli są to oceny formułowane przez samych adwokatów o ich własnym wykonywaniu zawodu. Mogą one natomiast kształtować błędne wyobrażenia o praktyce prawniczej i sposobach realizacji interesów przez prawo, a w konsekwencji naruszałyby zasadę moralnej odpowiedzialności prawników za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości oraz podważało zaufanie do adwokatów.

Projekt wprowadza także kryterium rozróżnienia reklamy od informacji, którym jest posługiwanie się ocenami w pierwszym i wiedzą w drugim przypadku. Kryterium to nie jest całkowicie ostre i mogą powstać przypadki sporne, wydaje

się jednak, że jest ono operatywne na tyle, aby mogło być stosowane w praktyce.

Przepis zawiera także w ust. 2 definicję akwizycji jako niedozwolonego sposobu pozyskiwania klientów, niezależnie od tego, czy zawiera on elementy wiedzy, czy elementy ocenne. Wychodzi się tu z założenia, że bezpośrednie zwracanie się do klientów, choćby z rzeczowymi danymi dotyczącymi wykonywania zawodu przez adwokata, jeśli nie wyrazili oni w tym zakresie wyraźnego życzenia, stanowi zachowanie będące narzucaniem się i jako takie jest niestosowne. Podważa tym samym zaufanie do adwokata i należy uznać je za niedopuszczalne.

Przepis wymienia przykłady zakazanej akwizycji, która polega między innymi na składaniu nieproszonych wizyt, odbywaniu nieumówionych rozmów telefonicznych i przesyłaniu nie zamówionej korespondencji. Zakresem normowania przepisu objęte są więc działania takie jak telemarketing czy umieszczanie ulotek w skrzynkach pocztowych. Przepis nie obejmuje natomiast sytuacji, w których do tego typu wizyt, rozmów lub korespondencji dochodzi w ramach stałych relacji między adwokatem a klientem oraz kurtuazyjnej komunikacji po zakończeniu współpracy.

Podkreślić także należy, że zwyczajowe w obrocie handlowym zapytanie konkretnej osoby, czy jest zainteresowana ofertą, a w przypadku wyrażenia przez nią życzenia jej otrzymania, przekazanie stosownych materiałów nie powinno być uznawane za akwizycję w rozumieniu Projektu.

Obecnie zakaz reklamy w stosunku do adwokatów jest wyrażony w § 23 adwokackiego Zbioru, natomiast w przypadku radców prawnych zrezygnowano z formułowania takiego zakazu wprost, wraz z wejściem w życie obecnie obowiązującego Kodeksu. Projekt przyjmuje rozwiązanie polegające na sformułowaniu wyraźnego zakazu oraz, w przeci-

wieństwie do przepisów obecnych, określa na czym reklama polega. Dzięki temu rozwiązaniu możliwe jest łatwiejsze oddzielenie przypadków reklamy od informacji.

Przepisy obecne nie zawierają pojęcia akwizycji, zawierają jednak normy odnoszące się do działań określanych tym mianem w Projekcie. W szczególności adwokacki Zbiór stanowił, że „Adwokatowi nie wolno proponować usług potencjalnym klientom w formie oferty skierowanej do osób, które uprzednio nie wyraziły takiego wyraźnego życzenia” (§ 23b ust. 1) oraz „Niedopuszczalne jest zwracanie się do potencjalnych klientów w celu przekazywania informacji o swojej działalności, również podczas nieproszonych wizyt, rozmów telefonicznych i w korespondencji do osób nie zwracających się do adwokata o pomoc prawną” (§ 23b ust. 4). Projekt przyjmuje więc rozwiązanie odpowiadające normom dotyczącym adwokatów. W przypadku radców prawnych, na mocy art. 26 ust. 2 do pozyskiwania klientów w sposób bezpośredni należy stosować ogólne ograniczenia oraz zakazy dotyczące informowania, a więc Projekt stanowi zaostrezenie przepisów w tym zakresie w stosunku do radcowskiego Kodeksu.

Art. 11.

1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące reklamą przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów (informacja). W szczególności dozwolona jest informacja, która zawiera:

- 1) dane dotyczące osoby adwokata, w tym jego imię i nazwisko, wizerunek, posiadane tytuły i stopnie zawodowe oraz życiorys zawodowy, posiadane tytuły i stopnie naukowe oraz dorobek naukowy, określenie znajomości języków obcych oraz dane kontaktowe;**

- 2) oznaczenie graficzne kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu, rok jej założenia lub rozpoczęcia działalności, listę wspólników lub partnerów spółki oraz stałych współpracowników wraz z ich tytułami zawodowymi oraz danymi, o których mowa w pkt 1, a także dane o współpracy z prawnikami i kancelariami zagranicznymi;
- 3) dane na temat rodzaju i zakresu wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych wraz ze wskazaniem preferowanych gałęzi i dziedzin prawa, jeżeli adwokat wykonywał praktykę w ich zakresie przez co najmniej trzy lata;
- 4) zasady kształtowania wynagrodzenia za czynności zawodowe oraz zasady ponoszenia wydatków, pod warunkiem, że zasady te są sformułowane jednoznacznie;
- 5) dane dotyczące wysokości posiadanego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności zawodowych;
- 6) dane o klientach, na rzecz których adwokat, kancelaria, spółka lub inna forma wspólnego wykonywania zawodu wykonują lub wykonywali czynności zawodowe, pod warunkiem, że klienci wyrażą na to pisemną zgodę, z zastrzeżeniem art. 30;
- 7) dane dotyczące uczestniczenia w rankingach prawniczych i zajętych w nich miejscach, pod warunkiem, że gwarantują obiektywizm lub były przeprowadzone zgodnie z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury;
- 8) dane dotyczące sponsorowania, pod warunkiem, że jest ono zgodne z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury.

2. Informacja, o której mowa w ust. 1, może przybierać formę:

- 1) elementu dokumentów firmowych oraz oznaczenia siedziby kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu;**
- 2) stron internetowych lub wpisów w katalogach i wyszukiwarkach;**
- 3) wpisów w książkach adresowych i telefonicznych;**
- 4) materiałów prasowych;**
- 5) broszur, informatorów oraz publikacji branżowych.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera definicję informacji jako jednego ze sposobów pozyskiwania klientów przez adwokatów. Informacja, podobnie jak reklama, polega na przekazywaniu nieograniczonemu kręgowi adresatów komunikatów, które w przeciwieństwie do reklamy zawierają wiedzę dotyczącą wykonywania przez adwokata, a nie oceny w tym zakresie. Przepis zastrzega, że za informację nie mogą być uznane wypowiedzi, które jednocześnie spełniają kryteria reklamy. Dozwolona jest więc jedynie „czysta” informacja, nie połączona z elementami ocennymi.

Przepis w ust. 1 wskazuje także szereg przykładów odnoszących się do dopuszczalnej treści informacji, w kilku przypadkach stosunkowo oczywistych (pkt 1 i 2), w innych rozstrzygając istniejące wątpliwości (pkt 2-7) oraz zastrzegając pewne wymogi formalne dotyczące niektórych elementów (pkt 4 oraz pkt 6-8).

Przepis w ust. 2 zawiera także enumeratywne wyliczenie form, w których może występować informacja. Zamknięcie katalogu dopuszczalnych form informacji ma na celu dodatkowe ułatwienie rozgraniczenia reklamy od informacji. Użycie innej niż wskazane w przepisie form komunikacji,

na przykład radia lub telewizji, o ile jest skierowane do nieograniczonego adresata, będzie dyskwalifikujące.

Przyjęty katalog form, na który składają się elementy dokumentów firmowych, dokumenty w postępowaniu o charakterze przetargu lub konkursu, strony internetowe lub wpisy w katalogach i wyszukiwarkach internetowych, wpisy w książkach adresowych i telefonicznych, oznaczenia siedziby kancelarii, materiały prasowe bezpośrednio związane z czynnościami zawodowymi adwokata oraz broszury lub informatory, zawiera formy typowe dla dystrybucji i poszukiwania informacji o potrzebnych klientom usługach. Dzięki temu zmniejsza ryzyko obchodzenia przepisów o zakazie reklamy.

Projekt wykorzystuje w zakresie informacji jako sposobie pozyskiwania klientów obecne regulacje zawarte w przepisach dotyczących zarówno adwokatów, jak i radców prawnych, wprowadzając jednak pewne modyfikacje. Przede wszystkim Projekt przyjmuje odmienną niż w przypadku radcowskiego Kodeksu definicję informacji (art. 24 ust. 2). Powtarza natomiast szereg elementów, które może zawierać informacja w przypadku obydwu zawodów (§ 23a ust. 3 adwokackiego Zbioru, art. 24 ust. 2 radcowskiego Kodeksu), dodatkowo niektóre z nich podlegające ograniczeniom reguluje w sposób pozytywny wprowadzając zastrzeżenia bezpośrednio lub odsyłając do przepisów o poszczególnych rodzajach czynności zawodowych (art. 25 lit. f-h radcowskiego Kodeksu). Projekt przyjmuje także, że dane o wynagrodzeniu i ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej mogą być umieszczone już w informacji (jak przyjmuje art. 24 ust. 2 lit. b radcowskiego Kodeksu), a nie tylko w ofercie w rozumieniu niniejszego projektu (§ 23a ust. 3 lit. m i n w zw. z § 23a ust. 4 adwokackiego Zbioru). W odniesieniu do form informacji, zgodnie z przyjęciem odmienną niż w przypadku radców prawnych definicji samej informacji, projekt przyjmuje nieco

uproszczone i wyłączające elementy oferty w rozumieniu niniejszego projektu rozwiązanie z adwokackiego Zbioru (§ 23a ust. 2).

Art. 12.

- 1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące akwizycją przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom na ich wyraźne życzenie (oferta). Przez ofertę rozumie się również przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez adwokata zawodu:**
 - 1) bez wyraźnego życzenia w przypadkach starania się przez adwokata o zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, lub**
 - 2) w postępowaniu o charakterze przetargu lub konkursu, lub**
 - 3) jeżeli pozyskiwanie klienta odbywa się zgodnie z przyjętymi w danej dziedzinie zwyczajami, lub w ramach stałych stosunków z danym podmiotem.**
- 2. Do oferty stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące informacji.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera definicję oferty jako sposobu bezpośredniego pozyskiwania klientów, który może zawierać jedynie wiedzę dotyczącą wykonywania zawodu przez adwokata. Wychodzi się z założenia, że nawet jeśli dane komunikowane są jedynie do zamkniętego kręgu adresatów lub po prostu konkretnej osoby nie powinny zawierać elementów ocennych, ponieważ rodzi to podobne zagrożenia, jak w przypadku reklamy: odwoływanie się do ocen nie zwiększa orientacji klientów na rynku usług prawniczych, w szczególności

ści jeśli są to oceny formułowane przez samych adwokatów o ich własnym wykonywaniu zawodu. Mogą one natomiast kształtować błędne wyobrażenia o praktyce prawniczej i sposobach realizacji interesów przez prawo, a w konsekwencji naruszałyby zasadę moralnej odpowiedzialności prawników oraz podważało zaufanie do adwokatów.

Przepis rozstrzyga również ewentualne wątpliwości, które mogłyby powstać na tle powyższej definicji poprzez jednoznaczne zaliczenie do oferty przypadków starania się przez adwokata o zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub w postępowaniu o charakterze przetargu lub konkursu, lub jeżeli pozyskiwanie klienta odbywa się zgodnie z przyjętymi w danej dziedzinie zwyczajami, lub w ramach stałych stosunków z danym podmiotem. Oznacza to, że w przypadkach tych należy uznać pozyskiwanie klientów za dozwoloną ofertę, a więc zaliczone będą tu wspomniane już wizyty, rozmowy lub korespondencja, do których dochodzi w ramach stałych relacji między adwokatem a klientem oraz kurtuazyjnej komunikacji po zakończeniu współpracy, a także zwyczajowe w obrocie handlowym zapytanie konkretnej osoby, czy jest zainteresowana ofertą, a w przypadku wyrażenia przez nią życzenia jej otrzymania, przekazanie stosownych materiałów.

W odniesieniu do starania się o umowę o pracę przez adwokata należy podkreślić, że choć obecnie obowiązujące przepisy dopuszczają możliwość wykonywania zawodu w ramach stosunku pracy tylko w przypadku radców prawnych, to nie można wykluczyć takich starań również w przypadku adwokatów, z tymże na podstawie ustawy są oni zobowiązani do zaprzestania wykonywania zawodu, gdy stosunek taki nawiązą.

Projekt nakazuje odpowiednie stosowanie do oferty przepisów o informacji. Chodzi przede wszystkim o przepisy dotyczące treści informacji, a więc określających, jakie dane

może ona zawierać. Oczywiście oferta zawierać będzie zazwyczaj także propozycje zawarcia umowy wraz ze sformułowaniem podstawowych jej elementów.

Obecnie w przypadku adwokatów możliwość składania ofert w rozumieniu Projektu wynika *a contrario* z § 23b ust. 1 adwokackiego Zbioru, który zakazuje kierować jej do osób, które nie wyraziły takiego życzenia. Dodatkowo § 23a ust. 2 lit. m i n adwokackiego Zbioru wskazują, że wyłącznie oferta może zawierać dane o wynagrodzeniu i sposobie jego obliczania oraz o wysokości od odpowiedzialności cywilnej. Z brzmienia i systematyki tych przepisów wynika, że oferta traktowana jest jako rodzaj informacji, w związku z czym stosuje się do niej normy dotyczące informacji. W przypadku radców prawnych na mocy art. 26 ust. 2 radcowskiego Kodeksu do pozyskiwania klientów w sposób bezpośredni, a więc także oferty w rozumieniu Projektu należy stosować ogólne ograniczenia oraz zakazy dotyczące informowania. Podsumowując Projekt przyjmując węższe rozumienie oferty niż w przypadku radców prawnych co do zasady podobnie reguluje jej treść poprzez odesłanie do norm ogólnych oraz dotyczących informacji.

Art. 13.

- 1. Podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych przez adwokata stanowi w szczególności umowa lub decyzja właściwego sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury.**
- 2. Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych bez podstawy prawnej, chyba że z okoliczności wynika, że niezbędne jest podjęcie czynności zawodowych bez takiej podstawy.**
- 3. Przed zawarciem umowy z klientem adwokat jest obowiązany ustalić z nim, jakie czynności zawodowe będzie**

wykonywał na jego rzecz i wysokość wynagrodzenia za ich wykonanie oraz ewentualnie zasady jego wyliczenia, a także zasady ponoszenia wydatków, jeżeli okoliczności wskazują na konieczność ich poniesienia w związku z wykonywaniem przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta.

4. Z zastrzeżeniem przepisów odrębnych, adwokatowi nie wolno ustalić z klientem wynagrodzenia w wysokości uzależnionej wyłącznie od wyniku czynności zawodowych adwokata, z tym że może ustalić takie wynagrodzenie jako wynagrodzenie dodatkowe.
5. Adwokat niezwłocznie podejmuje działania zmierzające do stworzenia podstawy prawnej, jeżeli faktycznie wykonuje je bez takiej podstawy, lub klient na podstawie okoliczności może oczekiwać, że adwokat takie czynności będzie wykonywał. W przeciwnym przypadku adwokat niezwłocznie wyjaśnia klientowi nieporozumienie i po upewnieniu się, że kwestia ta jest wyjaśniona, zaprzestaje wykonywania czynności zawodowych na jego rzecz.

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązek zapewnienia przez adwokata podstawy prawnej wykonywania przez niego czynności zawodowych na rzecz klienta. Przez podstawę prawną należy rozumieć przede wszystkim umowę, która może dotyczyć zarówno wykonania konkretnej czynności, na przykład porady prawnej, realizacji interesów klienta poprzez szereg czynności zawodowych, na przykład prowadzenie sprawy sądowej oraz stałej współpracy między adwokatem a klientem. Do tej kategorii należy zaliczyć także umowę o pracę – o ile dopuszczałyby ją ustawa – na podstawie, której adwokat zajmuje się całością obsługi prawnej powierzanej mu przez

organy spółki. Podstawą prawną w rozumieniu niniejszych przepisów będzie także wyznaczenie adwokata do prowadzenia sprawy z urzędu przez sąd lub organ samorządu zawodowego adwokatury lub każdy inny organ uprawniony do tego przez przepisy prawa.

Nie należy przez podstawę prawną rozumieć pełnomocnictwa, które stanowi podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych przez adwokata wobec osób trzecich, w szczególności wobec sądu i innych organów władzy publicznej. Także fakt, że pełnomocnictwo nie wymaga potwierdzenia ze strony adwokata jest argumentem za wyłączeniem go z zakresu pojęcia podstawy prawnej w rozumieniu Projektu. Celem przepisu jest bowiem ochrona klienta i uniknięcie wszelkich nieporozumień. Również w związku z tym ust. 5 zawiera reguły proceduralne dotyczące postępowania w sytuacji, gdy między adwokatem a klientem nie istnieje stosunek prawny będący podstawą prawną.

Przepis zawiera także szczegółowe regulacje dotyczące zawierania umów między adwokatem i klientem. Zasadą ogólną jest, że umowa powinna opierać się o ustalenia między adwokatem a klientem dotyczące trzech kwestii. Po pierwsze, rodzaju czynności zawodowych, które adwokat będzie wykonywał na rzecz klienta. Ustaleniem takim może być nawet najszersze określenie rodzaju czynności, np. poprzez objęcie nim całościowej obsługi prawnej.

Po drugie, wysokość wynagrodzenia za ich wykonanie oraz ewentualnie zasady jego wyliczenia, przy czym dopuszczalne są wszelkie metody w tym zakresie, jak na przykład stawki za poszczególne czynności, stawki godzinowe lub ryczałtowe wynagrodzenie za całość czynności zawodowych. Wyjątek od tej swobody stanowi zakaz wynikający z ust. 4, według którego adwokatowi nie wolno ustalić z klientem wynagrodzenia w wysokości uzależnionej wyłącznie od wyniku czyn-

ności zawodowych adwokata, z tym że może ustalić takie wynagrodzenie jako wynagrodzenie dodatkowe. Jest to więc tradycyjny zakaz tzw. opierania wynagrodzenia wyłącznie o stawkę tzw. *pactum de quota litis*, która nazywana jest także coraz częściej *success fee*. Zastrzega się tu odesłanie do przepisów odrębnych, ponieważ niektóre ustawy mogą dopuszczać taką możliwość. Na przykład art. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44) stanowi, że „Umowa regulująca wynagrodzenie pełnomocnika może określać wynagrodzenie w stosunku do kwoty zasądzonej na rzecz powoda, nie więcej niż 20% tej kwoty”. Aby uniknąć wszelkich nieporozumień należy dokonać w tym zakresie jasnych ustaleń z klientem. W przeciwnym razie należy stosować przepisy prawa cywilnego, w szczególności art. 735 Kodeksu cywilnego dotyczące wynagrodzenia w ramach umowy zlecenia.

Po trzecie, należy z klientem ustalić także zasady ponoszenia wydatków, jeżeli okoliczności wskazują na konieczność ich poniesienia w związku z wykonywaniem przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta. Projekt oddziela więc wydatki od wynagrodzenia i zakłada, iż wynagrodzenie jest należne adwokatowi „za” czynności zawodowe, wydatki natomiast ponoszone są „w związku” z tymi czynnościami. Kategoria ta obejmuje więc różnorodne elementy, jak na przykład opłaty sądowe, koszty dojazdów, rozmów telefonicznych, tłumaczeń, dodatkowych ekspertyz itp. Aby uniknąć wszelkich nieporozumień należy dokonać w tym zakresie jasnych ustaleń z klientem. W przeciwnym razie należy stosować przepisy prawa cywilnego, w szczególności art. 742 i 743 Kodeksu cywilnego dotyczące ponoszenia wydatków w ramach umowy zlecenia.

Oczywiście nie poczynienie ustaleń, o których mowa powyżej i pominięcie ich w umowie nie będzie miało wpływu na

jej ważność, jeśli nie narusza ono jednocześnie norm prawa cywilnego. Jednak zawarcie umowy blankietowej nie będzie chronić klienta w sposób wystarczający i będzie rodzić odpowiedzialność za naruszenie norm etyki zawodowej.

W przepisach obecnych jedynie radcowski Kodeks przyjmuje, iż „Radca prawny nie może podjąć się prowadzenia sprawy, jeśli nie otrzyma zlecenia od klienta albo od osoby go reprezentującej lub jeżeli sprawa nie zostanie mu powierzona przez właściwy organ”. Projekt co do zasady realizuje podobny cel, jednak modyfikuje go poprzez odniesienie do wszelkich czynności zawodowych, a nie tylko prowadzenia sprawy, a w konsekwencji, w połączeniu z szeroką definicją klienta, przyjęcie, że zakres normowania przepisu powinien obejmować nie tylko zakaz podjęcia współpracy z klientem, ale także nakaz uporządkowania i wyjaśnienia sytuacji, kiedy wskutek różnych okoliczności do tego doszło.

W pozostałym zakresie przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne postanowienia. Przede wszystkim art. 28 ust. 3 radcowskiego Kodeksu stanowi, iż „Podejmując się prowadzenia sprawy radca prawny obowiązany jest ustalić z klientem lub osobą go reprezentującą zakres świadczonej pomocy prawnej oraz zasady wynagrodzenia”. Z kolei § 50 ust. 2 adwokackiego Zbioru stanowi, iż „Adwokat ma obowiązek poinformować klienta o wysokości honorarium lub o sposobie jego wyliczenia (np. na podstawie czasu pracy)”. W tym zakresie Projekt przyjął rozwiązanie dotyczące radców prawnych, ponieważ mowa jest w nim o „ustalaniu z klientem”, a nie „poinformowaniu klienta”, co w sposób bardziej pełny oddaje koncepcję stosunków prawnika z klientem, na której Projekt się opiera.

W zakresie elementów umowy między prawnikiem a klientem, w tym wynagrodzenia i wydatków, duże znaczenie posiadają obowiązujące przepisy ustawowe, tj. art. 16

ust. 1 Prawa o adwokaturze, który stanowi, że „Opłaty za czynności adwokackie ustala umowa z klientem” oraz art. 8 ust. 4 ustawy o radcach prawnych, według którego „Zakres pomocy prawnej, terminy i warunki jej wykonywania oraz wynagrodzenie określa umowa”. Z kolei kodeksy etyki zawodowej stanowią w tym, że „Niedopuszczalne jest zawieranie przez adwokata umowy z klientem, która przewidywałaby obowiązek zapłaty honorarium za prowadzenie sprawy uzależnionej wyłącznie od ostatecznego wyniku sprawy. Adwokat może zawrzeć umowę przewidującą dodatkowe honorarium za pozytywny wynik sprawy” (§ 50 ust. 3 adwokackiego Zbioru) oraz „Radcy prawnemu nie wolno zawierać z klientem umowy, na mocy której klient zobowiązuje się zapłacić honorarium za jej prowadzenie wyłącznie proporcjonalnie do osiągniętego wyniku (*pactum de quota litis*). Dopuszczalna jest natomiast taka umowa, w której przewiduje się dodatkowe honorarium za pomyślny wynik sprawy” (art. 29 ust. 3 radcowskiego Kodeksu).

Należy także wspomnieć o art. 29 ust. 1 radcowskiego Kodeksu, według którego „Wynagrodzenie radcy prawnego obejmuje honorarium i wydatki. Zasady ustalania wysokości wynagrodzenia powinny zostać uzgodnione z klientem przed przystąpieniem do świadczenia pomocy prawnej”. Projekt zachowuje więc treść tych przepisów, modyfikuje jednak używaną terminologię zastępując ją cywilistycznym podziałem na wynagrodzenie i wydatki, ułatwiając w ten sposób ustalanie relacji między przepisami prawa cywilnego a normami etyki zawodowej.

Dodatkowo art. 27 ust. 1 radcowskiego Kodeksu stanowi, że „Radca prawny nie podejmie się prowadzenia sprawy, jeśli nie posiada specjalistycznej wiedzy lub doświadczenia odpowiedniego do prowadzenia danej sprawy. Może jednakże podjąć się prowadzenia sprawy, jeżeli zapewni sobie współ-

prace radcy prawnego lub adwokata o stosownej wiedzy lub doświadczeniu”. Natomiast § 45 adwokackiego Zbioru, że „Adwokat nie może podjąć się prowadzenia sprawy, gdy zgłasza się z nią osoba nieupoważniona”. Projekt rezygnuje z obydwu rozwiązań jako posługujących się zbyt nieostrymi kryteriami, a w konsekwencji niepraktycznymi oraz umożliwiającymi nadużycia.

Art. 14.

- 1. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany dowiedzieć się, czy w tej samej sprawie nie wykonuje ich już na rzecz klienta inny adwokat. W takim przypadku adwokat:**
 - 1) informuje dotychczasowego adwokata o wykonywaniu czynności zawodowych na rzecz klienta;**
 - 2) ustala z dotychczasowym adwokatem zasady współpracy, jeżeli jest ona konieczna do działania w interesie klienta,**
 - 3) nie podejmuje działań zmierzających do utraty zaufania klienta do dotychczasowego adwokata.**
- 2. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany dowiedzieć się także, czy w podobnym zakresie nie wykonywał ich uprzednio na rzecz klienta inny adwokat.**
- 3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2:**
 - 1) adwokat dotychczasowy lub adwokat uprzedni informuje nowego adwokata o wszelkich okolicznościach istotnych dla wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta oraz na każde zgłoszone przez klienta żądanie niezwłocznie wydaje mu dokumenty, o których mowa w art. 20 ust. 4;**
 - 2) adwokatowi nie wolno podejmować działań zmierzających do otrzymania wynagrodzenia należnego**

innemu adwokatowi za uprzednio lub równocześnie wykonywane na rzecz klienta czynności zawodowe, a w przypadku podejmowania takich działań przez klienta adwokat informuje klienta o tym fakcie.

Uzasadnienie

Przepis reguluje kolejny zespół czynności, którego dokonanie jest obowiązkiem adwokata przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta. Ma on na celu zabezpieczenie interesów klienta przed sprzecznymi działaniami lub innymi konsekwencjami braku współpracy adwokatów wykonujących czynności na jego rzecz. Treść przepisu wyznaczana jest także przez ogólne przepisy dotyczące koleżeństwa zawodowego, zawarte w rozdziale 8 Projektu. Przepis dotyczy dwóch sytuacji: po pierwsze, gdy adwokat zaczyna współpracę z klientem, a w podobnym zakresie wykonuje czynności zawodowe na jego rzecz inny adwokat (adwokat dotychczasowy) i po drugie, gdy adwokat zaczyna współpracę z klientem, a w podobnym zakresie wykonywał uprzednio czynności zawodowe na jego rzecz inny adwokat (adwokat uprzedni).

W obydwu sytuacjach na adwokatach ciążyą następujące obowiązki. Po pierwsze, adwokat rozpoczynający współpracę ma obowiązek dowiedzieć się, czy nie występuje żadna z powyższych sytuacji. Po drugie, adwokat dotychczasowy lub adwokat uprzedni ma obowiązek poinformować nowego adwokata o wszelkich okolicznościach istotnych dla wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta oraz na każde zgłoszone przez klienta żądanie niezwłocznie wydaje mu dokumenty, o których mowa w art. 20 ust. 4. Po trzecie, na każdym z adwokatów ciąży zakaz podejmowania działań zmierzających do otrzymania wynagrodzenia należnego innemu adwokatowi za uprzednio lub równocześnie wyko-

nywane na rzecz klienta czynności zawodowe. Jeśliby takie działania zostały podjęte przez klienta adwokat ma obowiązek poinformować klienta o tym fakcie, tj. że wynagrodzenie jest należne innemu adwokatowi.

Przepis zawiera również w ust. 1 dodatkowe obowiązki w sytuacji równoczesnego wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta przez co najmniej dwóch adwokatów. Adwokat ma obowiązek, po pierwsze, poinformować dotychczasowego adwokata o wykonywaniu czynności zawodowych na rzecz klienta, po drugie, ustalić z dotychczasowym adwokatem zasady współpracy, jeżeli jest ona konieczna do działania w interesie klienta i po trzecie, nie podejmować działań zmierzających do utraty zaufania klienta do dotychczasowego adwokata. W odniesieniu do tego ostatniego przypadku należy pamiętać, że jeśli adwokat uzna, iż drugi adwokat postępuje niezgodnie z obowiązkami zawodowymi, w tym w sposób nienależyty wykonuje czynności zawodowe zastosowanie powinien znaleźć art. 73 Projektu. Należy także pamiętać, że niektóre z powyższych obowiązków, choć przypisane adwokatowi dopiero rozpoczynającemu współpracę z klientem rodzą także obowiązki po stronie adwokata dotychczasowego, jak na przykład w zakresie ustalania zasad współpracy.

Przepisy obecnie obowiązujące regulują powyższą materię stosunkowo rozległe, dlatego też Projekt upraszcza rozwiązania w tym zakresie oraz rezygnuje z niektórych postanowień ocenionych jako niepraktyczne. Należy wspomnieć przede wszystkim o § 34 adwokackiego Zbioru, według którego „Przed udzieleniem pomocy prawnej adwokat powinien upewnić się, czy w tej sprawie klient nie korzysta już z pomocy prawnej innego adwokata, a jeśli tak, to bez wiedzy i zgody tegoż adwokata nie może udzielić pomocy prawnej ani też brać udziału w sprawie łącznie z nim. Adwokat prowadzący dotychczas sprawę może odmówić wyrażenia

zgody tylko z ważnych przyczyn. Jeśli zwłoka związana z koniecznością porozumienia się adwokatów mogłaby spowodować istotny uszczerbek dla interesów klienta, adwokat wstępujący do sprawy powinien udzielić klientowi niezbędnej pomocy prawnej, zawiadomić o tym niezwłocznie dotychczasowego adwokata i w razie istnienia przeszkód, odstąpić od dalszego udzielania pomocy”. Projekt rezygnuje z konieczności uzyskania zgody dotychczasowego adwokata uznając, że wola klienta jest w tym zakresie wystarczająca jednocześnie zabezpieczając interesy adwokatów poprzez zakaz podejmowania działań zmierzających do utraty klienta oraz do otrzymania wynagrodzenia należnego innemu adwokatowi.

Jeszcze szerzej zagadnienia powyższe reguluje radcowski Kodeks, który w art. 34 stanowi, że „Radcę prawnemu nie wolno podejmować czynności zmierzających do pozbawienia innego radcy prawnego zatrudnienia lub do utraty klienta, chyba że wynika to z jego obowiązku przewidzianego w przepisach prawa, w art. 35, iż „1. Przed udzieleniem pomocy prawnej w sprawie procesowej radca prawny powinien upewnić się, czy klient korzysta z pomocy prawnej innego radcy prawnego, a jeśli tak – to bez jego zgody nie może udzielić tej pomocy. Odmowa wyrażenia zgody może nastąpić tylko z ważnych przyczyn. 2. W przypadku, gdy radca prawny wstępuje do sprawy w miejsce poprzedniego radcy prawnego, powinien go o tym poinformować i upewnić się, że podjęto kroki dla pełnego zakończenia tamtego stosunku prawnego. 3. W razie pilnej konieczności udzielenia niezbędnej pomocy prawnej, radca prawny po jej udzieleniu winien niezwłocznie powiadomić o tym dotychczasowego pełnomocnika klienta. 4. Radca prawny przed przyjęciem zlecenia opracowania opinii prawnej powinien zasięgnąć informacji, czy w tej sprawie inny radca prawny nie otrzymał zlecenia lub nie wydał już

opinii, a jeżeli tak, to powinien powiadomić go o przyjęciu takiego zlecenia”, w art. 36, że „1. Radca prawny, który przejął sprawę od innego radcy prawnego albo który przekazał sprawę innemu radcy prawnemu, zobowiązany jest rozliczyć się ze swoim następcą lub poprzednikiem, o ile okoliczności sprawy wskazywałyby na to, że zatrzymanie całości wynagrodzenia przez jednego radcę prawnego doprowadziłoby do prowadzenia sprawy przez drugiego radcę prawnego bez należnego mu wynagrodzenia. 2. Radca prawny zobowiązany jest poinformować swojego klienta albo pracodawcę o tym, że część wynagrodzenia należy się innemu radcy prawnemu, o ile prawo do tej części powstało po ustaniu stosunku prawnego z poprzednim radcą prawnym; nie może też przyjąć takiego wynagrodzenia”, a w art. 41, iż „Radca prawny, przekazujący sprawę innemu radcy prawnemu, obowiązany jest udostępnić mu bez zbędnej zwłoki wszelkie posiadane dokumenty i informacje związane z tą sprawą”. Projekt przyjmuje większość z tych rozwiązań, modyfikując je w szczegółach.

Art. 15.

- 1. Adwokat jest obowiązany zachować w stosunku do klienta szczególną rzetelność w sprawach finansowych.**
- 2. Pieniądze, papiery wartościowe i inne aktywa majątkowe klienta, będące w dyspozycji adwokata muszą być odpowiednio wyodrębnione i zabezpieczone. Adwokat jest obowiązany poinformować klienta o miejscu i sposobie zabezpieczenia.**
- 3. Wszelki obrót aktywami, o których mowa w ust. 2, w tym dokonywany między adwokatem a klientem, musi być udokumentowany, w szczególności w formie pokwitowań. Przepis art. 20 ust. 4 stosuje się odpowiednio.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera sformułowany w ust. 1 ogólny obowiązek zachowania w stosunku do klienta szczególnej rzetelności w sprawach finansowych, który zostaje doprecyzowany w bardziej szczegółowych obowiązkach w kolejnych ustępach. Szczególna rzetelność finansowa oznacza, że standard, którym ma obowiązek kierować się adwokat w stosunku do klienta jest wyższy niż w stosunku do należytej rzetelności, którą adwokat ma obowiązek kierować się wobec innych podmiotów. Projekt zakłada tu, że relacje z klientem posiadają szczególną doniosłość w wykonywaniu zawodu adwokata, w szczególności sposób należy chronić zaufanie między adwokatem a klientem, a także, iż w relacji tej kontrola adwokata nie jest ani pożądana ani łatwa do zrealizowania w praktyce.

Przepisy formułują między innymi następujące obowiązki szczególne wynikające z ogólnego obowiązku rzetelności finansowej w stosunku do klienta. Po pierwsze, adwokat ma obowiązek wyodrębnić i zabezpieczyć pieniądze, papiery wartościowe i inne aktywa majątkowe klienta. Oznacza to, że powinny być one przechowywane na oddzielnym rachunku bankowym, w domu maklerskim, depozycie lub w sejfie w biurze adwokata itp. W każdym przypadku adwokat musi ocenić, jaki sposób zabezpieczenia będzie odpowiedni do okoliczności i ryzyka związanego z każdym z tych sposobów. Po drugie, adwokat ma obowiązek dokumentowania wszystkich przepływów majątku między nim a klientem, w szczególności w formie pokwitowań, a także wyciągów z odpowiednich rachunków, kopii złożonych dyspozycji itp. Po trzecie, w związku z art. 20 ust. 4, adwokat ma obowiązek wydać klientowi na każde jego żądanie wszystkie aktywa, o których mowa w omawianym przepisie.

Przepisy obecnie obowiązujące regulują omawiane zagadnienie w § 50 ust. 1 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że

„W sprawach finansowych obowiązuje adwokata w stosunku do klienta szczególna skrupulatność”. Projekt przyjmuje i doprecyzowuje tę normę.

Art. 16.

Adwokatowi nie wolno uzależniać wykonania czynności zawodowych od uprzedniego uregulowania wynagrodzenia za czynności zawodowe na rzecz klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz uzależniania wykonania czynności zawodowych przez adwokata od uprzedniego uregulowania wynagrodzenia za czynności zawodowe. Zakłada się jednak, że obowiązek ten ma charakter dyspozytywny i adwokat z klientem mogą umówić się inaczej. Należy jednak pamiętać, że w braku takiego wprost sformułowanego postanowienia umowy znajduje zastosowanie omawiany obowiązek. Przepis w oczywisty sposób zabezpiecza interes klienta, szczególnie w przypadkach, gdy znalazłby się on w przymusowej sytuacji. Jednocześnie przyjmuje, że w szczególności w ramach współpracy z klientami będącymi przedsiębiorcami należy zagwarantować możliwość odmiennego kształtowania stosunków między prawnikiem a klientem.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają analogiczne postanowienia, przyjmując jednak szerszą, a w związku z tym bardziej skomplikowaną koncepcję uregulowania tego problemu. Są to przede wszystkim § 55 ust. 1 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokatowi nie wolno zaniechać czynności w prowadzonej sprawie z tego powodu, że klient nie wniósł ustalonego honorarium, a w szczególności nie wolno mu z tego powodu uchylić się od stawiennictwa na rozprawie. Natomiast nieuiszczenie przez klienta ustalonego

honorarium może stanowić podstawę do wypowiedzenia pełnomocnictwa w trybie i terminie przewidzianym przez prawo”. Także radcowski Kodeks zawiera podobne postanowienia, w szczególności w art. 29 ust. 7 stanowi on, że „Radcy prawnemu nie wolno wstrzymać wykonania czynności w prowadzonej sprawie z powodu nieotrzymania wynagrodzenia lub jego części. Jednakże, jeśli klient nie zapłaci ustalonego wynagrodzenia – radca prawny może na tej podstawie wypowiedzieć zlecenie”. Projekt przyjmuje to rozwiązanie, jednak zagadnienie skutków nie uiszczenia przez klienta wynagrodzenia reguluje w art. 27 ust. 2 pkt 2, który stanowi, że adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeśli podstawa prawna wykonywania przez niego tych czynności przewiduje taką możliwość, a więc w konsekwencji odsyła do zasad prawa cywilnego.

Dalsze obowiązujące obecnie przepisy dotyczące omawianego zagadnienia to § 55 ust. 2 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat nie jest zobowiązany do ponoszenia w prowadzonej sprawie wydatków, np. opłat sądowych lub kosztów przejazdu do innej miejscowości, jeżeli klient, wezwany należycie, nie wpłacił w terminie wymaganej kwoty”, oraz art. 29 ust. 5 radcowskiego Kodeksu, który stanowi, że „Radca prawny nie jest zobowiązany do ponoszenia opłat i wydatków za klienta w prowadzonej sprawie. Radca prawny nie ponosi odpowiedzialności za skutki prawne jakie mogą powstać w następstwie ich nie uiszczenia – o ile klient został przez radcę prawnego wezwany do ich uiszczenia i poinformowany o skutkach nie zastosował się do tego wezwania”. Projekt rezygnuje z analogicznych postanowień w kwestii wydatków. Została ona uregulowana w art. 13 ust. 3 Projektu, na podstawie którego adwokat ma obowiązek ustalić z klientem zasady ponoszenia wydatków, jeżeli okoliczności

wskazują na konieczność ich poniesienia w związku z wykonywaniem przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta, a więc brak takiego ustalenia jest naruszeniem norm etyki zawodowej. Z tego powodu dodatkowe przepisy należy uznać za zbędne. Jeśliby jednak takie ustalenia nie zostały poczynione należy stosować przepisy prawa cywilnego, w szczególności art. 742 i 743 Kodeksu cywilnego dotyczące ponoszenia wydatków w ramach umowy zlecenia.

Art. 17.

- 1. Wszelkie czynności zawodowe adwokata są wykonywane w interesie klienta. Adwokat jest związany określeniem przez klienta zakresu i treści jego interesów powierzonych adwokatowi, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.**
- 2. Adwokat może podejmować wszelkie czynności zawodowe zmierzające do realizacji interesów klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego lub z przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych wynika konieczność uzyskania zgody klienta.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólny obowiązek dotyczący celu wykonywania czynności zawodowych przez adwokata. Dotyczy on wszelkich czynności zawodowych, niezależnie od tego, jakiego są one rodzaju, na jakiej podstawie prawnej są wykonywane oraz czy klient jest osobą fizyczną lub jednostką organizacyjną i czy posiada jakiegokolwiek cechy szczególne (małoletniość, nieporadność). Sposób wykonywania czynności zawodowych ze względu na te cechy regulują dalsze przepisy.

Przepis stanowi, że celem wszelkich czynności zawodowych jest realizacja interesu klienta. Jest to formuła najszer-

sza umożliwiającą włączenie interesu klienta do wszelkich czynności zawodowych, a nie tylko tych, które tradycyjnie polegają na jego ochronie, jak na przykład obrona w sprawach karnych. Przepis nie przesądza, co w przypadku poszczególnych rodzajów czynności zawodowych oraz w konkretnych sytuacjach będzie leżeć w interesie klienta. Zagadnienie to jest częściowo uregulowane przez przepisy dotyczące poszczególnych rodzajów czynności zawodowych oraz dotyczące komunikacji między adwokatem a klientem.

Przepis zawiera także zasadę swobody wykonywania przez adwokata czynności zawodowych zmierzających do realizacji interesów klienta. Projekt stoi na założeniu, że ze zgody klienta na realizację jego interesów należy domniemywać również jego zgodę na wykonywanie wszystkich, ale jednocześnie tylko takich czynności zawodowych, które zmierzają do ich realizacji. Takie rozwiązanie zapewni sprawność działania adwokata, choć należy pamiętać, że warunkiem jego skuteczności będzie wysoki stopień zaufania między adwokatem i klientem. Dlatego też projekt przewiduje w tym zakresie następujące ograniczenia i gwarancje.

Po pierwsze, przyjmuje się, że przepis ma charakter dyspozytywny, w związku z czym podstawa prawna wykonywania czynności zawodowych, w szczególności umowa może przewidywać inny sposób uregulowania tej kwestii. Może więc zarówno wprost wskazywać czynności, które wykonać ma adwokat, jak i ustanawiać wymóg uzyskania zgody klienta na wszystkie bądź tylko niektóre z nich. Warto zaznaczyć, że w pierwszym przypadku, jeśli zaistnieje konieczność wykonania dodatkowych, nieprzewidzianych umową czynności, jeśli ma je wykonać ten sam adwokat, należy dokonać stosownych zmian w umowie, zgodnie z zasadą podstawy prawnej wszystkich czynności zawodowych adwokata.

Po drugie, Projekt w dalszych przepisach przewiduje wymóg uzyskania zgody na dokonanie lub zaniechanie niektórych czynności zawodowych. Są to między innymi czynności zawodowe polegające na przyznaniu się klienta do winy, składaniu przez niego wyjaśnień, wniesieniu pozwu, uznaniu powództwa oraz wniesieniu zwyczajnych środków zaskarżenia (art. 31 ust. 2 i 3), prowadzeniu w imieniu klienta negocjacji, przyjęciu wynegocjowanej propozycji porozumienia (art. 48) oraz czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji (art. 56). Przepisy te regulują kwestie formy, w jakiej zgoda powinna być wyrażona oraz możliwość przyjęcia innego rozwiązania w umowie.

Po trzecie, Projekt zawiera szereg norm dotyczących komunikacji adwokata z klientem, które zawierają obowiązki informowania klienta i konsultowania z nim wykonywanych czynności zawodowych, w tym przede wszystkim art. 20.

Obecnie obowiązujące przepisy dotyczące tej samej materii zawarte są przede wszystkim w adwokackim Zbiorze, którego § 6 stanowi, że „Celem podejmowanych przez adwokatów czynności zawodowych jest ochrona interesów klienta” oraz § 43, który stanowi, iż „Adwokat jest zobowiązany do obrony interesów swego klienta w sposób odważny i honorowy, przy zachowaniu należytego sądomu i innym organom szacunku oraz uprzejmości, nie bacząc na własne korzyści osobiste oraz konsekwencje wynikające z takiej postawy dla siebie lub innej osoby”. Projekt różni się od tych przepisów pod dwoma względami.

Po pierwsze, stanowi, że czynności zawodowe są wykonywane nie tyle w celu „ochrony” lub „obrony” interesu klienta, lecz „w interesie klienta”. Projekt wychodzi z założenia, że formuła taka oznacza szerszą pojętą realizację interesów klienta, którego jedynie częścią jest jego ochrona lub obrona. Adwokaci zobowiązani są bronić interesów klienta,

gdy są one zagrożone, wykonują oni jednak także czynności zawodowe, gdy takiego zagrożenia nie ma. Czynności te również powinny uwzględniać interes klienta.

Po drugie, projekt w omawianym przepisie nie określa, w jaki sposób oraz w jakich granicach interes klienta powinien być realizowany. Odpowiedniki określeń odwołujących się do honoru oraz odwagi znajdują się w przepisach dotyczących moralnych podstaw wykonywania zawodu i powinny być stosowane przy interpretacji wszelkich przepisów Projektu. Natomiast ograniczenie związane z interesami innych osób lub instytucji zawarte są przede wszystkim w przepisach regulujących wykonywanie poszczególnych rodzajów czynności zawodowych.

W materii uregulowanej w ustępie drugim omawianego przepisu obecne regulacje nie zawierają podobnych postanowień, ograniczając się jedynie do uregulowania niektórych zagadnień związanych z umową z klientem oraz nielicznych przypadków konieczności uzyskania zgody klienta dotyczącej niektórych czynności zawodowych, które omówione zostaną przy okazji dalszych przepisów.

Art. 18.

- 1. Adwokat jest obowiązany chronić stosunek zaufania łączący go z klientem. Nie wolno mu jednak okazywać klientowi zażyłości oraz dopuszczać do sytuacji, w której mógłby być od klienta uzależniony, w szczególności osobiście lub finansowo.**
- 2. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli z okoliczności wynika, że klient stracił zaufanie do adwokata.**
- 3. Adwokat może zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli stracił do klienta zaufanie.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólny obowiązek adwokata ochrony zaufania łączącego go z klientem. Zgodnie z ujęciem tradycyjnym wychodzi się tu z założenia, że bez zaufania klienta adwokat nie będzie mógł w sposób poprawny i skuteczny wykonywać żadnych czynności zawodowych, nie będzie mógł bowiem np. mieć pewności, czy informacje powierzone mu przez klienta stanowią całość jego wiedzy o sprawie, czy też liczyć, że jego składane w najlepiej pojętym interesie klienta propozycje podjęcia negocjacji lub mediacji spotkają się ze zrozumieniem. Elementem stosunku zaufania jest także zaufanie adwokata do klienta, które optymalizuje współpracę z klientem, nie jest jednak jej warunkiem koniecznym.

Dlatego też dla utraty zaufania klienta do prawnika i prawnika do klienta przepis przewiduje różne skutki. W pierwszym przypadku jest to obowiązek zrezygnowania z wykonywania na rzecz klienta wszelkich czynności zawodowych. Oceny w tym zakresie adwokat powinien dokonać na podstawie okoliczności, nie jest więc do tego konieczne jakiegokolwiek oświadczenie klienta. W drugim przypadku adwokat jedynie może zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta wszelkich czynności zawodowych.

Przepis wyznacza także granice ochrony stosunku zaufania między adwokatem a klientem uznając za swego rodzaju eksces sytuację, w której adwokat okazywałby klientowi zażyłość lub uzależniał się od klienta poprzez wejście z nim w relacje osobiste lub finansowe.

Należy także zaznaczyć, że podstawowe znaczenie stosunku zaufania między adwokatem a klientem przejawia się w podporządkowaniu jej szeregu bardziej szczegółowych norm oraz uregulowaniu sposobów jego ochrony w wielu innych normach. Chodzi przede wszystkim o zagadnienia komunikacji z klientem, w tym informowania go oraz kon-

sultowania z nim poszczególnych czynności zawodowych. Doniosłe znaczenie mają także normy dotyczące kwestii pozaprawnych w relacjach z klientem, w szczególności moralnej oceny jego postawy i postępowania.

Przepis kumuluje szereg przepisów dotychczasowych. Przede wszystkim wykorzystuje § 51 adwokackiego Zbioru, który stanowił, że „Stosunek klienta do adwokata oparty jest na zaufaniu. Adwokat obowiązany jest wypowiedzieć pełnomocnictwo, gdy z okoliczności wynika, że klient stracił do niego zaufanie” oraz art. 28 ust. 1 radcowskiego Kodeksu, który stanowił, iż „Stosunki pomiędzy radcą prawnym a klientem powinny być oparte na zaufaniu. Utrata zaufania może być podstawą wypowiedzenia pełnomocnictwa przez radcę prawnego”. Projekt zachowuje więc zaufanie jako podstawę stosunków między adwokatem a klientem, natomiast w zakresie skutków utraty zaufania przyjmuje wyższy standard dotyczący adwokatów (obowiązek wypowiedzenia pełnomocnictwa), jeśli zaufanie utracił klient oraz niższy – dotyczący radców prawnych (prawo wypowiedzenia pełnomocnictwa), gdy zaufanie utracił prawnik. Projekt stoi na stanowisku, że tak ujęte rozwiązania uzupełniają się.

Dodatkowo przepis wykorzystuje § 18 ust. 1 adwokackiego Zbioru, który stanowił, że „Adwokat powinien unikać publicznego demonstrowania swego osobistego stosunku do klienta, osób bliskich klientowi oraz innych osób uczestniczących w postępowaniu” oraz jego § 52, który stanowił, iż „Adwokat nie powinien dopuszczać do sytuacji, która uzależniałaby go od klienta, a w szczególności nie wolno adwokatowi zaciągać pożyczek u klienta, którego sprawę prowadzi”, nieco je modyfikując, przede wszystkim poprzez wskazanie również możliwości osobistego uzależnienia się od klienta.

Art. 19.

- 1. Adwokat nie musi akceptować postaw i działań klienta o charakterze politycznym, gospodarczym lub społecznym. Niedopuszczalne jest jednak okazywanie braku takiej akceptacji przez adwokata w sposób, który mógłby zaszkodzić klientowi.**
- 2. Adwokat może wyłącznie klientowi i wyłącznie przy ustalaniu zakresu interesów powierzonych przez klienta adwokatowi przedstawić własną ocenę tych interesów. Jest to szczególnie wskazane, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że w czynnościach zawodowych wykonywanych na rzecz klienta zostanie użyta argumentacja pozaprawna.**

Uzasadnienie

Przepis stanowi uszczegółowienie ogólnej zasady ochrony stosunku zaufania między adwokatem a klientem. Dotyczy on niezwiązanych bezpośrednio z wykonywaniem czynności zawodowych aspektów tej relacji, w szczególności postaw i działań klienta o charakterze politycznym, gospodarczym lub społecznym. Adwokat nie musi tych postaw i działań akceptować, niedopuszczalne jest jednak dystansowanie się od nich w sposób, który mógłby zaszkodzić realizacji interesów klienta. Motywem tego rozwiązania jest zabezpieczenie adwokata przed utożsamianiem jego osoby z poczynaniami klienta, zarówno przez samego klienta, jak i przez osoby trzecie przy czym granicą ochrony interesu adwokata jest tu oczywiście interes klienta.

W sytuacji, gdy owe postawy i działania są bezpośrednio związane z interesami powierzonymi przez klienta adwokatowi, może on przedstawić klientowi ich własną ocenę. Zastrzega się jednak, że ocena taka powinna być skierowana wyłącznie do klienta i niedostępna dla innych osób oraz,

że może być ona wypowiedziana wyłącznie przy ustalaniu zakresu powierzonych interesów oraz możliwych sposobów ich realizacji. Wychodzi się bowiem z założenia, że otwarta dyskusja między adwokatem a klientem służy ochronie zaufania między nimi, powinna ona jednak być wolna od moralizowania ze strony adwokata.

Jeśli dyskusja taka doprowadziłaby do utraty zaufania między adwokatem a klientem sytuacja taka powinna być mimo wszystko uznana za lepszą od istnienia między obydwojma podmiotami napięć lub uprzedzeń. Oczywiście w sytuacji utraty zaufania zrealizować należy skutki przewidziane przez dotyczące tej materii przepisy.

Przepisy adwokackiego Zbioru oraz radcowskiego Kodeksu nie przewidują podobnych unormowań poprzestając na ogólnym uregulowaniu ochrony stosunków zaufania między prawnikiem a klientem.

Art. 20.

- 1. Z zastrzeżeniem przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, adwokat niezwłocznie informuje klienta o skutkach czynności zawodowych wykonywanych na jego rzecz oraz innych zdarzeniach związanych z tymi czynnościami, o ile mają one wpływ na interesy klienta. Podstawa prawna wykonywania tych czynności może rozszerzyć zakres informowania klienta.**
- 2. Adwokat jest obowiązany konsultować z klientem wykonywane na jego rzecz czynności zawodowe, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, wymagających uzyskania zgody klienta.**
- 3. Sposób informowania i konsultacji powinien wynikać z podstawy prawnej, przy czym adwokat jest obowiąz-**

zany informować klienta i konsultować się z nim w sposób gwarantujący powagę i poufność, w szczególności ustalając w tym celu odpowiednie miejsce spotkań. W przypadku klientów pozbawionych wolności adwokat jest obowiązany dochować szczególnej staranności w zagwarantowaniu powagi i poufności widzenia.

- 4. Adwokat jest obowiązany na każde żądanie zgłoszone przez klienta lub osobę na rzecz której wykonywał czynności zawodowe niezwłocznie wydać mu wszystkie dokumenty związane z wykonywanymi na jego rzecz czynnościami zawodowymi, w szczególności te, które w związku z tymi czynnościami sporządził lub otrzymał od niego oraz innych osób lub organów.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązki związane z komunikowaniem się między adwokatem a klientem. Komunikacja jest warunkiem zaufania klienta do adwokata, pozwoli adwokatowi lepiej zrozumieć sens powierzonych mu interesów klienta i dobrać do nich odpowiednie czynności zawodowe, klientowi natomiast ułatwi zrozumienie poczynań adwokata. Co do zasady adwokat powinien informować klienta o wszystkich zdarzeniach mogących mieć wpływ na powierzone mu przez klienta interesy oraz konsultować dokonywane przez siebie czynności zawodowe z zastrzeżeniem przepisów wymagających uzyskanie zgody klienta. Przepis reguluje niektóre aspekty informowania i konsultacji bardziej szczegółowo.

Po pierwsze, zakres i sposób informowania i konsultacji powinien wynikać z podstawy prawnej dokonywanych przez adwokata czynności. Oznacza to, że adwokat powinien ustalić z klientem na etapie zawierania umowy jak szczegółowa powinna być informacja, z jaką częstotliwością powinna następować, czy informacja powinna mieć charakter telefo-

niczny, korespondencyjny, czy też konieczne będą spotkania. Przepis ma w tym zakresie charakter semiimperatywny, tj. strony mogą rozszerzyć zakres informowania klienta.

Po drugie, przepis reguluje niektóre elementy formy, w jakiej powinno dochodzić do informowania i konsultacji. Najogólniej rzecz biorąc adwokat powinien informować klienta i konsultować się z nim w sposób gwarantujący powagę i poufność, w szczególności ustalając w tym celu odpowiednie miejsce spotkań, którym w miarę możliwości powinna być kancelaria adwokacka lub biuro adwokata. Zasada ta jednak dopuszcza komunikowanie się adwokata z klientem poza kancelarią, oczywiście przy użyciu środków komunikacji na odległość, ale także wówczas, gdy nie istnieje inna możliwość. Przede wszystkim dochodzić może do niej w budynku sądu. Szczególnym przypadkiem w tym zakresie są klienci pozbawieni wolności, w związku z czym adwokat powinien dochować szczególnej staranności w zagwarantowaniu powagi i poufności widzenia.

Po trzecie, przepis stanowi, że adwokat powinien na każde zgłoszone przez klienta lub byłego klienta żądanie niezwłocznie wydać mu wszystkie dokumenty, które sam sporządził lub otrzymał od klienta oraz innych osób lub organów w związku z wykonywanymi czynnościami zawodowymi. Dokumentacja jest więc traktowana nie tylko jako własność klienta, której wydanie nie musi być dodatkowo regulowane przez normy etyki zawodowej, lecz również jako ważny element komunikacji adwokata z klientem.

Zagadnienie kosztów wynikających z komunikacji z klientem nie jest przez omawiany przepis wprost regulowane. Dlatego też zastosowanie będą miały tu przepisy Kodeksu cywilnego, w szczególności powoływane już przepisy dotyczące wydatków przy umowie zlecenia. W związku z tym istnieje oczywiście możliwość umownego ukształtowania kosztów

wynikających z tych obowiązków, co wydaje się istotne w przypadkach, gdy mogą być one znaczne. Jednakże w sposób umowny nie można ograniczyć lub wyłączyć tych obowiązków.

Przepisy obecnie obowiązujące wyrażają podobne zasady między innymi w § 49 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Adwokat jest obowiązany czuwać nad biegiem sprawy i informować klienta o jej postępach i wyniku” oraz art. 28 ust. 5 radcowskiego Kodeksu, który stanowi, iż „Radca prawny obowiązany jest informować klienta o przebiegu sprawy i jej wyniku w sposób ustalony z klientem”. Projekt rozszerza obowiązki związane z komunikacją z klientem także na konsultacje dokonywanych czynności zawodowych oraz odnosi się nie tylko do biegu czy przebiegu sprawy, lecz wszelkich zdarzeń związanych z czynnościami zawodowymi, które mogą mieć wpływ na powierzone interesy klienta.

W zakresie regulacji bardziej szczegółowych Projekt wykorzystuje normy adwokackiego Zbioru, nieco je rozszerzając. Chodzi o § 29, zgodnie z którym „Podczas widzeń z osobami pozbawionymi wolności adwokat powinien dbać o zachowanie powagi i godności zawodu” oraz o § 53, według którego „Adwokat obowiązany jest niezwłocznie wydać klientowi – na zgłoszone przez niego żądanie – wszystkie otrzymane przez niego dokumenty, jak również pisma, które jako pełnomocnik otrzymał od sądu lub od organów, przed którymi występuje w prowadzonej przez siebie sprawie”.

Art. 21.

- 1. W przypadku gdy klient jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat jest obowiązany unikać utożsamiania interesu klienta z interesem jego organów lub członków tych organów.**
- 2. Przed zawarciem umowy z klientem, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat**

ustala, jakie osoby lub organy będą właściwe do informowania, konsultacji oraz wyrażania zgody.

3. W przypadku wątpliwości co do interesu klienta, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na jego rzecz do czasu ich usunięcia.

Uzasadnienie

Przepis zawiera szczegółowe rozwiązania dotyczące sytuacji, gdy klientem adwokata jest osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna. Rozwiązania te obejmują kwestie ustalenia interesu klienta, zawarcia umowy oraz komunikacji z klientem. Jeśli chodzi o pierwsze zagadnienie, to adwokat jest przede wszystkim zobowiązany do dołożenia wszelkich starań, aby interes klienta ustalić. Wskazuje się, że w szczególności unikać należy utożsamiania interesu klienta z interesem jego organów oraz członków tych organów. Mimo więc, że zastosowanie znajduje tu zasada ogólna mówiąca, iż interes powierzony adwokatowi jest przedmiotem ustaleń samego klienta, interpretacja takich wypowiedzi osób reprezentujących klienta, o którym mowa w przepisie powinna uwzględniać, iż osoby te nie są tożsame z klientem.

W dalszej kolejności przepis ustanawia ciężący na adwokacie obowiązek, aby ustalić z takim klientem, jakie osoby lub organy będą właściwe do informowania, konsultacji oraz wyrażania zgody, o których mowa w przepisach odrębnych. Norma ta ma na celu uniknięcie ewentualnych nieporozumień, szczególnie w sytuacjach, gdy klient jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną o złożonej strukturze. Jeśli powstałyby wątpliwości co do interesu klienta, który jest

osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na rzecz tego klienta do czasu ich usunięcia.

Przepisy obecne nie zawierają podobnych rozwiązań.

Art. 22.

Adwokat jest obowiązany dołożyć wszelkich starań, aby w przypadku klienta dotkniętego nieporadnością, w szczególności chorobą psychiczną lub trwałym uzależnieniem, zapewnić skuteczność informowania klienta oraz konsultowania z nim wykonywanych czynności zawodowych. Jeżeli starania te okażą się niewystarczające, adwokat powinien podjąć działania zmierzające do zapewnienia mu ochrony prawnej.

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązek dołożenia przez adwokata wszelkich starań, aby w przypadku klienta małoletniego bądź dotkniętego nieporadnością zapewnić skuteczność jego informowania oraz konsultowania z nim wykonywanych czynności zawodowych. Chodzi więc o podejmowanie dodatkowych wysiłków w celu jak najbardziej komunikatywnego tłumaczenia materii czynności zawodowych podejmowanych przez adwokata, w tym także dodatkowych wyjaśnień, choćby były one dla adwokata czasochłonne.

Jeśli starania te okażą się niewystarczające adwokat powinien podjąć działania zmierzające do zapewnienia mu ochrony prawnej, a więc w szczególności poinformować o tym fakcie właściwy sąd.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają podobnych rozwiązań.

Art. 23.

- 1. Adwokat jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się podczas wykonywania czynności zawodowych lub w związku z ich wykonywaniem (tajemnica zawodowa). Obowiązek ten trwa także po zakończeniu czynności zawodowych.**
- 2. Adwokat jest obowiązany zabezpieczyć przed ujawnieniem wszelkie posiadane materiały i dokumenty zawierające informacje objęte tajemnicą zawodową niezależnie od ich formy i sposobu utrwalenia, w szczególności przechowywane lub przekazywane przy pomocy informatycznych nośników danych.**
- 3. Adwokat jest obowiązany żądać udziału przedstawiciela samorządu zawodowego adwokatury w przeszukaniu, które mogłoby skutkować ujawnieniem informacji objętych tajemnicą zawodową.**
- 4. Adwokat jest zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta.**
- 5. W przypadku sporu prawnego z klientem lub osobą, na rzecz której adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, adwokat może wykorzystać informacje objęte tajemnicą zawodową w postępowaniu jedynie w zakresie niezbędnym dla ochrony swoich praw oraz jest obowiązany podjąć starania o wyłącznie jawności tego postępowania.**

Uzasadnienie

Tajemnica zawodowa jest jednym z podstawowych obowiązków zawodowych adwokatów i co do zasady uregulowana jest już na poziomie ustawowym. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej wynika zarówno z Prawa o adwokatu-

rze (art. 6 ust. 1–4), jak i z ustawy o radcach prawnych (art. 3 ust. 3–6). Znaczenie posiadają także przepisy Konstytucji RP (art. 47 dotyczący prawa do prywatności oraz art. 51 ust. 1 dotyczący autonomii informacyjnej jednostki). W związku z tym Projekt musiał być dostosowany do treści wymienionych przepisów.

Projekt stoi na stanowisku tzw. mieszanej koncepcji tajemnicy zawodowej będącej rozwiązaniem umiarkowanym między skrajnościami koncepcji interesu publicznego uznającej absolutny charakter tajemnicy zawodowej oraz koncepcji kontraktowej pozostawiającej jej zakres w dyspozycji klienta. Według koncepcji mieszanej tajemnica zawodowa służy nie tylko ochronie interesów klienta, ale jest również gwarancją działania wymiaru sprawiedliwości, w związku z czym możliwe jest w pewnych sytuacjach dysponowanie tajemnicą zawodową adwokata przez jego klienta. Mogą to być jednak tylko sytuacje, w których nie będzie zagrożony interes wymiaru sprawiedliwości.

Projekt zakłada, że zasadą jest bezwzględny obowiązek zachowania w tajemnicy informacji nią objętych. Przewiduje się jednak trzy przypadki zwolnienia z tajemnicy zawodowej: po pierwsze, wynikający z dopuszczenia informowania o klientach w ramach pozyskiwania klientów (art. 11 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 30).

Po drugie, wynikający z postanowień, że treść porady prawnej oraz informacje uzyskane podczas negocjacji podlegające tajemnicy zawodowej adwokat może ujawnić jedynie za zgodą klienta (art. 44 i art. 50), o ile nie podlega to wyłączeniu na podstawie przepisów ustawy.

Po trzecie, w przypadku sporu prawnego z klientem lub osobą, na rzecz której adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, adwokat może wykorzystać informacje objęte tajemnicą zawodową w postępowaniu jedynie w zakresie

niezbędnym dla ochrony swoich praw oraz jest obowiązany podjąć starania o wyłączenie jawności tego postępowania.

Osobne przypadki zwolnienia i w przeciwieństwie do Projektu jednocześnie obowiązki ujawnienia informacji wynikają z przepisów ustaw, w szczególności z Kodeksu postępowania karnego (art. 180 § 2) oraz ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276) (art. 8 ust. 3b w zw. z art. 8 ust. 3 i art. 2 pkt 1 lit. n.).

Projekt przyjmuje jako zasadę obowiązek zachowania przez adwokata w tajemnicy wszystkich informacji, które stały się przedmiotem jego wiedzy podczas lub w związku z wykonywaniem czynności zawodowych. Zakresem tajemnicy zawodowej objęte są więc wszelkie informacje, niezależnie od ich źródła, a więc nie tylko pochodzące czy powierzone przez klienta. Wychodzi się tu z założenia, że inne źródła informacji mogą także mieć wpływ na interesy klienta i jako takie muszą posiadać szczególny status, choćby nawet istniała możliwość dostępu do tych informacji przez osoby trzecie. Jednakże należy przyjąć, że nie wchodzi w zakres tajemnicy zawodowej fakty powszechnie znane, choć ze względu na możliwe trudności w zastosowaniu tego kryterium należy rekomendować ostrożność w posługiwaniu się przez adwokata takimi informacjami.

Przyjmuje się, że ochroną objęte są informacje uzyskane przez adwokata zarówno podczas wykonywania czynności zawodowych, jak i w związku z ich wykonywaniem. Oznacza to, że ochroną objęte są także informacje, które adwokat uzyskał od klienta lub z innych źródeł w ramach przygotowań do czynności zawodowych, a które nie zostały podczas ich wykonywania wykorzystane lub nie zostały wykorzystane ze względu na odstąpienie od ich wykonania. Jednakże nie wchodzi w zakres tajemnicy zawodowej

uzyskana przez adwokata wiedza i umiejętności, w szczególności prawnicze i ekonomiczne, w tym związane z konkretnymi zagadnieniami prawnymi czy konkretnym rodzajem rynku. Także w tym miejscu należy jednak rekomendować ostrożność ze względu na możliwe trudności w zastosowaniu tego kryterium przy rozgraniczeniu wykorzystania nabytej wiedzy i umiejętności od sytuacji, o której mowa w przepisach dotyczących realnego i potencjalnego konfliktu interesów między aktualnym i byłym klientem (art. 35, art. 46, art. 52, art. 58).

Obowiązek tajemnicy zawodowej nie jest ograniczony w czasie i trwa także po zakończeniu czynności zawodowych, a więc również po zakończeniu współpracy z klientem.

Przepis przewiduje także sposoby postępowania w sytuacjach szczególnych, w których informacje objęte tajemnicą zawodową utrwalone są jako dokumenty niezależnie od ich formy i sposobu utrwalenia i znajdują się one w posiadaniu adwokata. Dotyczy to zarówno dokumentów w formie papierowej i tzw. akt adwokackich, jak i podkreślonych przez proponowany przepis elektronicznych form utrwalania informacji. Oznacza to, że adwokaci powinni traktować jako dokumenty także pliki przechowywane w komputerach oraz pocztę elektroniczną. We wszystkich tych przypadkach adwokaci powinni dokumenty te zabezpieczyć przed ujawnieniem. Dotyczy to także innych niż dokumenty materiałów znajdujących się w posiadaniu adwokata.

Inną szczególną sytuacją jest przeszukanie, które mogłoby skutkować ujawnieniem informacji objętych tajemnicą zawodową. W takich sytuacjach adwokat powinien od organów lub służb je przeprowadzających żądać udziału przedstawiciela samorządu zawodowego. Dotyczy to w szczególności przeszukania lokalu stanowiącego siedzibę kancelarii adwokackiej, jak i prywatnego mieszkania adwokata.

Przepisy adwokackiego Zbioru zawierają analogiczne regulacje w § 19 ust. 1–3 i 5–7, a radcowskiego Kodeksu w art. 12, 14–16 i 18. Proponowane przepisy nie zawierają znaczących różnic w stosunku do obecnie obowiązujących, z wyjątkiem przepisu przewidującego zwolnienie z obowiązku tajemnicy zawodowej na podstawie odrębnych przepisów oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta, jednakże ze względu na odsyłający charakter tego postanowienia merytoryczne różnice występują wyłącznie przy przepisach rozszerzających możliwość zwolnienia z tajemnicy na gruncie Projektu.

Art. 24.

- 1. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany przez adwokata przed zobowiązaniem się do wykonywania czynności zawodowych, adwokatowi nie wolno tego zobowiązania przyjąć, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w przepisach dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych.**
- 2. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany po przyjęciu zobowiązania się do wykonywania czynności zawodowych lub w toku wykonywania tych czynności, adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować o tym klienta oraz zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w niniejszym Kodeksie.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera reguły proceduralne związane z rozpoznaniem przez adwokata sytuacji konfliktu interesów. Przyjmuje się kryterium subiektywne rozpoznania konfliktu jako moment podjęcia czynności zmierzających do jego rozwiązania zgodnie z przepisami o poszczególnych

jego rodzajach. Oczywiście adwokat ma obowiązek dołożyć należytej staranności, aby rozpoznać konflikt interesów już w momencie jego wystąpienia, choćby miał on potencjalny charakter.

Projekt przewiduje następujące, podmiotowo określone sytuacje konfliktu interesów: konflikt między interesem klienta a interesem samego prawnika (art. 25), konflikt między interesem klienta a interesem osoby trzeciej (art. 26), konflikt między interesami aktualnych klientów (art. 34, art. 45, art. 51, art. 57), konflikt między interesami aktualnego i byłego klienta (art. 35, art. 46, art. 52, art. 58). Osobno uregulowane jest zagadnienie w jaki sposób i pod jakimi warunkami przepisy te stosuje się do spółek i innych form wspólnego wykonywania zawodu (art. 68–70). Do wszystkich tych przypadków ma zastosowanie omawiany przepis.

Rozróżnia się następujące sytuacje. Po pierwsze, gdy konflikt interesów zostanie rozpoznany przez adwokata przed zobowiązaniem się do wykonywania czynności zawodowych, a więc w toku czynności zmierzających do ustanowienia stosunku prawnego będącego podstawą wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, np. rokowań czy wymiany ofert. Wówczas adwokat nie może tego zobowiązania przyjąć.

Po drugie, gdy konflikt interesów zostanie rozpoznany już po powstaniu owego stosunku prawnego. W takiej sytuacji adwokat powinien niezwłocznie poinformować o tym klienta lub klientów oraz podjąć działania zmierzające do zwolnienia go z obowiązku wykonywania czynności zawodowych z zachowaniem przepisów o zabezpieczeniu interesu klienta.

Dla obydwu sytuacji przewidziane jest odstąpienie od obowiązków zawartych w przepisie, jeżeli adwokat uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana przez dalsze przepisy Kodeksu.

Zarówno przepisy adwokackiego Zbioru, jak i radcowskiego Kodeksu w zakresie reguł proceduralnych dotyczących konfliktu interesów przyjmują kryterium obiektywne, a więc zakazują przyjęcia zlecenia w sytuacji konfliktu interesów z udziałem byłego klienta oraz nakazując wypowiedzenie pełnomocnictwa w sytuacji konfliktu interesów z udziałem aktualnego klienta. Ustanawiają więc domniemanie, że wystąpienie konfliktu jest równoznaczne z jego rozpoznaniem (ujawnieniem) przez prawnika, przez co pozostawiają szereg problemów praktycznych, które rozwiązuje przyjęcie w zakresie reguł proceduralnych kryterium subiektywnego.

Informowanie klienta o wystąpieniu konfliktu interesów jest przewidziane jedynie przez radcowski Kodeks, tylko w sytuacjach, gdy możliwe jest pozyskanie zgody na wykonywanie czynności w sytuacji konfliktu, a radca miał zamiar o taką zgodę wystąpić. Projekt rozszerza obowiązek informacyjny także na sytuacje, w których uzyskanie zgody klienta nie jest możliwe oraz uniezależnia jego wykonanie od intencji adwokata.

Art. 25.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli dotyczą lub mogą dotyczyć jego osoby lub majątku, chyba że:

- 1) czynność dotyczy wspólnych działań lub interesów adwokata i klienta;**
- 2) czynność dotyczy jednocześnie członka jego rodziny lub osoby mu bliskiej;**
- 3) czynność dotyczy lub może dotyczyć podstawy prawnej wykonywania czynności zawodowych przez adwokata na rzecz klienta;**
- 4) jest stroną postępowania;**
- 5) roszczenie jest wspólne dla niego i jego klienta.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz wykonywania wszelkich czynności zawodowych w sytuacji konfliktu interesów z udziałem interesu własnego adwokata. W sposób niewzruszalny domniemuje się, że jeśli czynności zawodowe dotyczą osoby lub majątku prawnika, wówczas zachodzi konflikt interesów. Wyjątkami są sytuacje, jeśli czynność dotyczy wspólnych działań lub interesów adwokata i klienta, czynność dotyczy jednocześnie członka jego rodziny lub osoby mu bliskiej, czynność dotyczy lub może dotyczyć podstawy prawnej wykonywania czynności zawodowych przez adwokata na rzecz klienta, adwokat jest stroną postępowania lub roszczenie jest wspólne dla niego i jego klienta.

Zakaz ten dotyczy zarówno sytuacji realnego istnienia konfliktu, jak i możliwości jego wystąpienia. Adwokat nie jest w stanie lojalnie bronić lub reprezentować swojego klienta, udzielić mu rzetelnej porady prawnej, prowadzić w sposób uczciwy negocjacji w jego interesie, zachować bezstronność jako arbiter oraz szanować zasadę dobrowolności jako mediator, jeśli jego interes stoi w sprzeczności z interesem klienta lub klientów (konflikt realny).

Wykonywanie czynności zawodowych w sytuacji, w której sprzeczność taka nie występuje, lecz istnieje ryzyko, że może ona wystąpić, a adwokat przy dochowaniu należytej staranności, jest w stanie jej wystąpienie przewidzieć naruszałoby zasadę ochrony zaufania klienta i dlatego zakaz wykonywania czynności zawodowych został rozszerzony także na te sytuacje (konflikt potencjalny).

Obecnie przepisy adwokackiego Zbioru dotyczą sprawy, której wynik może dotyczyć osoby lub majątku prawnika, natomiast radcowskiego Kodeksu sprawy, jeżeli prawnik jest osobiście lub materialnie zainteresowany jej wynikiem. Projekt odnosi się do wszelkich czynności zawodowych, przy-

mując jednocześnie szerszą formułę przepisów adwokackich w zakresie konfliktu realnego. Natomiast w odniesieniu do konfliktu potencjalnego rozszerza zakaz wykonywania czynności zawodowych na czynności niezwiązane z występowaniem przed sądem lub innymi organami zarówno w stosunku do adwokackiego Zbioru, jak i radcowskiego Kodeksu.

Art. 26.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych, które dotyczą sprawy lub sprawy z nią związanej:

- 1) w której on lub osoba dla niego bliska brała udział jako przedstawiciel organów władzy publicznej, lub wykonując funkcję publiczną, lub jako arbiter lub mediator, lub złożyła w danej sprawie zeznanie w charakterze świadka, lub występowała jako biegły;**
- 2) w której osoba dla niego bliska jako adwokat wykonywała na rzecz strony przeciwnej jego klienta czynności zawodowe lub osoba ta jest stroną przeciwną jego klienta, lub osoba ta jest zainteresowana w niekorzystnym dla jego klienta rozstrzygnięciu;**
- 3) która dotyczy adwokata wykonującego czynności zawodowe w tym samym czasie na rzecz tego samego klienta.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz wykonywania wszelkich czynności zawodowych w sytuacji konfliktu interesów z udziałem interesu osoby trzeciej, z którą adwokat pozostaje w bliskich relacjach. Do sytuacji tych zaliczone zostały także sytuacje, gdy sam adwokat brał udział w sprawie lub sprawie z nią związanej w określonych rolach procesowych, zakłada się bowiem, że w sytuacji takiej dochodziłoby do zbiegu konfliktu różnych interesów, przede wszystkim jednak interesu klienta z inte-

resem organów lub funkcji, które adwokat wcześniej pełnił, w szczególności interesu wymiaru sprawiedliwości.

W sposób niewzruszalny i bezwyjątkowy domniemuje się, że jeśli czynności zawodowe dotyczą sprawy lub sprawy z nią związanej, w której adwokat lub osoba dla niego bliska pozostaje w jakiegokolwiek z określonych w przepisie relacji, występuje konflikt interesów. Zakaz obejmuje dokonywanie wszelkich czynności zawodowych. Jego zakresem obowiązywania objęte są tylko przypadki realnego konfliktu interesów, co wiąże się z charakterem sytuacji określonych w przepisie, które co do zasady albo dotyczą zdarzeń z przeszłości albo ryzyko wystąpienia dopiero w trakcie dokonywania czynności zawodowych jest znikome.

Przez osobę bliską należy rozumieć przede wszystkim członków rodziny adwokata, jego partnera życiowego i każdą inną osobę, której stopień bliskości w jego życiu pozazawodowym może budzić wątpliwości co do możliwości lojalnej obrony lub reprezentowania klienta, rzetelności udzielanej mu porady prawnej, jego uczciwości w prowadzeniu negocjacji w interesie klienta, zachowania bezstronności jako arbiter oraz poszanowania zasady dobrowolności jako mediator w sytuacjach, gdy osoba ta występowała lub występuje w jednej z określonych w przepisie ról.

Zarówno przepisy adwokackiego Zbioru, jak i radcowskiego Kodeksu przewidują zakazy odnoszące się co do zasady do wszelkich ról prawniczych, w zakresie, w jakim realny konflikt interesów występował w sytuacjach, w których prawnik mógł wyrobić sobie stosunek do sprawy i jej uczestników bezpośrednio lub za pośrednictwem innej osoby. Sytuacje te są nieco szerzej zakrojone w przypadku radców prawnych. Projekt zasadniczo przyjmuje podobne rozwiązania zawarte w obydwu aktach, uwzględniając dodatkowo sytuacje przewidziane jedynie przez radcowski Kodeks (m.in.

gdy adwokat pełnił rolę arbitra lub mediatora, występował jako biegły albo sprawa lub sprawa z nią związana dotyczy adwokata wykonującego czynności zawodowe w tym samym czasie na rzecz tego samego klienta).

Art. 27.

- 1. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:**
 - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 2, art. 24 ust. 2 lub art. 31 ust. 4;**
 - 2) obowiązek taki wynika z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta;**
 - 3) klient żąda od adwokata działań prowadzących do naruszenia jego obowiązków zawodowych lub popełnienia przez niego czynu zabronionego przez prawo;**
 - 4) adwokat na podstawie okoliczności ocenia, że z przyczyn leżących po jego stronie nie jest w stanie wykonywać czynności zawodowych w sposób należyty.**
- 2. Adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:**
 - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 3, art. 31 ust. 4 lub art. 71;**
 - 2) podstawa prawna wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta przewiduje taką możliwość;**
 - 3) klient nie wywiązuje się ze swoich obowiązków wobec adwokata w sposób utrudniający mu wykonywanie czynności zawodowych na rzecz klienta;**
 - 4) klient wykorzystał lub z okoliczności wynika, że może wykorzystać czynności zawodowe adwokata do popełnienia czynu zabronionego przez prawo;**
 - 5) wystąpią inne ważne powody.**

- 3. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, nie może mieć na celu obejścia decyzji sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury stanowiącej podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.**
- 4. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, powinna być równoczesna z podjęciem czynności zmierzających do zniesienia podstawy prawnej tych czynności, w szczególności z wypowiedzeniem umowy lub poinformowaniem sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury, którego decyzja stanowiła tę podstawę.**

Uzasadnienie

Przepis reguluje zagadnienie zakończenia współpracy między adwokatem a klientem, za podstawową w tym zakresie uznając rezygnację z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jednocześnie jednak, zgodnie z przyjętym rozdzieleniem regulowanej przez normy etyki zawodowej relacji między adwokatem a klientem od podstawy prawnej tej relacji, nakazuje podjęcie czynności zmierzających do zniesienia podstawy prawnej tych czynności, w tym wypowiedzenie umowy lub poinformowanie sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury, którego decyzja stanowiła tę podstawę. Przepis wskazuje również, że rezygnacja adwokata z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta nie może mieć na celu obejście takiej podstawy prawnej wykonywania tych czynności, która została ustanowiona przez sąd lub organ samorządu zawodowego adwokatury.

Przepis zawiera dwie grupy okoliczności uzasadniających rezygnację z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta. Po pierwsze, są to sytuacje, w których rezygnacja ma charakter obligatoryjny. Poza przewidzianymi przez podstawę prawną zalicza się do nich sytuacje wprost przewidziane w niniejszym Projekcie, tj. utraty zaufania klienta

do adwokata, konfliktu interesów, chyba że adwokat uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w Projekcie, rozbieżności zdań z klientem co do zasadności dokonania czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej w procesie karnym.

Projekt wprowadza także dwie dodatkowe okoliczności obligatoryjnej rezygnacji, tj. gdy klient żąda od adwokata działań prowadzących do naruszenia jego obowiązków zawodowych lub popełnienia przez niego czynu zabronionego przez prawo oraz gdy adwokat na podstawie okoliczności ocenia, że z przyczyn leżących po jego stronie nie jest w stanie wykonywać czynności zawodowych w sposób należyty. Pierwsza z tych sytuacji uzasadniona jest przede wszystkim ochroną porządku prawnego, druga natomiast przede wszystkim ochroną interesu klienta.

Po drugie, są to sytuacje, w których rezygnacja ma charakter fakultatywny. Poza przewidzianymi przez podstawę prawną zalicza się do nich sytuacje wprost przewidziane w niniejszym Projekcie, tj. utraty zaufania adwokata do klienta, rozbieżności zdań z klientem co do zasadności dokonania czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej w postępowaniach innych niż proces karny oraz w przypadku kolizji obowiązków zawodowych wobec klienta z obowiązkami wobec kolegów i samorządu zawodowego adwokatury.

Projekt wprowadza także dwie dodatkowe okoliczności fakultatywnej rezygnacji, tj. gdy klient nie wywiązuje się ze swoich obowiązków wobec adwokata w sposób utrudniający mu wykonywanie czynności zawodowych na jego rzecz oraz gdy klient wykorzystał lub z okoliczności wynika, że może wykorzystać czynności zawodowe adwokata do popełnienia czynu

zabronionego przez prawo. Pierwsza z tych sytuacji uzasadniona jest przede wszystkim ochroną interesu klienta, druga natomiast przede wszystkim ochroną porządku prawnego.

Wyliczenie okoliczności uzasadniających obligatoryjną rezygnację z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta ma charakter zamknięty, natomiast okoliczności uzasadniających fakultatywną rezygnację ma charakter o tyle otwarty, że przepis dopuszcza taką możliwość również, gdy „wystąpią inne ważne powody”. Nie istnieje więc w tym zakresie pełna dowolność, lecz to adwokat każdorazowo powinien ocenić, czy dana sytuacja uzasadnia możliwość zrezygnowania z wykonywania czynności zawodowych.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają podobnych postanowień.

Art. 28.

Jeżeli adwokat zrezygnował z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, ma on obowiązek wykonać wszelkie niezbędne czynności, w tym niecierpiące zwłoki czynności zawodowe, w celu zabezpieczenia interesów klienta, chyba że klient zwolni go z tego obowiązku.

Uzasadnienie

Przepis dotyczy zabezpieczenia interesu klienta w sytuacji zrezygnowania przez adwokata z wykonywania czynności zawodowych na jego rzecz. Zakłada się, że w innych sytuacjach zakończenia współpracy między adwokatem a klientem na adwokacie nie ciąży obowiązek, o którym mowa w tym przepisie, co nie znaczy, że klient jest wówczas zupełnie pozbawiony ochrony. W szczególności dotyczą go przepisy o tajemnicy zawodowej i konflikcie interesów w konfiguracji między interesem aktualnego i byłego klienta. W nadzwyczajnych sytuacjach można zastosować również

art. 13 ust. 2 Projekt, według którego adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych na rzecz klienta bez podstawy prawnej, chyba że z okoliczności wynika, iż niezbędne jest podjęcie czynności zawodowych bez takiej podstawy. Co do zasady jednak, tylko gdy to adwokat rezygnuje z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, ma on obowiązek wykonać wszelkie niezbędne czynności w celu zabezpieczenia interesów klienta.

W przepisie mowa jest o wszelkich czynnościach, w tym czynnościach zawodowych, które niezbędne są w celu zabezpieczenia interesu klienta. Oznacza to, że zakres przepisu jest szerszy niż tylko, np. dokonanie niezbędnych czynności procesowych czy dokończenie posiedzenia negocjacyjnego i obejmuje również czynności wobec samego klienta, w tym tak oczywiste jak jego skuteczne poinformowanie, zawiadomienie właściwych organów itp. Zakres czynności, które ma obowiązek podjąć adwokat jest ograniczony ich niezbędnością, należy więc wychodzić z założenia, że chodzi tu tylko o pewne minimum konieczne dla zabezpieczenia interesu klienta. Podobnie granicą czasową wykonywania tych czynności jest zabezpieczenie interesu klienta, a więc sytuacja, w której klient ma możliwość samodzielnie chronić własne interesy lub powierzyć je innemu prawnikowi.

Przepis dookreśla normy ustawowe, w szczególności art. 27 ust. 2 Prawa o adwokaturze, według którego „Adwokat, wypowiadając pełnomocnictwo, zawiadamia o tym zainteresowane organy; jest także obowiązany jeszcze przez dwa tygodnie pełnić swe obowiązki, jeżeli nie nastąpiło wcześniejsze objęcie sprawy przez innego adwokata lub zwolnienie ze strony klienta” oraz art. 22 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, według którego „Radca prawny, wypowiadając pełnomocnictwo, umowę zlecenia lub umowę o pracę, obowiązany jest wykonać wszystkie nie-

zbędne czynności, aby okoliczność ta nie miała negatywnego wpływu na dalszy tok prowadzonych przez niego spraw”.

Rozdział 3

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik

Art. 29.

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie lojalny reprezentować klienta.

Uzasadnienie

Przepis zawiera najbardziej ogólne określenie roli adwokata jako obrońcy i pełnomocnika ustanawiając jego podstawowy obowiązek związany z tą rolą. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu rolą adwokata jest reprezentowanie klienta. Rola obrońcy i pełnomocnika jest więc jedną z form realizacji ogólnej zasady wykonywania czynności zawodowych w interesie klienta, a więc także ochrony zaufania między klientem a adwokatem. Dalsze rozdziały regulują inne formy realizacji tego obowiązku poprzez wyznaczanie obowiązków dla innych ról zawodowych, w których występuje adwokat.

Rola obrońcy i pełnomocnika wyznaczona jest przede wszystkim przez przepisy prawa, wśród których podstawowe znaczenie mają art. 86 Kodeksu postępowania cywilnego stanowiący, że „Strony i ich organy lub przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem osobiście lub przez pełnomocników” i art. 86 § 1 Kodeksu postępowania karnego stanowiący, iż „Obrońca może przedsięwziąć czynności procesowe jedynie na korzyść oskarżonego” oraz pozostałe przepisy dotyczące pozycji procesowej pełnomocnika i obrońcy, a także wykonywanych przez nich czynności zawodowych.

Przepis zakłada, że reprezentowanie klientów nie jest kategorią jednorodną i obejmuje występowanie adwokata przed sądami i urzędami, a także w ramach alternatywnych metod rozwiązywania sporów w interesie klienta. W każdym z postępowań pozycja fachowego pełnomocnika różni się zarówno w stosunku do klienta, jak i w stosunku do organów procesowych i innych uczestników postępowania. Normy etyki zawodowej jedynie dookreślają rolę adwokata jako obrońcy i pełnomocnika uwzględniając to zróżnicowanie, lecz co do zasady nie różnicując poszczególnych rozwiązań na tej podstawie.

Rola obrońcy i pełnomocnika powinna być wykonywana z uwzględnieniem następujących przepisów Projektu. Po pierwsze, w każdej sytuacji należy uwzględniać zasady etyki adwokackiej zawarte w rozdziale 1 oraz normy dotyczące wykonywania zawodu zawarte w rozdziale 2, a także w rozdziałach 7 i 8. Po drugie, należy konsekwentnie realizować podstawowy obowiązek zawarty w omawianym przepisie, tj. szczególnie lojalności wobec klienta. Zakłada się tu, że lojalność jest ważną cechą adwokata także w przypadku innych czynności zawodowych, natomiast jako obrońca i pełnomocnik ma on obowiązek postępować szczególnie lojalnie. Po trzecie, jak stanowi omawiany przepis pełnienie roli obrońcy i pełnomocnika odbywa się na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, który reguluje szereg zagadnień szczegółowych i charakterystycznych jedynie dla tej roli.

Art. 30.

Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez udostępnianie danych o klientach, na rzecz których wykonywał czynności zawodowe związane ze sprawami z zakresu prawa karnego oraz prawa rodzinnego, nawet jeżeli wyrażą oni na to zgodę.

Uzasadnienie

Przepis ustanawia normę szczególną w stosunku do przepisów dotyczących pozyskiwania klientów. Z zakresu dozwolonej informacji, a na mocy odesłania także oferty, wyłączona została możliwość udostępniania danych o klientach, na rzecz których adwokat wykonywał czynności zawodowe związane ze sprawami z zakresu prawa karnego oraz prawa rodzinnego. Wychodzi się z założenia, że renoma czy reputacja klientów w tego typu sprawach nie może uzasadniać informowania o ich problemach w tak drażliwych obszarach, jak oskarżenie o popełnienie przestępstwa lub kłopoty rodzinne.

Obecne przepisy nie zawierają podobnej regulacji.

Art. 31.

- 1. Adwokat jest obowiązany informować klienta o skutkach procesowych wykonywanych na jego rzecz czynności zawodowych oraz o możliwości i zasadności wniesienia zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a także skargi konstytucyjnej.**
- 2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na dokonanie czynności zawodowych polegających na przyznaniu się klienta do winy, składaniu przez niego wyjaśnień, wniesieniu pozwu oraz uznaniu powództwa.**
- 3. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na zaniechanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu zwyczajnych środków zaskarżenia.**
- 4. Jeżeli adwokat ocenia dokonanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej jako bezzasadne, jest obowiązany w formie pisemnej poinformować o tym klienta. Jeżeli pomimo poinformowania go klient nadal w sposób wyraźny żąda dokona-**

nia czynności, adwokat może, a w przypadku obrony w sprawach karnych jest obowiązany wypowiedzieć pełnomocnictwo.

Uzasadnienie

Przepis zawiera normy szczególne w stosunku do przepisów o swobodzie adwokata w wykonywaniu czynności zawodowych realizujących interesy klienta oraz o informowaniu klienta i konsultowaniu z nim dokonywanych czynności zawodowych. Po pierwsze, szerzej w stosunku do art. 20 ust. 1 Projektu określa zakres informowania klienta, ponieważ adwokat obowiązany informować klienta o wszelkich skutkach procesowych wykonywanych na rzecz klienta czynności zawodowych, a także o możliwości i zasadności wniesienia zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a także skargi konstytucyjnej. Tak szeroki zakres informowania jest niezbędny w celu realizacji zasady lojalności wobec klienta. Przepis ma charakter bezwzględnie wiążący, a więc adwokat nie może być w drodze umowy zwolniony z obowiązku informowania.

Po drugie, wychodzi się z założenia, że w przypadku czynności zawodowych, w których adwokat jest obrońcą lub pełnomocnikiem klienta niektóre czynności mają tak doniosły charakter dla jego interesów, że wymagana jest jego zgoda na ich dokonanie. Są to przyznanie się do winy, składanie wyjaśnień, wniesienie pozwu oraz uznanie powództwa. Zgoda jest wymagana także na zaniechanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu zwyczajnych środków zaskarżenia. W zwykłej sytuacji adwokat ma więc obowiązek wniesienia środków zaskarżenia takich, jak apelacja czy zażalenie. Oczywiście, zgodnie z tym, co powiedziano powyżej, adwokat ma obowiązek poinformować klienta o zasadności wniesienia danego środka

Po trzecie, przewiduje się sposób postępowania adwokata w przypadkach szczególnej rozbieżności zdań między adwokatem a klientem, tj. w sytuacji, gdy adwokat ocenia dokonanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej jako bezzasadne, a klient się z tym nie zgadza. Adwokat jest wówczas obowiązany w formie pisemnej poinformować klienta o swojej ocenie, a jeżeli pomimo poinformowania go klient nadal w sposób wyraźny żąda dokonania czynności, adwokat może, a w przypadku obrony w sprawach karnych jest obowiązany wypowiedzieć pełnomocnictwo. Co do zasady Projekt upoważnia więc adwokata do wypowiedzenia pełnomocnictwa w takiej sytuacji, obowiązek przewidując jednak w odniesieniu do spraw karnych. W tym ostatnim przypadku waga interesów klienta, które wchodzą w grę uzasadniają absolutną ochronę stosunków zaufania i poszukiwania całkowitej zgodności co do tych najbardziej doniosłych w postępowaniu czynności.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne regulacje, na których Projekt się wzoruje, rozszerzając jednak katalog czynności zawodowych wymagających zgody oraz nieco modyfikując procedurę w przypadku takich czynności. Mowa tu przede wszystkim o art. 28 ust. 6 i 7 radcowskiego Kodeksu, które dotyczą zaniechania wniesienia „środka zmierzającego do wzruszenia orzeczenia sadowego lub skargi konstytucyjnej od orzeczenia kończącego sprawę w danej instancji”. Przewiduje się w tym zakresie konieczność uzyskania zgody klienta, a w przypadku sprawy z urzędu dodatkowe obowiązki informacyjne wobec organu, który go do niej wyznaczył. Także § 56 adwokackiego Zbioru przewiduje, że na zaniechanie „wniesienia środka odwoławczego” adwokat obowiązany jest uzyskać zgodę klienta. Projekt przyjmuje to rozwiązanie.

Dodatkowo, jeśli prawnik uzna wniesienie takiego środka za bezzasadne przewidziane są stosowne procedury polegające przede wszystkim na poinformowaniu klienta o takiej opinii, a klient będzie miał w tym zakresie odmienne zdanie, co do zasady może lub powinien wypowiedzieć pełnomocnictwo (art. 28 ust. 8 radcowskiego Kodeksu i § 57 adwokackiego Zbioru). Projekt przyjmuje oba rozwiązania, upoważniając adwokata do wypowiedzenia pełnomocnictwa w takiej sytuacji, obowiązek przewidując jednak w odniesieniu do spraw karnych.

Nie przewiduje się jednak obecnie wymogu uzyskania zgody klienta na dokonanie czynności zawodowych polegających na przyznaniu się klienta do winy, składaniu przez niego wyjaśnień, wniesieniu pozwu oraz uznaniu powództwa, z wyjątkiem wniesienia pozwu w przypadku radców prawnych, na którą to czynność radca może zażądać pisemnej zgody, jeśli uzna jego wniesienie za bezzasadne. Jest to więc regulacja węższa od Projektu.

Art. 32.

Adwokat jest obowiązany dążyć do zakończenia sprawy w drodze negocjacji, mediacji lub arbitrażu, jeżeli leży to w interesie jego klienta, w szczególności jeżeli zaoszczędziłoby to mu kosztów. W tym celu informuje klienta o takiej możliwości i płynących z tego korzyściach i, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących tych czynności zawodowych, powinien podjąć się ich wykonania.

Uzasadnienie

Przepis zawiera normę ukierunkowującą wykonywanie czynności zawodowych z zakresu przede wszystkim postępowań sądowych na podejmowanie prób zakończenia sprawy, najlepiej jeszcze przed rozpoczęciem procesu, poprzez zasto-

sowanie alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR). Projekt wymienia tu negocjacje, mediację i arbitraż, przy czym zaznacza, że adwokat ma obowiązek o takich możliwościach klienta poinformować, a jeśli posiada do tego stosowne uprawnienia i pozwalają mu na to przepisy dotyczące tych rodzajów czynności zawartych w niniejszym Projekcie powinien podjąć je samemu. W tym ostatnim przypadku Projekt nie formułuje więc kategorię obowiązkową, lecz wyraża powinność o charakterze zasady.

Celem takiej regulacji jest przede wszystkim działanie w interesie klienta i interes ten jest granicą podejmowanych przez adwokata starań. Należy jednak pamiętać, że poza-sądowe rozwiązywanie sporów leży również w interesie wymiaru sprawiedliwości, który jest dzięki temu odciążony oraz w szerszym interesie publicznym, ze względu na pozytywny wpływ na kulturę prawną.

Przepisy obecnie obowiązujące stanowią między innymi, że „Adwokat ma obowiązek dążyć do rozstrzygnięć pozwalających zaoszczędzić klientowi kosztów oraz doradzać ugodowe zakończenie sprawy, gdy jest to uzasadnione interesem klienta” (§ 44 adwokackiego Zbioru). Nieco bardziej rozbudowany jest art. 27 ust. 2 radcowskiego Kodeksu, który stanowi, że „Radca prawny w uzasadnionych przypadkach powinien poinformować o możliwości podjęcia próby ugodowej lub skierowania sprawy do mediacji, jeżeli odpowiada to interesowi klienta; radca prawny winien dołożyć wszelkich starań, aby pomóc stronom sporu w osiągnięciu porozumienia bez wszczynania postępowania sądowego lub innego o podobnym charakterze. Jeżeli zaś mimo wszystko do niego dojdzie, powinien zachęcać strony do ugodowego rozwiązania sporu – jeżeli jest to zgodne z interesem jego klienta”. Projekt odpowiada tym rozwiązaniom dodatkowo wspominając o arbitrażu jako możliwości uniknięcia nadmiernych kosztów postępowania.

Art. 33.

Adwokatowi nie wolno zgłaszać dowodu z zeznań świadka będącego adwokatem w celu ujawnienia informacji objętych tajemnicą zawodową.

Uzasadnienie

Przepis zawiera normę mającą na celu unikanie sytuacji, w których tajemnica zawodowa byłaby podważana przez samych adwokatów. Wychodzi się z założenia, że nie leży w interesie wymiaru sprawiedliwości jej kwestionowanie, choćby decyzja w tym zakresie ostatecznie należała do sądu i leżało to w interesie samego klienta. Dodatkowo należy zauważyć, że złożenie wniosku dowodowego tej treści w szczególnych sytuacjach mogłoby prowokować analogiczną odpowiedź pełnomocnika strony przeciwnej i z tego punktu widzenia można działanie takie oceniać także jako niekiedy sprzeczne z interesem samego klienta.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne rozwiązania: adwokacki Zbiór w § 19 ust. 8, który stanowi, że „Adwokatowi nie wolno zgłaszać dowodu z zeznań świadka będącego adwokatem lub radcą prawnym w celu ujawnienia przez niego wiadomości uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu”, a radcowski Kodeks w art. 17, który stanowi „Radca prawny nie może zgłaszać dowodu z przesłuchania innego radcy prawnego albo adwokata w charakterze świadka na okoliczności znane im w związku z wykonywaniem zawodu”.

Art. 34.

1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klientów, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę, jeżeli ich interesy są lub mogą być sprzeczne, nawet w różnych sprawach.

2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli druga strona jest również jego klientem, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz pełnienia ról obrońcy i pełnomocnika we wszelkich postępowaniach sądowych i pozasądowych w sytuacji konfliktu interesów między aktualnymi klientami. Zakaz rozciąga się zarówno na realny, jak i potencjalny konflikt interesów. Dodatkowo przepis wyłącza zgodę klienta jako przesłankę wykonywania czynności zawodowych w sytuacji konfliktu interesów. Przepis dotyczy zarówno sytuacji, gdy konflikt interesów występuje między klientami znajdującymi się po przeciwnych stronach procesu, jak i gdy znajduje się oni po jednej stronie, a nawet część ich interesów jest zbieżna, na przykład w przypadku współoskarżonych. Należy pamiętać także, że omawiany przepis obejmuje m.in. dookreślenie norm procedury karnej, ponieważ art. 85 § 1 wprost stanowi, iż „Obrońca może bronić kilku oskarżonych, jeżeli ich interesy nie pozostają w sprzeczności”.

Szczególne znaczenie dla ról obrońcy i pełnomocnika zasady lojalności wobec klienta w postępowaniu karnym i cywilnym, chroniącej centralną dla nich wartość, niezależnie od różnic w pozycji adwokata w obu tych postępowaniach, oznacza konieczność wyeliminowania wszelkich sytuacji konfliktu interesów jako uniemożliwiających w pełni lojalne dokonywanie właściwych tym rolom czynności zawodowych. Ze względu na fakt, że działanie w sytuacji konfliktu interesów naruszałoby istotę zasady lojalności oraz ze względu na jej wagę przede wszystkim w postępowaniach sądowych, zgoda klienta nie może uzasadniać odstępstwa od tej zasady.

Konflikt interesów, szczególnie w postępowaniu karnym, może przejawiać się na różne sposoby, do których zalicza

się między innymi sprzeczność w wyjaśnieniach składanych przez klientów, nawet jeśli występuje ona między twierdzeniami ubocznymi lub z różnych etapów postępowania, sprzeczność w treściach wynikających z innych środków dowodowych, w szczególności z zeznań świadków lub opinii biegłych, sprzeczność w twierdzeniach wysuwanych we wnioskach dowodowych oraz w możliwych skutkach tych dowodów, sprzeczność w ocenie poszczególnych środków dowodowych oraz całokształtu materiału dowodowego, sprzeczność w prezentowanych poglądach na treść prawa oraz sprzeczność wynikającą z odmiennej sytuacji klientów w zakresie zastosowanych wobec nich środków zapobiegawczych.

Przepisy adwokackiego Zbioru oraz radcowskiego Kodeksu są zbieżne w zakresie, w którym przewidują zakaz występowania prawnika w rolach procesowych w sytuacji, gdy interesy jego klientów pozostają w sprzeczności. Radcowski Kodeks z jednej strony ogranicza jego obowiązywanie do sprzeczności występującej w zakresie tych samych lub związanych ze sobą spraw, z drugiej natomiast rozszerza ów zakres o występowanie potencjalnego konfliktu interesów.

Ze względu na szczególną wagę zasady lojalności w postępowaniu karnym Projekt przyjmuje szeroką formułę sprzeczności interesów obejmując nią różne sprawy, także całkowicie ze sobą niezwiązane. Jednocześnie zakłada, że adwokat powinien oszacować ryzyko wystąpienia takiej sprzeczności w toku postępowania i jeśli jest ono większe niż znikome stwierdzić istnienie potencjalnego konfliktu interesów i podporządkować się zakazowi występowania w roli obrońcy lub pełnomocnika.

Art. 35.

- 1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał**

czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.

- 2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez adwokata wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, dałaby klientowi przewagę, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz pełnienia roli obrońcy oraz pełnomocnika w sytuacji konfliktu interesów między aktualnym a byłym klientem. W odniesieniu do realnego konfliktu interesów, ze względu na wartość zasady lojalności w pełnieniu tych ról przyjmuje podobne rozwiązanie, jak w przypadku konfliktu z udziałem aktualnych klientów. Różnica zachodzi poprzez wprowadzenie przesłanki, że adwokat wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, a nie w każdej sprawie.

Potencjalny konflikt interesów został uregulowany wężiej w stosunku do konfliktu interesów aktualnych klientów, ponieważ zakaz dotyczy jedynie sytuacji, w których występuje ryzyko naruszenia zobowiązania do poufności wobec poprzedniego klienta. W przypadku obydwu typów konfliktu interesów wyłączono możliwość przyjęcia zgody klienta, jako okoliczności umożliwiającej wykonywanie obrony lub reprezentacji w sytuacji, o której mowa w przepisie.

W adwokackim Zbiorze i w radcowskim Kodeksie prawie identycznie wyrażony został zakaz pełnienia ról procesowych przez prawników w szczególnej sytuacji realnego konfliktu interesów, jaką jest „bycie przeciwnikami” między byłym i nowym klientem. Dodatkowo przepisy dotyczące radców

prawnych rozszerzają ów zakaz na występowanie konfliktu potencjalnego w związku z możliwością naruszenia tajemnicy zawodowej – z prawem jego wyłączenia poprzez poinformowanie i uzyskanie zgody klientów.

Projekt rezygnuje z przesłanki „strony przeciwnej” stojąc na stanowisku, że konflikt interesów między aktualnym i byłym klientem w przypadku ról procesowych może dotyczyć także na przykład współoskarżonych lub współpozwananych. Jednocześnie zachowuje przesłankę „tej samej sprawy lub sprawy z nią związanej”, ponieważ rozszerzenie zakazu na wszelkie sprawy zbyt ograniczałoby swobodę wyboru klienta przez adwokata.

Projekt powtarza rozwiązanie radcowskiego Kodeksu znajdujące także źródło w regulacjach CCBE, które dotyczy potencjalnego konfliktu interesów między aktualnym i byłym klientem odwołując się w tym zakresie m.in. do ryzyka naruszenia tajemnicy zawodowej. Jest to rozszerzenie regulacji w stosunku do adwokackiego Zbioru. Dla ról obrońcy i pełnomocnika wyłączono jednak możliwość usunięcia tego ryzyka poprzez uzyskanie zgody byłego klienta.

Art. 36.

- 1. Adwokatowi nie wolno świadomie podawać sądowi nieprawdziwych informacji o faktach, z tym że nie odpowiada on za zgodność z prawdą informacji uzyskanych od klienta.**
- 2. Adwokat powinien w sposób rzeczowy formułować swoje wypowiedzi; w szczególności odpowiada on za treść pism procesowych i innych dokumentów przez siebie sporządzonych, nawet jeżeli nie zostały przez niego podpisane.**
- 3. Adwokat powinien zachować umiar i takt, w szczególności nie wolno mu posługiwać się zwrotami obraźliwymi**

oraz grozić postępowaniem karnym lub dyscyplinarnym, a okoliczności drastyczne powinien przytaczać oględnie.

Uzasadnienie

Przepis zawiera trzy podstawowe normy odnoszące się do komunikacji adwokata z innymi podmiotami podczas reprezentowania klienta. Podmioty te to przede wszystkim sąd, ale także inni uczestnicy postępowania, a na mocy wprost sformułowanych w Projekcie odesłań obowiązki te odpowiednio stosuje się do obrońcy lub pełnomocnika drugiej strony (art. 40 ust. 2) oraz drugiej strony negocjacji (art. 53 w zw. z 40 ust. 2). Obowiązki ciężące na adwokacie wobec tych podmiotów są następujące.

Po pierwsze, omawiany przepis zawiera obowiązek prawdomówności. Ze względu na szczególny charakter roli obrońcy i pełnomocnika, która wiąże się m.in. z prawem strony do milczenia oraz częstym interpretowaniem faktów na korzyść strony, a także ze względu na szczególny charakter roli negocjatora, gdzie do podstawowych technik należy stopniowe ujawnianie pewnych faktów lub zaniżenie możliwości i zawyżanie oczekiwań („blefowanie”), obowiązek prawdomówności musiał być sformułowany bardziej precyzyjnie. Przede wszystkim ograniczono go do faktów, co oznacza, że nie dotyczy on sfery ocen i norm. Za naruszenie obowiązku prawdomówności uznano tylko świadome posługiwanie się nieprawdą, z tym że wyłączono odpowiedzialność adwokata za zgodność z prawdą informacji uzyskanych od klienta.

Po drugie, omawiany przepis zawiera zasadę rzeczowości. Dotyczy ona zarówno wypowiedzi o charakterze ustnym, w toku rozprawy lub posiedzenia, jak i pisemnych, w tym przede wszystkim pism procesowych i innych dokumentów sporządzanych w toku lub w związku z czynnościami

zawodowymi. Należy pamiętać, że również w sytuacjach, gdy adwokat sporządza pismo, a podpisuje je jedynie klient, to na adwokacie będzie ciążyć odpowiedzialność za naruszenie norm etyki zawodowej, jeśli jego treść będzie niezgodna z obowiązkiem rzeczowości. Za sytuacje naruszające omawiany przepis należy uznać na przykład argumentację zupełnie oderwaną od materiału zgromadzonego w sprawie, posługiwanie się niepotrzebnymi dygresjami lub metaforami, zbyt daleko idącą krytykę podważającą wiarygodność różnych osób.

Po trzecie, przepis zawiera zasadę zachowania umiaru i taktu. Adwokatowi w szczególności nie wolno posługiwać się zwrotami obraźliwymi oraz grozić postępowaniem karnym lub dyscyplinarnym, a okoliczności drastyczne powinien przytaczać oględnie. Oczywiście przepis ten wyklucza wszelkiego rodzaju zniewagi, wulgarność i inne ordynarne zachowania po stronie adwokata.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne postanowienia, przede wszystkim w zakresie, w jakim dotyczą one adwokatów. W omawianym przepisie zostały one zebrane i skondensowane. Wśród tych przepisów wspomnieć należy przede wszystkim o postanowieniach dotyczących prawdomości, tj. § 11 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokatowi nie wolno świadomie podawać sądowi nieprawdziwych informacji” oraz § 15, według którego „Adwokat nie ponosi odpowiedzialności za zgodność z prawdą faktów podanych mu przez klienta, powinien jednak zachować umiar w formułowaniu okoliczności drastycznych lub mało prawdopodobnych”.

W odniesieniu do zasady rzeczowości wspomnieć należy o § 13 adwokackiego Zbioru, według którego „Przy wykonywaniu czynności zawodowych adwokata obowiązuje zachowanie zasad rzeczowości” oraz o art. 27 ust. 6 radcowskiego

Kodeksu, zgodnie z którym „Radca prawny, korzystając przy wykonywaniu zawodu z wolności słowa i pisma, nie może przekraczać granic określonych przepisami prawa i rzeczową potrzebą”.

Najszerzej jest obecnie uregulowana zasada taktu i umiaru, której w adwokackim Zbiorze dotyczą § 14, według którego „Adwokat odpowiada za formę i treść pism procesowych przez niego zredagowanych, nawet jeśli nie zostały przez niego podpisane, § 16, według którego „W razie konieczności przytoczenia drastycznych okoliczności lub wyrażenia adwokat powinien nadać swemu wystąpieniu taką formę, aby nie uchybiać powadze sądu, władz i godności zawodu adwokackiego. W korespondencji zawodowej należy przestrzegać właściwych form. Nie wolno używać wyrażenia czy zwrotów obraźliwych ani grozić ściganiem karnym lub dyscyplinarnym”, § 17, według którego „Adwokat, mając zagwarantowaną przy wykonywaniu czynności zawodowych wolność słowa, powinien zachować umiar i oględność w wypowiedziach, oraz § 27 ust. 1, według którego „Adwokat obowiązany jest zachować umiar i takt wobec sądu, urzędów i instytucji, przed którymi występuje”.

Art. 37.

- 1. Adwokatowi nie wolno swoim zachowaniem naruszać powagi sądu, w szczególności nie może on bez uzasadnienia podważać bezstronności i umiejętności sędziów lub okazywać zażyłości z sędziami i pracownikami sądów.**
- 2. Adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować sąd o wszelkich faktach związanych z jego osobą, które mogłyby zaoszczędzić kosztów postępowania, w szczególności o wygaśnięciu pełnomocnictwa oraz swoim niestawiennictwie.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera szczególne obowiązki adwokata wobec sądu, które wykraczają poza ogólny obowiązek prawdomówności, zasadę rzeczowości oraz zasadę taktu i umiaru. Przede wszystkim przepis ustanawia zakaz naruszania powagi sądu, co uzasadnione jest nie tylko interesem wymiaru sprawiedliwości, ale również klienta, który jedynie w warunkach autorytetu sędziowskiego może liczyć na sprawiedliwy wyrok i jego skuteczne wykonanie.

Wychodzi się tu także z założenia, że zachowania godzące w powagę sądu nie mogą być w sposób łatwy odpierane przez sam sąd, ze względu na jego ograniczone kompetencje w tym zakresie. Należy bowiem pamiętać, że adwokaci cieszą się immunitetem w zakresie przestępstw związanych z nadużyciem wolności słowa. Także zwykła odpowiedź, którą mógłby sformułować inny podmiot, którego powaga byłaby naruszana, jest w przypadku sędziego ze względu na jego szczególną rolę wykluczona.

Przepis wskazuje dwa przykłady zachowań, które stanowią naruszenie powagi sądu, tj. podważanie bezstronności i umiejętności sędziów bez uzasadnienia oraz okazywanie zażyłości z sędziami i pracownikami sądów. W pierwszym przypadku nie można wykluczyć konieczności podważania przez adwokata bezstronności sędziego, jeśli rzeczywiście okoliczności na to wskazują i leży to w interesie klienta, jednakże powinien zawsze czynić to z dużą powściągliwością. W drugim przypadku chodzi o wykluczenie nawet pozorów, które mogłyby być poddawane interpretacji przez osoby trzecie, że istnienie jakichkolwiek racji między adwokatem a sędziami lub pracownikami sądu mogłyby mieć wpływ na tok postępowań w sądzie, ponieważ oznaczałoby to, że orzeczenia mogą zapadać w oparciu o pozamerytoryczne przesłanki, a to podważałoby autorytet sądu.

Przepis zawiera także ustanowienie obowiązku po stronie adwokata do niezwłocznego poinformowania sądu o wszelkich faktach związanych z jego osobą, które mogłyby zaoszczędzić kosztów postępowania, w szczególności o wygaśnięciu pełnomocnictwa oraz swoim niestawiennictwie. Celem przepisu jest wykluczenie obstrukcji procesowej ze strony obrońców i pełnomocników w sytuacjach, w których ich obecność na rozprawach lub posiedzeniach jest konieczna, a także zaoszczędzenie kosztów wówczas, gdy obecność taka nie jest konieczna, lecz z różnych względów sąd mógłby oczekiwać obecności adwokata.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne postanowienia, które Projekt ujmuje w bardziej syntetyczny sposób. Przede wszystkim § 18 ust. 2 adwokackiego Zbioru stanowi, że „Niedopuszczalne jest okazywanie przez adwokata zażyłości z osobami zatrudnionymi w sądzie, w urzędach i organach ścigania”, a art. 31 radcowskiego Kodeksu, iż „Radca prawny nie może publicznie okazywać swego osobistego stosunku do pracowników wymiaru sprawiedliwości, klientów oraz osób, których dotyczą czynności przez niego wykonywane”. Wspomnieć należy również o art. 30 radcowskiego Kodeksu, według którego „Radca prawny powinien dbać, aby jego zachowanie nie naruszyło powagi sądu, urzędu i instytucji, przed którymi występuje oraz o to, aby jego wystąpienia nie naruszały godności osób uczestniczących w postępowaniu”.

Zagadnienie uregulowane w ustępie drugim omawianego przepisu obecnie uregulowane jest przede wszystkim w adwokackim Zbiorze, który w § 30 stanowi, że „1. Adwokat obowiązany jest zawiadomić sąd lub organ, przed którymi występuje o niemożności wzięcia udziału w czynnościach. 2. Adwokat obowiązany jest usprawiedliwiać swoje niestawiennictwo. 3. W razie wygaśnięcia pełnomocnictwa adwokat

powinien bezzwłocznie zawiadomić o tym fakcie sąd lub organ, przed którymi występował”.

Art. 38.

Naruszenie obowiązków określonych w art. 36 i 37 nie może zostać usprawiedliwione zachowaniem innych uczestników postępowania.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz usprawiedliwiania naruszenia obowiązku prawdomówności, zasady rzeczowości, zasady taktu i umiaru oraz zakazu naruszania powagi sądu i innych szczególnych obowiązków wobec sądu zachowaniem innych uczestników postępowania, w szczególności samego sądu, ale także strony przeciwnej i jej pełnomocnika. W praktyce oznacza to nakaz nie odpowiadania na niezgodne ze wspomnianymi normami zachowania, a więc unikanie takiego zachowania, które mogłoby być ocenione jako sprowokowane. Nie oznacza to oczywiście, że w takich sytuacjach adwokat nie powinien reagować, zawsze powinny być to jednak reakcje zgodnie z normami etyki zawodowej. W szczególności, jeśli zachowania, o których mowa w przepisie mają miejsce po stronie innego adwokata zastosowanie powinien znaleźć art. 73 Projektu.

Odpowiednikiem omawianego przepisu jest obecny § 27 ust. 2. adwokackiego Zbioru, według którego „Nawet w razie niewłaściwego zachowania osób biorących udział w postępowaniu sądowym adwokat powinien wykazać się opanowaniem i taktem”. Projekt rozszerza tę regulację także na inne niż sądowe postępowania oraz na inne obowiązki niż opanowanie i takt.

Art. 39.

Przepisy dotyczące obowiązków adwokata wobec sądu stosuje się odpowiednio do innych organów i instytucji władzy publicznej.

Uzasadnienie

Przepis zawiera nakaz stosowania wszystkich przepisów dotyczących obowiązków adwokata wobec sądu, odpowiednio także wobec innych organów i instytucji władzy publicznej. Odpowiednie stosowanie oznacza w tym przypadku, że ze względu na odmienność statusu innych organów i instytucji od statusu sądu nie wszystkie obowiązki będą wobec nich znajdować zastosowanie w takim samym stopniu. W szczególności można zakładać, że zakres dopuszczalnej krytyki będzie w takich sytuacjach szerszy, choć należy pamiętać, iż obowiązek prawdomówności oraz zasady rzeczowości, taktu i umiaru również będą znajdować zastosowanie. Na mocy omawianego przepisu obowiązki te należy również stosować do organów orzekających w ramach alternatywnych metod rozstrzygania sporów, w szczególności wobec sądów polubownych.

Art. 40.

- 1. Adwokatowi nie wolno porozumiewać się z drugą stroną postępowania z pominięciem jej obrońcy lub pełnomocnika.**
- 2. Adwokat jest obowiązany kształtować stosunki z obrońcą lub pełnomocnikiem drugiej strony, stosując odpowiednio przepisy art. 36 i 37.**
- 3. Adwokat powinien przekazywać odpisy składanych przez siebie pism procesowych obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów o postępowaniu, jeżeli z oko-**

liczności wynika, że przekazanie tych pism w trybie przewidzianym przez te przepisy uniemożliwi obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony dokładne zapoznanie się z nimi.

Uzasadnienie

Przepis zawiera szereg norm dotyczących stosunków między obrońcami i pełnomocnikami w postępowaniu sądowym lub przed innymi organami lub instytucjami władzy publicznej, a więc dotyczy aspektu koleżeństwa zawodowego szerzej uregulowanego w rozdziale 8 Projektu. Jednakże ze względu na charakter zawartych w omawianych przepisach, bezpośrednio związanych z wykonywaniem czynności zawodowych obrońcy i pełnomocnika oraz podobieństwo z relacjami do innych uczestników postępowania zagadnienia te zostały uregulowane w niniejszym rozdziale. Przepis zawiera następujące normy etyki zawodowej.

Po pierwsze, ustanawia zakaz porozumiewania się adwokata z drugą stroną postępowania z pominięciem jej obrońcy lub pełnomocnika. Przepis ten nie dotyczy więc wyłącznie sytuacji, gdy druga strona jest reprezentowana przez adwokata, ale także sytuacji, gdy w jej imieniu występuje nieprofesjonalny pełnomocnik lub na przykład rzecznik patentowy. Przepis ma wobec tego na celu nie tylko ochronę koleżeństwa zawodowego, ale także ochronę interesu drugiej strony, a także samego klienta, który dzięki temu może uniknąć sytuacji, w których sam będzie narażony na propozycje lub naciski pełnomocnika strony przeciwnej.

Po drugie, przepis nakazuje odpowiednie stosowanie obowiązku prawdomówności, zasady rzeczowości, zasady taktu i umiaru oraz zakazu naruszania powagi sądu i innych szczególnych obowiązków wobec sądu, wobec obrońcy lub pełnomocnika drugiej strony. Oznacza to także zakaz usprawiedli-

wiania naruszenia tych norm zachowaniem tego obrońcy lub pełnomocnika, o którym mowa w art. 38 Projektu.

Po trzecie, przepis nakazuje adwokatowi przekazywanie odpisów składanych przez niego pism procesowych obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów o postępowaniu, jeżeli z okoliczności wynika, że przekazanie tych pism w trybie przewidzianym przez te przepisy uniemożliwi obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony dokładne zapoznanie się z nimi. Wychodzi się zatem z założenia, że w stosunku do obowiązujących przepisów o postępowaniu w etyce adwokackiej należy ustanowić wyższy standard mający na celu sprawność postępowania oraz zagwarantowanie drugiej stronie możliwość ustosunkowania się do całości materiału procesowego. Norma ta nie ma charakteru kategorycznego obowiązku i powinna być realizowane o ile okoliczności na to pozwalają.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne postanowienia m.in. w § 32 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Niedopuszczalne jest porozumiewanie się adwokata ze stroną przeciwną z pominięciem jej obrońcy lub pełnomocnika” oraz art. 42 radcowskiego Kodeksu, według którego „Niedopuszczalne jest porozumiewanie się radcy prawnego ze stroną przeciwną z pominięciem jej pełnomocnika”. Projekt przyjmuje to rozwiązanie.

Stosunkowo szeroko uregulowane są inne obowiązki wobec kolegów reprezentujących drugą stronę postępowania. W adwokackim Zbiorze § 40 stanowi, że „Zasady koleżeństwa zobowiązują do tego, żeby adwokat, który: a) nie może się stawić w sądzie w wyznaczonym czasie – zawiadomił wcześniej adwokatów występujących w tej sprawie i w miarę możliwości uzgodnił z nimi czas swego stawiennictwa; b) pragnie uzyskać zgodę sądu na rozpatrzenie sprawy z jego

udziałem poza kolejnością – upewnił się przedtem, czy adwokaci występujący we wcześniejszych sprawach wyrażą na to zgodę; c) zamierza w prowadzonej przez siebie sprawie złożyć na rozprawie pisma procesowe – uczynił to w miarę możliwości na początku rozprawy, a ich odpisy doręczył jak najwcześniej swemu przeciwnikowi procesowemu; d) składa załącznik do protokołu – złożył go z odpisem dla strony przeciwnej”. Natomiast art. 32 radcowskiego Kodeksu stanowi, że „Radca prawny obowiązany jest przestrzegać lojalności i koleżeństwa wobec wszystkich członków samorządu; w szczególności obowiązany jest zawiadomić pełnomocników strony przeciwnej o podjętych bądź zamierzanych czynnościach procesowych na rozprawie, zmierzających do jej odroczenia bądź zawieszenia postępowania”. Ze względu na podobieństwo tych obowiązków wobec obowiązków adwokata wobec sądu w Projekcie zostały uregulowane łącznie.

Art. 41.

Udzielając substytucji adwokat jest obowiązany zrobić to w terminie umożliwiającym substytutowi przygotowanie się do czynności zawodowych, a ten jest obowiązany potwierdzić przyjęcie substytucji. Do wzajemnych obowiązków wynikających z substytucji stosuje się odpowiednio przepisy art. 14.

Uzasadnienie

Przepis reguluje zagadnienie substytucji dookreślając ogólne postanowienie ustawowe, zawarte w art. 25 ust. 3 Prawa o adwokaturze, który stanowi, że „W wypadku gdy adwokat prowadzący sprawę nie może wziąć osobiście udziału w rozprawie lub wykonać osobiście poszczególnych czynności w sprawie, może on udzielić substytucji”. Przepis wprowadza obowiązek ciążyący na udzielającym

substytucji, aby udzielając substytucji uczynił to w terminie umożliwiającym substytutowi przygotowanie się do czynności zawodowych. Z kolei na substytucie ciąży obowiązek potwierdzenia przyjęcia substytucji. Przepis zabezpiecza w ten sposób interes klienta przed nienależytym wykonywaniem czynności zawodowych przez substytutę oraz przed skutkami ewentualnych nieporozumień między adwokatami.

Przepis nakazuje również do relacji między substytutami odpowiednio stosowanie art. 14 Projektu. Oznacza to, że do substytucji znajdować będą m.in. obowiązek ustalenia zasad współpracy, jeżeli jest ona konieczna do działania w interesie klienta, zakaz podejmowania działań zmierzających do utraty klienta przez udzielającego substytucji adwokata, obowiązek poinformowania substytutę o wszelkich okolicznościach istotnych dla wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta i podobny obowiązek po wykonaniu czynności objętych substytucją ciążyący na substytucie, a także ciążyący na obydwu adwokatów zakaz podejmowania działań zmierzających do otrzymania wynagrodzenia należnego drugiemu adwokatowi, a w przypadku podejmowania takich działań przez klienta obowiązek poinformowania go o tym fakcie.

Omawianego zagadnienia dotyczy obecnie m.in. § 41 adwokackiego Zbioru, według którego „Udzielając substytucji koledze, adwokat obowiązany jest uczynić to w czasie umożliwiającym substytutowi należyte przygotowanie się do rozprawy oraz przekazać mu wszelkie potrzebne dokumenty i notatki. Adwokat powinien wykazać szczególną staranność wtedy, gdy zastępstwo zleca aplikantowi adwokackiemu” oraz § 42, według którego „Adwokat przyjmujący substytucje adwokata z innej miejscowości powinien potwierdzić fakt jej przyjęcia”. Projekt utrzymuje to rozwiązanie.

Rozdział 4

Adwokat jako doradca

Art. 42.

Adwokat jako doradca jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie rzetelny wyjaśniać klientowi jego sytuację prawną.

Uzasadnienie

Przepis zawiera najbardziej ogólne określenie roli adwokata jako doradcy ustanawiając jego podstawowy obowiązek związany z tą rolą. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu rolą adwokata jest rzetelne wyjaśnianie sytuacji prawnej klienta. Rola doradcy jest więc jedną z form realizacji ogólnej zasady wykonywania czynności zawodowych w interesie klienta, a więc także ochrony zaufania między klientem a adwokatem. Dalsze rozdziały regulują inne formy realizacji tego obowiązku poprzez wyznaczanie obowiązków dla innych ról zawodowych, w których występuje adwokat.

Rola doradcy wyznaczona jest przede wszystkim przez przepisy prawa, wśród których podstawowe znaczenie mają przede wszystkim art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze stanowi, że zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Podobnie brzmi art. 6 ust 1 ustawy o radcach prawnych, według którego zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Dodatkowo art. 7 stwierdza, że pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji

prawnych, opinii prawnych, zastępstwo prawne i procesowe. Doradztwo jest więc poza reprezentacją klienta podstawową rolą prawnika.

Przepis zakłada, że doradzanie klientom nie jest kategorią jednorodną i obejmuje m.in. zwykle udzielanie porad prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów umów i innych czynności prawnych, sporządzanie projektów aktów prawnych i innych dokumentów. Normy etyki zawodowej jedynie dookreślają rolę adwokata jako doradcy uwzględniając to zróżnicowanie, lecz co do zasady nie różnicując poszczególnych rozwiązań na tej podstawie.

Rola doradcy, podobnie jak rola obrońcy i pełnomocnika powinna być wykonywana z uwzględnieniem następujących przepisów Projektu. Po pierwsze, w każdej sytuacji należy uwzględniać zasady etyki adwokackiej zawarte w rozdziale 1 oraz normy dotyczące wykonywania zawodu zawarte w rozdziale 2, a także w rozdziałach 7 i 8. Po drugie, należy konsekwentnie realizować podstawowy obowiązek zawarty w omawianym przepisie, tj. szczególnej rzetelności porady prawnej. Zakłada się tu, że rzetelność jest ważną cechą adwokata także w przypadku innych czynności zawodowych, natomiast jako doradca ma on obowiązek postępować szczególnie rzetelnie. Po trzecie, jak stanowi omawiany przepis pełnienie roli doradcy odbywa się na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, który reguluje szereg zagadnień szczegółowych i charakterystycznych jedynie dla tej roli.

Art. 43.

Adwokatowi nie wolno udzielać porad prawnych, które mogą ułatwić popełnienie czynu zabronionego przez prawo lub uniknięcie odpowiedzialności za czyn, który miałby zostać popełniony w przyszłości. Dotyczy to w szczególności dokonania przestępstwa i odpowiedzialności karnej.

Uzasadnienie

Przepis zawiera podstawowy obowiązek wykonywania czynności doradczych przez adwokata wyznaczając granice treści porad prawnych. Jest on uszczegółowieniem norm dotyczących akceptacji postaw i postępowania klienta przez adwokata oraz działania w interesie klienta. Zgodnie z powszechnie przyjętymi rozwiązaniami należy unikać sytuacji, w której adwokat mógłby nadmiernie zaangażować się w sprawy klienta, w szczególności jeśli przez swoje porady mógłby stać się „pomocnikiem” klienta w popełnieniu przestępstwa, na przykład doradzając mu w jaki sposób najdogodniej jest go dokonać, aby utrudnić jego wykrycie lub udowodnienie. Przepis zawiera więc regułę wyważającą interes klienta z interesem publicznym w wykonywaniu czynności zawodowych adwokata, jednocześnie pełniąc funkcję ochronną w stosunku do samych adwokatów.

Obecnie § 12 adwokackiego Zbioru stanowi, że „Adwokatowi nie wolno udzielać pomocy prawnej, która ułatwiałaby popełnienie przestępstwa lub wskazywałaby możliwość uniknięcia odpowiedzialności karnej za czyn, który miałby zostać popełniony w przyszłości”, a art. 10 radcowskiego Kodeksu, iż „Pomoc prawna świadczona przez radcę prawnego nie może mieć na celu ułatwiania popełnienia przestępstwa, przyczyniania się do tzw. prania brudnych pieniędzy, ani umożliwiania uniknięcia odpowiedzialności karnej za czyn, który miałby zostać dokonany w przyszłości”. Projekt stoi na szerszym stanowisku odwołując się do wszelkich czynów zabronionych przez prawo oraz wszelkich rodzajów odpowiedzialności prawnej, choć zaznacza, że dotyczy on przede wszystkim dokonania przestępstwa i odpowiedzialności karnej.

Art. 44.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść porady prawnej podlegającej tajemnicy zawodowej, chyba że taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Uzasadnienie

Przepis wprowadza możliwość zwolnienia adwokata z tajemnicy zawodowej w odniesieniu do czynności zawodowych polegających na udzielaniu porad prawnych zastrzegając do tego pisemną zgodę klienta. Zakłada się, że w przypadku doradztwa prawnego znajduje zastosowanie ta część tzw. mieszanej koncepcji tajemnicy zawodowej, która wskazuje, iż dysponentem informacji objętych tajemnicą zawodową jest klient. Może on więc zwolnić adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, jednakże jedynie w granicach wyznaczonych przez ustawy.

Granice te zawierają przepisy ustawowe wyłączające możliwość zwolnienia adwokata lub radcę prawnego z obowiązku tajemnicy zawodowej, „co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę” (art. 6 ust. 3 Prawa o advokaturze, art. 3 ust. 5 ustawy o radcach prawnych). Ujawnieniu za zgodą klienta będą więc podlegać informacje nie będące faktami, a więc przede wszystkim poglądy prawne zawarte w porady prawnej. Wychodzi się tu nie tylko z założenia, że wykorzystanie przez adwokata oryginalnych rozwiązań opracowanych podczas wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta może zostać wykorzystane także podczas wykonywania takich czynności na rzecz innych klientów lub w pracy naukowej, co nie wymaga zgody klienta, ale może być niezbędne dla realizacji interesów klienta, na przykład w sytuacji konieczności wskazania przez niego motywów jego postępowania, które często mogą być oparte właśnie o treść porady prawnej.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają analogicznych postanowień. Projekt ma na celu nie tyle wprowadzenie nowych rozwiązań, co raczej usankcjonowanie istniejącej praktyki poprzez dodatkowe zabezpieczenie interesów klienta poddając takie wykorzystanie jego kontroli.

Art. 45.

Adwokatowi nie wolno doradzać w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej klientom, których interesy są sprzeczne, nawet w różnych sprawach, chyba że klienci wyrazili na to zgodę.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz wykonywania czynności doradczych na rzecz klientów, w sytuacji istnienia między nimi realnego konfliktu interesów. Zakaz ten dotyczy wszelkich czynności doradczych, a więc m.in. wygłaszania lub sporządzania opinii prawnych oraz projektowania czynności prawnych, w szczególności umów, których stronami są klienci adwokata. Zakaz dotyczy jedynie realnego konfliktu interesów w tej samej sprawie lub sprawie z nią związanej.

Obowiązek szczególnej rzetelności obowiązuje adwokata pełniącego rolę doradcy jako obowiązek podstawowy i wykonywanie wszelkich czynności doradczych powinno być mu podporządkowane. Sprzeczność interesów między klientami może uniemożliwić udzielenie rzetelnej porady prawnej, ponieważ adwokat nie będzie w stanie obiektywnie ocenić, jaki jest najlepszy interes klienta, a w konsekwencji, w jaki przewidziany przez prawo sposób go zabezpieczyć.

Przepis zezwala na doradzanie klientom w sytuacji konfliktu interesów, jeśli adwokat uzyska ich zgodę na dokonywanie tego typu czynności zawodowych. Zgoda powinna być wyrażona w sposób wyraźny po uprzednim poinformo-

waniu klientów o problemie oraz zagrożeniach płynących z istniejącej sytuacji konfliktu, w szczególności o fakcie, że w przyszłości, na podstawie przepisów o konflikcie interesów, nie będzie możliwe wykonywanie na ich rzecz czynności z zakresu obrony i reprezentowania przed sądem i innymi organami.

Obecnie jedynie adwokacki Zbiór wyłącza udzielanie innej niż pełnienie ról procesowych pomocy prawnej w sytuacji, gdy miałyby ona być udzielna przeciwko innemu klientowi adwokata. Projekt przyjmuje szerszą formułę, ponieważ obejmuje zakresem zastosowania przepisu nie tylko sytuacje, gdy czynność doradcza jest udzielana przeciwko innemu klientowi, ale na wszelkie sytuacje sprzeczności interesów, choć w tej samej sprawie lub sprawie z nią związanej. Zakłada się bowiem, że w przypadku na przykład opinii prawnych lub projektów czynności prawnych druga strona nie jest co do zasady przeciwnikiem, mimo to jednak sprzeczność interesów między stronami może uniemożliwić rzetelne wykonanie czynności doradczych.

Projekt zawiera także *novum* w postaci możliwości wykonywania czynności doradczych w sytuacji konfliktu interesów po uzyskaniu zgody klientów. Obecnie możliwość taka przewidziana jest jedynie przez radcowski Kodeks w odniesieniu do potencjalnego konfliktu między interesami aktualnego i byłego klienta.

Art. 46.

- 1. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że klient i osoby te wyrazili na to zgodę.**

- 2. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że klient i osoby te wyraziły na to zgodę.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz wykonywania czynności doradczych w sytuacji konfliktu interesów między aktualnym a byłym klientem. W odniesieniu do realnego konfliktu interesów, ze względu na konieczność zagwarantowania rzetelności porady prawnej przyjmuje rozwiązanie ograniczające zakres obowiązywania zakazu poprzez wprowadzenie przesłanki, że adwokat wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, a nie w każdej sprawie.

Potencjalny konflikt interesów został uregulowany wężiej w stosunku do konfliktu interesów aktualnych klientów, ponieważ zakaz dotyczy jedynie sytuacji, w których występuje ryzyko naruszenia zobowiązania do poufności wobec poprzedniego klienta. Projekt zawiera także możliwości wykonywania czynności doradczych w sytuacji konfliktu interesów po uzyskaniu zgody klientów.

Przepisy obecnie obowiązujące jedynie w radcowskim Kodeksie przewidują zakaz wykonywania czynności doradczych w sytuacji konfliktu potencjalnego w związku z możliwością naruszenia tajemnicy zawodowej doprecyzowanej przez wskazanie sytuacji, w której działając jako doradca kilku klientów nie może udzielić im pełnej i rzetelnej porady bez ujawniania interesów jednego lub kilku swoich klientów – z prawem jego wyłączenia poprzez poinformowanie i uzyskanie zgody klientów.

Rozdział 5

Adwokat jako negocjator

Art. 47.

Adwokat jako negocjator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie uczciwy dążyć do korzystnego dla klienta porozumienia z drugą stroną.

Uzasadnienie

Przepis zawiera najbardziej ogólne określenie roli adwokata jako negocjatora ustanawiając jego podstawowy obowiązek związany z tą rolą. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu rolą adwokata jest uczciwe dążenie do korzystnego dla klienta porozumienia z drugą stroną. Wychodzi się tu z założenia, że tylko porozumienie osiągnięte w sposób uczciwy może być rzeczywiste i trwałe. Oczywiście szczególna uczciwość nie oznacza pełnej jawności i zakazu stosowania typowych technik negocjacyjnych opartych o zawyżanie oczekiwań i zaniżanie możliwości. Rola negocjatora jest więc jedną z form realizacji ogólnej zasady wykonywania czynności zawodowych w interesie klienta, a więc także ochrony zaufania między klientem a adwokatem. Dalsze rozdziały regulują inne formy realizacji tego obowiązku poprzez wyznaczanie obowiązków dla innych ról zawodowych, w których występuje adwokat.

Rola negocjatora wyznaczona jest przede wszystkim przez przepisy prawa, które jednak rzadko wprost się do niej odnoszą. Omawiane już art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ustawy o radcach prawnych, nie wspominają o tego rodzaju czynnościach zawodowych, niewątpliwie jednak prowadzenie negocjacji w imieniu klienta, w szczególności negocjacji pozaprosesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub

mogącego toczyć się postępowania sądowego jest całkowicie dopuszczalne. W sposób pośredni rola negocjatora jest wyznaczana przez przepisy dotyczące ugody.

Przepis zakłada, że negocjowanie dla klientów nie jest kategorią jednorodną i obejmuje m.in. wspomniane już negocjacje pozaprosesowe z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego, negocjacje umów o charakterze handlowym oraz negocjacje mające na celu rozwiązywanie sporów, a więc ujmowane jako metoda alternatywnego rozstrzygnięcia sporów. Normy etyki zawodowej jedynie dookreślają rolę adwokata jako negocjatora uwzględniając to zróżnicowanie, lecz co do zasady nie różnicując poszczególnych rozwiązań na tej podstawie.

Rola negocjatora, podobnie jak inne role adwokata powinny być wykonywane z uwzględnieniem następujących przepisów Projektu. Po pierwsze, w każdej sytuacji należy uwzględniać zasady etyki adwokackiej zawarte w rozdziale 1 oraz normy dotyczące wykonywania zawodu zawarte w rozdziale 2, a także w rozdziałach 7 i 8. Po drugie, należy konsekwentnie realizować podstawowy obowiązek zawarty w omawianym przepisie, tj. szczególnej uczciwości negocjacji. Zakłada się tu, że uczciwość jest ważną cechą adwokata także w przypadku innych czynności zawodowych, natomiast jako negocjator ma on obowiązek postępować szczególnie uczciwie. Po trzecie, jak stanowi omawiany przepis pełnienie roli negocjatora odbywa się na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, który reguluje szereg zagadnień szczegółowych i charakterystycznych jedynie dla tej roli.

Art. 48.

- 1. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na prowadzenie w jego imieniu negocjacji.**

- 2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na przyjęcie wynegocjowanej propozycji porozumienia, chyba że z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta wynika co innego.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera normę szczególną w stosunku do ogólnych zasad konsultowania z klientem wykonywanych czynności zawodowych oraz swobody adwokata w ich doborze w celu realizacji interesu klienta. Zgodnie z brzmieniem przepisu adwokat powinien uzyskać zgodę klienta na prowadzenie w jego imieniu negocjacji oraz zgodę na przyjęcie wynegocjowanej propozycji porozumienia. W drugim przypadku strony mogą umówić się inaczej. Wychodzi się z założenia, że zarówno rozpoczęcie, jak i zakończenie negocjacji są kluczowymi momentami o doniosłym znaczeniu dla interesów klienta.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają analogicznych rozwiązań.

Art. 49.

- 1. Adwokatowi nie wolno wykorzystywać informacji o przebiegu negocjacji pozaprocessowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego w toku tego postępowania z wyjątkiem treści zawartego porozumienia.**
- 2. Informowanie klienta o przebiegu negocjacji pozaprocessowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego jest ograniczone do propozycji porozumienia.**
- 3. Odbierając od klienta zgodę na prowadzenie negocjacji pozaprocessowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania**

nia sądowego, adwokat zobowiązuje klienta do nieujawniania i niewykorzystywania informacji z przebiegu negocjacji w toku tego postępowania.

Uzasadnienie

Przepis ustanawia szczególne rozwiązania odnoszące się do przebiegu negocjacji pozaprosesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego. Negocjacje takie są zalecane przez odrębne przepisy dotyczące czynności związanych z występowaniem przez adwokata w roli obrońcy i pełnomocnika. W celu zapewnienia skuteczności negocjacji pozaprosesowych dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego, jeśli toczą się one między adwokatami stron, informacje uzyskane w toku tych negocjacji, niezależnie od tego, czy zakończyły się one sukcesem, czy nie, nie powinny zostać wykorzystane w tym postępowaniu. Ma to na celu wytworzenie między adwokatami zaufania umożliwiającego wypracowanie propozycji porozumienia, która mogłaby zostać zaakceptowana przez ich klientów. Przepis zawiera następujące obowiązki adwokata dotyczące negocjacji pozaprosesowych.

Po pierwsze, adwokat sam nie może wykorzystywać informacji o przebiegu negocjacji procesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego w toku tego postępowania. Oczywiście wyjątkiem w tym zakresie jest wykorzystanie treści zawartego porozumienia, które z reguły powinno zostać przekazane sądowi.

Po drugie, przepis zawiera wyjątek od obowiązku informowania klienta o skutkach czynności zawodowych wykonywanych na jego rzecz oraz innych zdarzeniach związanych z tymi czynnościami, o ile mają one wpływ na interesy

klienta, nie podlega ujawnieniu wobec klienta. Adwokat nie może informować klienta o przebiegu negocjacji pozaprocesowych, przy czym dotyczy to wszelkich czynności wykonywanych w toku negocjacji z wyjątkiem propozycji wynegocjowanego porozumienia.

Po trzecie, adwokat ma obowiązek zobowiązać klienta do nieujawniania i niewykorzystywania informacji z przebiegu negocjacji pozaprocesowych w toku postępowania sądowego, przy czym adwokat ma obowiązek dokonać tego przy odbieraniu od klienta zgody na prowadzenie tych negocjacji. Celem tego przepisu jest dodatkowe zabezpieczenie negocjacji między adwokatami przed wykorzystaniem w toczącym się procesie tak, aby klient korzystając ze swej samodzielnej pozycji w postępowaniu sądowym nie podważył relacji zaufania między adwokatami oraz, aby – co byłoby szczególnie naganne – nie zrobił tego w porozumieniu ze swoim adwokatem. Ryzyka samodzielnego wykorzystania takich informacji przez klienta nie da się całkowicie wyeliminować, zakłada się jednak, że w ten sposób zostanie ono zminimalizowane.

Obecnie obowiązujące przepisy jedynie w § 33 adwokackiego Zbioru stanowią, że „wszelkie pozaprocesowe pertraktacje pojedyncze prowadzone z udziałem adwokatów i radców prawnych nie podlegają ujawnieniu”. Projekt wykorzystuje to rozwiązanie, zastrzegając oczywisty wyjątek dla propozycji wynegocjowanego porozumienia i uzupełniając o dalsze obowiązki mające na celu zapewnienie skuteczności negocjacji pozaprocesowych.

Art. 50.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść informacji uzyskanych podczas negocjacji podlegających tajemnicy zawodowej, z wyłączeniem negocjacji, o których

mowa w art. 49, lub gdy taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Uzasadnienie

Przepis, podobnie jak w przypadku czynności doradczych, wprowadza możliwość zwolnienia adwokata z tajemnicy zawodowej w odniesieniu do czynności zawodowych polegających na prowadzeniu negocjacji. Zakłada się, że w przypadku negocjacji również znajduje zastosowanie ta część tzw. mieszanej koncepcji tajemnicy zawodowej, która wskazuje, iż dysponentem informacji objętych tajemnicą zawodową jest klient. Może on więc zwolnić adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, jednakże jedynie w granicach wyznaczonych przez ustawy. Możliwość ta nie dotyczy negocjacji pozaprocesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego jest całkowicie dopuszczalne.

Podobnie jak w przypadku doradztwa granice te zawierają przepisy ustawowe wyłączające możliwość zwolnienia adwokata lub radcę prawnego z obowiązku tajemnicy zawodowej, „co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę” (art. 6 ust. 3 Prawa o adwokaturze, art. 3 ust. 5 ustawy o radcach prawnych). Ujawnieniu za zgodą klienta będą więc podlegać informacje nie będące faktami, a więc przede wszystkim poglądy prawne, a także to, co może być niezbędne dla realizacji interesów klienta, na przykład w sytuacji konieczności wskazania przez niego motywów jego postępowania, które często mogą być oparte właśnie o przebieg negocjacji.

Przepisy obecnie obowiązujące nie zawierają analogicznych postanowień. Projekt ma celu nie tyle wprowadzenie nowych rozwiązań, co raczej usankcjonowanie istniejącej

praktyki poprzez dodatkowe zabezpieczenie interesów klienta poddając takie wykorzystanie jego kontroli.

Art. 51.

Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli druga strona jest również jego klientem, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zakaz wykonywania przez adwokata czynności zawodowych polegających na prowadzeniu negocjacji w imieniu klienta, jeśli któraś ze stron jest również jego klientem. Zakresem obowiązywania przepisu objęte są więc sytuacje, w których adwokat byłby negocjatorem tylko jednej strony, a na rzecz drugiej wykonywał innego rodzaju czynności zawodowe, lub adwokat byłby jednocześnie negocjatorem dwóch lub większej liczby stron negocjujących między sobą, lub też w negocjacjach wielostronnych adwokat byłby negocjatorem w imieniu dwóch klientów posiadających sprzeczne interesy, a więc nie będących jedną stroną w negocjacjach.

Przyjmuje się niewzruszalne domniemanie, że sytuacja, w której klienci adwokata zajmują różne pozycje w negocjacjach oznacza istnienie realnego lub potencjalnego konfliktu interesów, dlatego też zbędne jest przyjmowanie odrębnych regulacji dla obu typów konfliktu. Jednakże przepis zawiera możliwość wykonywania czynności zawodowych polegających na negocjacjach, jeśli adwokat poinformuje strony o sytuacji, o której mowa w przepisie, a żadna ze stron nie wyrazi sprzeciwu.

Wprowadza się tu szczególny, odrębny od uzyskiwania zgody, sposób uzyskiwania akceptacji dla sytuacji konfliktu interesów. Polega on na łącznym spełnieniu dwóch warun-

ków, tj. ujawnieniu okoliczności, które są źródłem konfliktu interesów oraz braku sprzeciwu klienta. Sposób ten może być stosowany na gruncie Projektu jedynie wówczas, gdy przepisy wprost taką możliwość przewidują. Jego wprowadzenie związane jest ze specyfiką niektórych czynności zawodowych, w ramach których praktyka wykorzystuje z reguły taką procedurę.

W obecnie obowiązujących przepisach, podobnie jak w przypadku czynności doradczych jedynie adwokacki Zbiór wyłącza udzielanie innej niż pełnienie ról procesowych pomocy prawnej w sytuacji, gdy miałyby ona być udzielna przeciwko innemu klientowi adwokata. Projekt przyjmuje, że w ramach negocjacji strony występują w relacji partnerstwa, a nie przeciwieństwa w rozumieniu postępowania kontradiktoryjnego, co nie wyklucza jednak możliwości istnienia sprzecznych interesów między nimi. Dlatego też w celu ochrony obowiązku szczególnej uczciwości, który nie jest jednak tożsamy z jawnością, Projekt proponuje zakaz prowadzenia negocjacji w sytuacji, o której mowa w przepisie, choć umożliwiając zaakceptowanie tej sytuacji przez strony negocjacji poprzez nie wyrażenie sprzeciwu po ich poinformowaniu przez adwokata.

Art. 52.

- 1. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.**
- 2. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez**

prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Uzasadnienie

Przepis zawiera, podobnie jak w przypadku czynności doradczych, zakaz prowadzenia negocjacji w imieniu klienta w sytuacji konfliktu interesów między aktualnym a byłym klientem. W odniesieniu do realnego konfliktu interesów, ze względu na konieczność zagwarantowania szczególnej uczciwości przyjmuje się rozwiązanie ograniczające zakres obowiązywania zakazu poprzez wprowadzenie przesłanki, że adwokat wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, a nie w każdej sprawie.

Potencjalny konflikt interesów został uregulowany wężiej w stosunku do konfliktu interesów aktualnych klientów, ponieważ zakaz dotyczy jedynie sytuacji, w których występuje ryzyko naruszenia zobowiązania do poufności wobec poprzedniego klienta. Projekt zawiera także możliwość prowadzenia negocjacji w obydwu sytuacjach konfliktu interesów po poinformowaniu o tym fakcie poprzedniego klienta i stron oraz przy braku ich sprzeciwu.

Przepisy obecnie obowiązujące jedynie w radcowskim Kodeksie przewidują zakaz prowadzenia negocjacji w sytuacji konfliktu potencjalnego w związku z możliwością naruszenia tajemnicy zawodowej z prawem jego wyłączenia poprzez poinformowanie i uzyskanie zgody klientów, o ile negocjacje zaliczone zostaną do kategorii pomocy prawnej.

Art. 53.

Do obowiązków adwokata wobec drugiej strony negocjacji stosuje się odpowiednio przepisy art. 36–38 i 40.

Uzasadnienie

Przepis nakazuje odpowiednie stosowanie szeregu obowiązków właściwych roli adwokata jako obrońcy i pełnomocnika również w kontaktach z drugą stroną negocjacji. Mowa tu w szczególności o obowiązku prawdomówności, zasadzie rzeczowości, zasadzie taktu i umiaru, zakazie naruszania powagi sądu i innych szczególnych obowiązków wobec sądu wobec obrońcy lub pełnomocnika drugiej strony. Oznacza to także zakaz usprawiedliwiania naruszenia tych norm zachowaniem innego uczestnika negocjacji.

Z punktu widzenia negocjacji i obowiązku szczególnej uczciwości najbardziej istotny w tym zakresie wydaje się obowiązek prawdomówności, który nie narusza jednak prawa strony negocjacji i adwokata jako negocjatora do interpretowania faktów na swoją korzyść, a także do stosowania wspomnianych już podstawowych technik takich, jak stopniowe ujawnianie pewnych faktów lub zaniżenie możliwości i zawyżanie oczekiwań. Pamiętać należy, że obowiązek prawdomówności ograniczono do faktów, co oznacza, że nie dotyczy on sfery ocen i norm. Za naruszenie obowiązku prawdomówności uznano tylko świadome posługiwanie się nieprawdą, z tym że wyłączono odpowiedzialność adwokata za zgodność z prawdą informacji uzyskanych od klienta.

Rozdział 6

Adwokat jako arbiter i mediator

Art. 54.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób bezstronny rozstrzygać spory oraz w sposób dobrowolny pomagać stronom w rozwiązywaniu konfliktów.

Uzasadnienie

Przepis zawiera najbardziej ogólne określenie roli adwokata jako arbitra i mediatora ustanawiając jego podstawowy obowiązek związany z tą rolą. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu rolą adwokata jest w sposób bezstronny rozstrzygać spory oraz w sposób dobrowolny pomagać stronom w rozwiązywaniu konfliktów. Oczywiście bezstronność jest również ważną cechą adwokata w pełnieniu funkcji mediatora, a dobrowolność można odnieść właściwie do wszystkich rodzajów czynności zawodowych wykonywanych przez adwokata. Jednakże wychodzi się tu z założenia, że bezstronność jest podstawowym obowiązkiem arbitra, który rozstrzyga spór oddany mu w tym celu przez strony, a rozstrzygnięcie to jest dla nich wiążące. Natomiast dobrowolność jest podstawowym obowiązkiem mediatora, który jedynie pomaga stronom w samodzielnym wypracowaniu rozwiązania konfliktu, niczego im nie narzucając. Naruszając obowiązek dobrowolności mediacji adwokat stawałby się ukrytym arbitrem, dlatego też obowiązek ten uznany jest za podstawowy, konstytuujący funkcje mediatora.

Mimo tej i wielu innych różnic między arbitrażem i mediacją jako alternatywnymi metodami rozwiązywania sporów Projekt reguluje je łącznie ze względu na szereg wspólnych obowiązków, które dotyczą obydwu tych rodzajów czynności zawodowych. W kwestiach szczegółowych Projekt zawiera regulacje tylko o bardzo wąskim zakresie, wychodząc z założenia, że role arbitra i mediatora nie są wykonywane jedynie przez prawników, oraz że istnieje wiele różnych wyspecjalizowanych typów arbitrażu i mediacji, a w konsekwencji normy etyki zawodowej adwokata mogą zagadnienie to uregulować jedynie ramowo, ze szczególnym uwzględnieniem zasad etyki adwokackiej i uwzględniając okoliczność częstego łączenia omawianej roli z innymi rolami, w których wystę-

puje adwokat. Rola arbitra i mediatora jest więc również jedną z form realizacji ogólnej zasady wykonywania czynności zawodowych w interesie klienta, a więc także ochrony zaufania między klientem a adwokatem.

Rola arbitra i mediatora jest wyznaczana przede wszystkim przez przepisy prawa. Omawiane już art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze czy art. 6 ust 1 i art. 7 ustawy o radcach prawnych, nie wspominają o tego rodzaju czynnościach zawodowych, niewątpliwie jednak arbitraż i mediacja uregulowane są w przepisach prawa procesowego, w szczególności w Części I, Tytuł VI, Dział II, Rozdział 1 zatytułowany „Mediacja i postępowanie pojednawcze” (art. 183¹–183¹⁵) oraz w Części V zatytułowanej „Sąd polubowny (arbitrażowy)” (art. 1154–1217) Kodeksu postępowania cywilnego, a także w art. 23a Kodeksu postępowania karnego, który dotyczy mediacji, jednakże wyłącza z jej wykonywania m.in. czynnych zawodowo adwokatów i radców prawnych. Można jednak wnioskować, że adwokaci i radcy prawni, którzy nie są czynni zawodowo mogą być mediatorami również w ramach postępowania karnego i ich również dotyczyć będą przepisy Projektu w tym zakresie. W każdej sytuacji możliwe jest również prowadzenie arbitrażu i mediacji *ad hoc*, poza toczącymi się postępowaniami sądowymi. Przepis zakłada więc, że arbitraż i mediacja nie jest kategorią jednorodną. Normy etyki zawodowej jedynie dookreślają rolę adwokata jako arbitra i mediatora uwzględniając to zróżnicowanie, lecz co do zasady nie różnicując poszczególnych rozwiązań na tej podstawie.

Rola arbitra i mediatora, podobnie jak inne role adwokata powinny być wykonywane z uwzględnieniem następujących przepisów Projektu. Po pierwsze, w każdej sytuacji należy uwzględniać zasady etyki adwokackiej zawarte w rozdziale

1 oraz normy dotyczące wykonywania zawodu zawarte w rozdziale 2, a także w rozdziałach 7 i 8. Po drugie, należy konsekwentnie realizować podstawowy obowiązek zawarty w omawianym przepisie, tj. bezstronności i dobrowolności. Po trzecie, jak stanowi omawiany przepis pełnienie roli arbitra i mediatora przez adwokata odbywa się na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, który reguluje szereg zagadnień szczegółowych i charakterystycznych jedynie dla tej roli.

Obecnie obowiązujące przepisy z zakresu etyki zawodowej, a więc pomijając przepisy ustawowe mają przede wszystkim charakter wytycznych. Takim aktem są na przykład Standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediatora z dnia 26 czerwca 2006 r. przyjęte przez Społeczną Radę do spraw Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości. Według preambuły do Standardów „Przez mediację rozumie się dobrowolny i poufny proces, w którym fachowo przygotowana, niezależna i bezstronna osoba, za zgodą stron, pomaga im poradzić sobie z konfliktem”, natomiast według Standardu I „Mediator dba o dobrowolność uczestniczenia w mediacji i zawierania porozumienia”, co precyzuje lit A. stanowiąc, że „Mediator nie zmusza stron ani do podjęcia mediacji, ani do osiągnięcia porozumienia”.

W zakresie arbitrażu najczęściej stosowanym aktem są Wytyczne Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników dotyczące konfliktów interesów w międzynarodowym arbitrażu z dnia 22 maja 2004 r. Według Ogólnej Zasady (1) Wytycznych „Każdy arbiter będzie bezstronny i niezależny wobec stron w momencie przyjmowania funkcji arbitra i pozostanie bezstronny oraz niezależny przez cały okres postępowania arbitrażowego aż do wydania końcowego wyroku lub jakiegokolwiek innego ostatecznego zakończe-

nia postępowania”. Projekt przyjmuje powyższe standardy zarówno w odniesieniu do arbitrażu, jak i mediacji.

Art. 55.

- 1. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany zachować równą niezależność wobec wszystkich stron postępowania i w ich interesie wykonywać te czynności zawodowe.**
- 2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany przestrzegać zasady przyjęte dla danego postępowania arbitrażowego lub mediacyjnego.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązek równej niezależności wobec wszystkich stron postępowania, gdy adwokat występuje jako arbiter lub mediator. Obowiązek ten jest uzupełnieniem podstawowych obowiązków bezstronności i dobrowolności i w takim samym zakresie dotyczy arbitrażu i mediacji. Wychodzi się tu z założenia, że o ile bezstronność i dobrowolność odnoszą się przede wszystkim do istoty czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji, o tyle niezależność dotyczy formy wykonywania tych czynności. Z tego względu zachowanie niezależności w stosunku do wszystkich stron postępowania, także w stosunku do klienta, który wyznaczył adwokata do wykonywania tych czynności, w toku postępowania arbitrażowego i mediacyjnego jest koniecznym warunkiem zachowania bezstronności i dobrowolności.

Należy pamiętać także, że w przypadku arbitrażu i mediacji trudno mówić o zwykłej relacji między adwokatem i klientem, choć w przypadku adwokatów wyznaczenie do roli arbitra i mediatora ma zazwyczaj miejsce za sprawą klienta. Jednakże wraz z owym wyznaczeniem relacja ta ulega przekształceniu i adwokat nie jest już uprawniony do wykony-

wania wszelkich czynności zawodowych w interesie klienta, lecz ma obowiązek w równym stopniu realizować interes wszystkich stron postępowania, chyba że arbitraż odbywa się zgodnie z regułami, o których mowa w art. 63 Projektu, co jest niedopuszczalne w przypadku mediacji. Zachowaniu niezależności adwokata jako arbitra i mediatora oraz jego działania w interesie wszystkich stron postępowania służą przede wszystkim art. 59 dotyczący ujawnienia istotnych dla relacji ze stronami okoliczności oraz 61 ust. 2 dotyczący komunikacji ze stronami.

Przepis zawiera także obowiązek adwokata, aby jako arbiter i mediator przestrzegał zasady przyjęte dla danego postępowania arbitrażowego lub mediacyjnego. Zasady te zazwyczaj wyrażone są w statutach i regulaminach organizacji prowadzących arbitraż i mediację, ale wynikają również z charakteru danego postępowania i sprawy w nim rozpatrywanej. Przepis podkreśla tym samym, że postanowienia omawianego rozdziału Projektu należy traktować jedynie jako ogólną ramę dla wykonywania czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji przez adwokata.

Według Wytycznych dot. arbitrażu we wspomnianej już Ogólnej Zasadzie stanowi się, że „Każdy arbiter będzie bezstronny i niezależny wobec stron w momencie przyjmowania funkcji arbitra i pozostanie bezstronny oraz niezależny przez cały okres postępowania arbitrażowego aż do wydania końcowego wyroku lub jakiegokolwiek innego ostatecznego zakończenia postępowania”. Projekt przyjmuje powyższe standardy zarówno w odniesieniu do arbitrażu, jak i mediacji. Z kolei w Standardach dot. mediacji zawarty jest Standard III, który stanowi, że „Mediator jest bezstronny wobec uczestników mediacji”. Uszczegóławiając w lit. A, że „Mediator nie przychyła się do racji żadnej ze stron; prowadzi mediację w taki sposób, aby ewentualna nierównowaga między stro-

nami nie wpływała na przebieg mediacji ani na jej ostateczny rezultat”.

Art. 56.

- 1. Adwokat może być arbitrem lub mediatorom stron tylko za ich pisemną zgodą, chyba że podstawa prawna stanowi inaczej, w szczególności jeżeli przewiduje ona tryb powoływania arbitrów lub mediatorów lub dopuszcza zmianę rodzaju wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych.**
- 2. Adwokat może podjąć się mediacji między stronami w postępowaniu, w którym pełnił już rolę arbitra, jeżeli spełnione są warunki, o których mowa w ust. 1. W takim przypadku w zakresie następstwa czynności zawodowych mediatora po czynnościach zawodowych arbitra nie stosuje się przepisów art. 26 i 58.**

Uzasadnienie

Przepis nakazuje uzyskanie pisemnej zgody stron na wykonywanie wobec nich czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji. Ze względu na ochronę interesów klienta oraz specyficzny charakter tych czynności, polegający między innymi na tym, że druga strona sporu lub konfliktu także musi zostać poniekąd klientem adwokata oraz tym, że w związku z tym do czynności tych odnoszą się szczególne regulacje dotyczące konfliktu interesów, nie można domniemywać zgody klienta na te czynności z faktu powierzenia adwokatowi jego interesów. Jednakże z reguły podstawa prawna czynności arbitrażu lub mediacji, w szczególności statut lub regulamin sądu arbitrażowego przewidują procedurę wyznaczania arbitrów i mediatorów, w związku z czym przepis będzie miał zastosowanie przede wszystkim do wykonywania tych czynności *ad hoc*.

Przepis zawiera także wyjątek od przepisów dotyczących konfliktu interesów, które co do zasady wyłączają wykonywanie czynności zawodowych przez adwokata, jeśli w tej samej sprawie lub sprawie z nią związanej wykonywał na rzecz klienta czynności m.in. z zakresu arbitrażu i mediacji lub jeśli występuje realny lub potencjalny konflikt interesów między interesami aktualnego i byłego klienta. Istniejąca praktyka zmiany ról w toku wykonywania czynności zawodowych noszących cechy metod alternatywnego rozwiązywania sporów polega często także na zmianie funkcji arbitra na funkcję mediatora. Wyjątek zawarty w omawianym przepisie uznaje tę praktykę za dopuszczalną.

Standardy dot. mediacji w Standardzie I brzmiącym „Mediator dba o dobrowolność uczestniczenia w mediacji i zawierania porozumienia” doprecyzowują w lit. C, że „Mediator powinien być zaakceptowany przez strony”.

Art. 57.

- 1. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej wykonuje inne czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, nawet za zgodą klienta.**
- 2. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli wykonuje w sprawie innej niż sprawa, o której mowa w ust. 1, czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.**

Uzasadnienie

Przepis dotyczy konfliktu interesów w konfiguracji podmiotowej interesów aktualnych klientów, przy czym oczywistym jest założenie, że konflikt taki występuje między stronami arbitrażu i mediacji i jednocześnie jest to powo-

dem powierzenia adwokatowi czynności w tym zakresie, sam konflikt nie może więc *eo ipso* wykluczać wykonywania funkcji arbitra i mediatora przez adwokata. Przepis zawiera więc reguły dotyczące sytuacji takiego konfliktu interesów, który jest nie do pogodzenia z podstawowymi obowiązkami adwokata jako arbitra i mediatora, tj. bezstronnością i dobrowolnością, a także z obowiązkiem zachowania równej niezależności i działania w interesie wszystkich stron postępowania arbitrażowego lub mediacyjnego.

Przepis z jednej strony wyklucza bycie przez adwokata arbitrem lub mediatorem stron, jeżeli w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej wykonuje inne czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron. Wychodzi się tu z założenia, że równoległe do arbitrażu i mediacji zaangażowanie adwokata w sprawę lub sprawę z nią związaną wyklucza realizację podstawowych obowiązków omawianej roli i nawet zgoda klienta nie może zmienić tego stanu rzeczy. Z drugiej strony, jeśli analogiczna sytuacja ma miejsce w innych sprawach pełnienie roli arbitra i mediatora jest możliwe tylko o tyle, o ile adwokat poinformuje o tym strony, a żadna ze stron nie wyrazi sprzeciwu. Wprowadzenie takiej możliwości związane jest ze specyfiką arbitrażu i mediacji, w ramach których praktyka wykorzystuje z reguły taką procedurę w ramach postępowania zmierzającego do wyznaczenia i zaakceptowania arbitra przez strony.

Wytyczne dot. arbitrażu zawierają tzw. Czerwoną Listę Bezwzględną zawierającą sytuacje konfliktu interesów, które nie mogą być w żaden sposób zaakceptowane. Na Liście tej znajdują się następujące sytuacje „1.1. Istnieje tożsamość strony z arbitrem lub arbiter jest pełnomocnikiem podmiotu będącego stroną arbitrażu. 1.2. Arbiter jest menadżerem, członkiem zarządu lub rady nadzorczej lub posiada podobny, kontrolny wpływ na jedną ze stron. 1.3. Arbiter posiada

znaczący interes finansowy w jednej ze stron lub w wyniku sprawy. 1.4. Arbiter regularnie doradza stronie powołującej lub podmiotowi stowarzyszonemu ze stroną powołującą i arbiter lub firma arbitra uzyskuje istotne przychody z tego tytułu”. Projekt co do zasady przyjmuje podobne rozwiązania, zarówno w omawianym przepisie, jak i w przepisach dotyczących konfliktu interesów dla wszystkich rodzajów czynności zawodowych, tj. art. 25 i 26.

Standardy dot. mediacji w Standardzie VII stanowiącym, że „Mediator współpracuje z innymi specjalistami dla dobra postępowania mediacyjnego” doprecyzowują w lit. B, iż „W trakcie mediacji mediator nie wchodzi w rolę innego specjalisty, nawet pomimo posiadania wiedzy z danej dziedziny”. Oznacza to więc również zakaz jednoczesnego wykonywania innych niż mediacja czynności zawodowych na rzecz stron. Choć więc umiejętności prawnicze adwokata mogą być w toku mediacji bardzo przydatne nie może on korzystać z nich w innym celu w toku tych czynności.

Art. 58.

Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli interesy którejkolwiek ze stron są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Uzasadnienie

Przepis zawiera, podobnie jak w przypadku innych czynności zawodowych, zakaz prowadzenia arbitrażu i mediacji w sytuacji konfliktu interesów między stroną a byłym klientem. W odniesieniu do realnego konfliktu interesów, ze względu na konieczność zagwarantowania bezstronności

i dobrowolności przyjmuje się rozwiązanie ograniczające zakres obowiązywania zakazu poprzez wprowadzenie przesłanki, że adwokat wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, a nie w każdej sprawie.

Projekt zawiera także możliwość prowadzenia arbitrażu i mediacji w powyższej sytuacji konfliktu interesów po poinformowaniu o tym fakcie stron i braku ich sprzeciwu. Należy pamiętać, że wprowadzenie braku sprzeciwu jako odrębnego od uzyskania zgody sposobu akceptacji konfliktu interesów związane jest ze specyfiką arbitrażu i mediacji, w ramach których praktyka wykorzystuje z reguły taką procedurę w ramach postępowania zmierzającego do wyznaczenia i zaakceptowania arbitra przez strony.

Potencjalny konflikt w formule przyjętej w stosunku do innych czynności zawodowych w przypadku arbitrażu i mediacji został pominięty, ponieważ uznano, że specyfika tych czynności nie powoduje ryzyka naruszenia tajemnicy zawodowej lub sytuacji, iż posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby którejkolwiek ze stron przewagę. Nawet bowiem gdyby tego typu hipotetyczna konfiguracja podmiotowa wystąpiła, zagadnienie owo jest wystarczająco uregulowane przez obejmujący również takie sytuacje przepis art. 59 Projektu, który przewiduje obowiązek ujawnienia

Przepisy obecnie obowiązujące jedynie w radcowskim Kodeksie przewidują zakaz prowadzenia negocjacji w sytuacji konfliktu potencjalnego w związku z możliwością naruszenia tajemnicy zawodowej z prawem jego wyłączenia poprzez poinformowanie i uzyskanie zgody klientów, o ile arbitraż i mediacja zaliczone zostaną do kategorii pomocy prawnej.

Poza tym obecnie zagadnienia tego dotyczą przede wszystkim Wytyczne dot. arbitrażu, które formułują tzw. Czerwoną

Listę Względną wskazują na istnienie okoliczności będące konfliktem interesów, który może być zaakceptowany przez strony. Oprócz szeregu innych okoliczności są to „2.1. Stosunek arbitra do sporu. 2.1.1. Arbiter udzielał porad prawnych lub sporządził ekspertyzę dotyczącą sporu na rzecz strony lub podmiotu stowarzyszonego z jedną ze stron. 2.1.2. Arbiter był uprzednio zaangażowany w sprawę”.

Art. 59.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany ujawnić stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej wszelkie fakty, które mogą budzić wątpliwości co do zgodności jego postępowania z zasadami określonymi w art. 54 i 55, w szczególności jego związku osobiste lub majątkowe ze stronami, pełnomocnikami stron, innymi arbitrami i mediatorami oraz innymi uczestnikami postępowania.

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązek ujawnienia przez adwokata wszelkich faktów, które mogą budzić wątpliwości co do zgodności jego postępowania z zasadami bezstronności i dobrowolności arbitrażu i mediacji oraz równej niezależności arbitra i mediatora i jego działania w interesie wszystkich stron. Mowa jest tutaj o wszelkich faktach wymienione więc w przepisie związku osobiste lub majątkowe ze stronami, pełnomocnikami stron, innymi arbitrami i mediatorami oraz innymi uczestnikami postępowania mają charakter jedynie przykładowy.

Przepis znajduje zastosowanie zarówno do ujawnienia okoliczności powodujących konflikt interesów, o których mowa w art. 57 i 58, jak i do wszystkich innych okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do zgodności postępowania adwokata z wyżej wymienionymi obowiązkami.

Kwestię, czy dane fakty mogą budzić wątpliwości należy oceniać z jak najbardziej obiektywnego punktu widzenia, a nie tylko z punktu widzenia samego adwokata. Jeśli bowiem adwokat ma wątpliwości co do własnej bezstronności, możliwości realizacji obowiązku dobrowolności czy równej niezależności w ogóle nie powinien podejmować się arbitrażu lub mediacji. Jeśli jednak jest przekonany, że może norm tych przestrzegać, powinien poddać się również w tym zakresie ocenie stron ujawniając okoliczności, które obiektywnie mogą budzić wątpliwości. Przepis ma więc szerszy zakres normowania niż przepisy dotyczące konfliktu interesów.

Zakłada się, że ujawnienie, o którym mowa w przepisie powinno przybrać formę odpowiednią do jego celu, tj. w normalnych okolicznościach powinno zostać dokonane w formie pisemnego oświadczenia, chyba że podstawa prawna arbitrażu lub mediacji przewiduje inną formę, na przykład przesłuchanie adwokata na osobnym posiedzeniu. Należy także przyjąć, że jeśli fakty, o których mowa w przepisie zostaną przez adwokata uświadomione już w toku wykonywania czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji, to obowiązek ujawnienia ciąży na nim także wówczas.

Przepisy obecne powszechnie przewidują ujawnienie jako element arbitrażu i mediacji. Wytyczne dot. arbitrażu stanowią w Ogólnym Standardzie (3) w lit a), że „Jeżeli istnieją fakty lub okoliczności, które mogą w oczach stron prowadzić do powstania wątpliwości co do bezstronności lub niezależności arbitra, wówczas arbiter ujawni takie fakty lub okoliczności stronom, instytucji arbitrażowej lub innemu organowi nominującemu (o ile takowy istnieje i jest wymagany na podstawie obowiązującego regulaminu instytucji) oraz (ewentualnym) współarbitrom przed przyjęciem funkcji arbitra lub (jeżeli ma to miejsce w późniejszym czasie) z chwilą powzięcia informacji o takich faktach lub okolicznościach.

Podobnie w przypadku Wytycznych dot. mediacji Standard III stanowiący, że „Mediator jest bezstronny wobec uczestników mediacji”, został doprecyzowany w lit. F, według której „Mediator ujawnia stronom wszelkie z nimi związki o charakterze zawodowym lub prywatnym i uwzględnia ich stanowisko w tym zakresie”.

Art. 60.

Adwokat jako arbiter i mediator powinien zapewnić sobie odpowiednią ilość czasu na udział w postępowaniu w sposób adekwatny do jego skomplikowania.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zasadę, zgodnie z którą adwokat jako arbiter i mediator powinien zapewnić sobie odpowiednią ilość czasu na udział w postępowaniu w sposób adekwatny do jego skomplikowania. Wychodzi się tu z założenia, że przed podjęciem decyzji o wykonywaniu czynności z zakresu arbitrażu i mediacji adwokat powinien wszechstronnie rozważyć, czy jest w stanie przeznaczyć odpowiednią ilość czasu na tego typu postępowania, zważywszy stopień skomplikowania sprawy. Powinien wziąć pod uwagę, że pełnienie tych funkcji może uniemożliwić mu należyte wykonywanie innych czynności zawodowych na rzecz innych klientów, a ewentualne wycofanie się z arbitrażu lub mediacji ze względu na jego czasochłonność, może być źródłem znaczącej szkody dla jego stron. Dlatego też adwokat powinien zapewnić sobie odpowiednią ilość czasu z góry dokonując przewidywań.

Art. 61.

1. Adwokat jako arbiter i mediator, w szczególności jako arbiter lub mediator przewodniczący, jest obowiązany

współpracować z innymi arbitrami i mediatorami biorącymi udział w postępowaniu.

- 2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany unikać komunikowania się ze stroną postępowania poza tym postępowaniem, a jeżeli jest to konieczne, powinno odbywać się jawnie dla pozostałych stron.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera obowiązki w zakresie komunikowania się adwokata jako arbitra i mediatora z innymi uczestnikami postępowania. Po pierwsze adwokat jest obowiązany współpracować z innymi arbitrami i mediatorami biorącymi udział w postępowaniu. Obowiązek ten dotyczy w szczególności adwokata jako arbitra lub mediatora przewodniczącego, którego postawa kooperacyjna ma podstawowe znaczenia dla całego postępowania. Ogólność tego sformułowania oczywiście pozostawia szeroki zakres możliwych interpretacji, wydaje się jednak, że oceniając zgodność postępowania adwokata z tym obowiązkiem należy brać pod uwagę przede wszystkim postawę adwokata, a nie tylko rzeczywisty stopień współpracy oraz dokonywać oceny uwzględniając okoliczności konkretnego przypadku.

Po drugie, adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany unikać komunikowania się ze stroną postępowania poza tym postępowaniem. Obowiązek ten ma na celu realizację reguły równej niezależności i działania w interesie wszystkich stron mediacji. Zakłada się, że komunikowanie się adwokata ze stroną poza postępowaniem może budzić wątpliwości co do jego niezależności, a także podważać do niego zaufanie, w konsekwencji cały wynik arbitrażu lub mediacji. Jeżeli jednak takie komunikowanie się jest konieczne, na przykład ze względu na fakt, że adwokat wykonuje również inne czynności zawodowe na rzecz której ze stron powinno odbywać się

to jawnie dla pozostałych stron. Przepis rozszerza więc zakres normowania art. 57 ust. 2 Projektu, który przewiduje ujawnienie faktu wykonywania innych czynności zawodowych w innej sprawie na rzecz którejkolwiek ze stron, o ujawnienie również faktu komunikowania się ze stroną. Co do sposobu ujawnienia należy odpowiednio stosować art. 59 Projektu.

Art. 62.

Adwokat jest obowiązany uczestniczyć w postępowaniu arbitrażowym w sposób zapewniający wszechstronne wyjaśnienie sprawy, a rozstrzygać spór w oparciu o całość zgromadzonego materiału i biorąc pod uwagę wszystkie argumenty.

Uzasadnienie

Przepis rozpoczyna grupę przepisów dotyczących wyłącznie jednej z omawianych funkcji, tj. albo arbitra albo mediatora. Przepis zawiera obowiązek dotyczący jedynie funkcji arbitra i stanowi jedynie ogólne obowiązki dotyczące toku postępowania arbitrażowego oraz samego rozstrzygnięcia sporu. W odniesieniu do pierwszego zagadnienia adwokat ma obowiązek uczestniczyć w postępowaniu arbitrażowym w sposób zapewniający wszechstronne wyjaśnienie sprawy, a więc obowiązany jest nie tylko uczestniczyć w rozprawach i posiedzeniach, ale także wykazywać w ich ramach należyłą aktywność. W odniesieniu do drugiego zagadnienia, adwokat ma obowiązek rozstrzygać spór w oparciu o całość zgromadzonego materiału i biorąc pod uwagę wszystkie argumenty, a więc przepis formułuje ogólną i w zasadzie oczywistą dyrektywę orzekania. Należy jednak pamiętać, że poprzez wyraźne sformułowanie tego obowiązku staje się on podstawą odpowiedzialności adwokata.

Art. 63.

Jeżeli adwokat jest arbitrem wyznaczonym przez stronę w arbitrażu, w którym podstawa prawna przewiduje zwolnienie takich arbitrów z bezstronności, nie stosuje się przepisów art. 54 i art. 55 ust. 1 oraz art. 26 w zakresie arbitrażu, a także art. 57 ust. 1 i art. 61 ust. 2, z zastrzeżeniem, że jest obowiązany ujawnić taki zamiar stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej.

Uzasadnienie

Przepis ustanawia szereg wyjątków odnoszących się do tzw. arbitrów niezobowiązanych do neutralności (arbitrów stronniczych). W niektórych sytuacjach, głównie w anglosaskiej kulturze prawnej, skład sądu arbitrażowego wyznaczany jest w części przez same strony, które powołują arbitrow, którzy nie są zobowiązani do zachowania podstawowych obowiązków arbitra, tj. bezstronności i równej niezależności, a w konsekwencji ich zadaniem jest popieranie interesu jednej ze stron. Obok takich arbitrów występuje również tzw. superarbitr, którego owe podstawowe obowiązki dotyczą w pełnym wymiarze. Przepis dopuszcza pełnienie przez adwokata funkcję arbitra niezobowiązanego do neutralności poprzez zwolnienie go z obowiązków bezstronności oraz równej niezależności i działania w interesie każdej ze stron, a w konsekwencji także z niektórych reguł dotyczących konfliktu interesów i komunikacji ze stronami postępowania arbitrażowego.

Wytyczne dot. arbitrażu w Ogólnej Zasadzie (5) stanowią, że „Niniejsze Wytyczne mają zastosowanie w równym stopniu do przewodniczących zespołów orzekających, arbitrów jedynych, jak i do arbitrów powołanych przez strony. Niniejsze Wytyczne nie mają zastosowania do arbitrów niezobowiązanych do neutralności, którzy nie są zobowiązani

do niezależności i bezstronności, jeśli jest to dopuszczalne zgodnie z niektórymi regulaminami arbitrażu lub przepisami prawa krajowego”.

Art. 64.

Adwokat przed rozpoczęciem mediacji informuje strony o zasadach mediacji, w szczególności upewnia się, że strony wiedzą o:

- 1) różnicy między mediacją a innymi czynnościami zawodowymi adwokata;**
- 2) możliwości zrezygnowania z mediacji na każdym jej etapie oraz możliwości wybrania innego mediatora;**
- 3) okolicznościach, w jakich adwokat może zakończyć mediację.**

Uzasadnienie

Przepis dotyczy wyłącznie mediacji i zawiera obowiązek poinformowania przez adwokata stron o zasadach mediacji, jeszcze przed jej rozpoczęciem. Wychodzi się z założenia, że zrozumienie zasad tej metody alternatywnego rozwiązywania konfliktów między stronami jest niezbędne do jej skuteczności. W przypadku braku owego poinformowania adwokat nie może rozpocząć mediacji. W szczególności adwokat ma obowiązek upewnić się, że strony wiedzą o różnicy między mediacją a innymi czynnościami zawodowymi adwokata, w tym przede wszystkim o jej dobrowolności, możliwości zrezygnowania z mediacji na każdym jej etapie oraz możliwości wybrania innego mediatora, a także o okolicznościach, w jakich adwokat może zakończyć mediację. Przepis wylicza jedynie najważniejsze, lecz przykładowe informacje, które muszą być udzielone stronom przed rozpoczęciem mediacji. W zależności o charakteru postępowania mediacyjnego zakres ten może być szerszy.

Standardy dot. mediacji przewidują w Standardzie I „Mediator dba o dobrowolność uczestniczenia w mediacji i zawierania porozumienia” w lit B, że „Przed rozpoczęciem mediacji strony uzyskują informację o możliwości wycofania się na każdym jej etapie oraz o możliwości wybrania innego mediatora”. Natomiast w Standardzie V „Mediator rzetelnie informuje strony o istocie i przebiegu mediacji”, w lit. A, że „Przed rozpoczęciem postępowania mediacyjnego mediator przedstawia stronom zasady, przebieg, cele i możliwe rezultaty mediacji, a w szczególności: 1) informuje strony, że jest bezstronny i neutralny; 2) informuje strony, że ewentualne porozumienie zawarte w wyniku mediacji, będzie sprawdzone przez sąd pod kątem zgodności z prawem i zasadami współżycia społecznego (w przypadku nadania klauzuli wykonalności lub zatwierdzenia przez sąd); 6) uprzedza strony, w jakich okolicznościach mediator może przerwać lub zakończyć postępowanie mediacyjne, oraz że strony mogą przerwać lub zakończyć mediację w dowolnym momencie”, w lit. D, iż „Mediator wyraźnie odróżnia swoją rolę jako mediatora od innych ról zawodowych, które pełni i upewnia się, że strony są świadome tej różnicy”.

Art. 65.

Adwokat jest obowiązany zakończyć mediację bez osiągnięcia porozumienia, jeżeli w jego ocenie nie jest ono możliwe lub miałyby do niego dojść z naruszeniem zasad mediacji, w szczególności jeżeli:

- 1) klient nie może efektywnie uczestniczyć w mediacji;**
- 2) strony chcą zawrzeć porozumienie, którego skutków nie są świadome lub które może być niezgodne z prawem;**
- 3) doszło do impasu, który w ocenie adwokata jest nie do pokonania, a zakończenie mediacji zaoszczędziłoby stronom kosztów.**

Uzasadnienie

Przepis odnosi się jedynie do mediacji i stanowi, iż adwokat obowiązany jest zakończyć mediację bez osiągnięcia porozumienia, jeżeli w jego ocenie nie jest ono możliwe lub miałyby do niego dojść z naruszeniem zasad mediacji. Przepis pomija więc kwestie zakończenia mediacji z osiągnięciem porozumienia, wychodząc z założenia, że w ramowej jedynie regulacji tego rodzaju czynności zawodowych należy przyjąć najbardziej istotne z punktu widzenia interesu klienta postanowienia. Przepis znajduje zastosowanie w szczególności w sytuacjach, jeżeli klient nie może efektywnie uczestniczyć w mediacji, strony chcą zawrzeć porozumienie, którego skutków nie są świadome lub które może być niezgodne z prawem lub doszło do impasu, który w ocenie adwokata jest nie do pokonania, a zakończenie mediacji zaoszczędziłoby stronom kosztów. W tym ostatnim przypadku należy oczywiście być ostrożnym w ocenie, na ile impas jest nie do pokonania, ponieważ często to właśnie tego typu sytuacja poprzedza i umożliwia przełom w mediacji, dzięki któremu można osiągnąć porozumienie.

Standardy dot. mediacji bardziej kompleksowo regulują omawiane zagadnienie, wskazując między innymi w Standardzie VIII „Przerwanie lub zakończenie postępowania mediacyjnego”, w lit. A, że „Mediator przerywa lub kończy postępowanie mediacyjne przed zawarciem porozumienia, kiedy uzna, że co najmniej jedna strona postępowania nie jest zdolna do uczestniczenia w mediacji, lub z innego ważnego powodu, na przykład: gdy strona z powodu swego stanu fizycznego lub psychicznego nie może efektywnie uczestniczyć w mediacji, na przykład jest pod wpływem alkoholu lub środków odurzających; gdy strony chcą zawrzeć porozumienie, którego skutków nie są świadome; gdy strony używają mediacji dla osiągnięcia nieuczciwych korzyści; gdy media-

tor nabiera przekonania, że traci bezstronność”, a w lit. B, iż „Mediacja może się zakończyć zawarciem porozumienia obejmującego całość sporu lub zawarciem porozumienia obejmującego część negocjowanych problemów. Zadaniem mediatora jest upewnienie się, czy strony wiedzą, jak wprowadzić porozumienie w życie. W przypadku częściowego porozumienia mediator może zaproponować przedyskutowanie dostępnych procedur umożliwiających rozwiązanie pozostałych kwestii przy pomocy innych specjalistów”.

Z kolei osobną grupę przypadków stanowi lit. C tego Standardu, według której „Mediacja może zostać przerwana zarówno przez strony, jak i przez mediatora. Mediator informuje strony o ich prawie do wycofania się z mediacji w dowolnym momencie z jakichkolwiek powodów. Przerwanie lub zakończenie mediacji przez mediatora następuje w szczególności, gdy: 1) mediator jest przekonany, że osiągnięcie porozumienia nie jest możliwe; 2) uczestnicy mediacji osiągną w ocenie mediatora impas nie do pokonania; mediator nie powinien przedłużać nieproduktywnej dyskusji, gdyż naraziłoby to strony na niepotrzebne koszty emocjonalne i finansowe; 3) strony nie mogą uczestniczyć w mediacji, nie są zdolne do mediacji lub nie chcą w autentyczny, zaangażowany sposób uczestniczyć w procesie mediacji. Jeśli inicjatywa przerwania mediacji wychodzi od mediatora, powinien on poinformować strony o możliwości profesjonalnej pomocy właściwej dla danego przypadku”.

Art. 66.

Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do innych niż arbitraż lub mediacja alternatywnych metod rozwiązywania sporów i rozwiązywania konfliktów.

Uzasadnienie

Przepis zawiera nakaz odpowiedniego stosowania przepisów omawianego rozdziału do innych niż arbitraż lub mediacja alternatywnych metod rozwiązywania sporów i rozwiązywania konfliktów, w szczególności takich, które są metodami mieszanymi, zawierającymi zarówno elementy arbitrażu, jak i mediacji. Przepisy te nie znajdują natomiast zastosowania do negocjacji, które jako odrębny rodzaj czynności zawodowych adwokata regulowane są w poprzednim rozdziale.

Rozdział 7

Wspólne wykonywanie zawodu

Art. 67.

Adwokat zobowiązuje swoich współpracowników, w tym personel pomocniczy, do postępowania zgodnie z zasadami dotyczącymi tajemnicy zawodowej.

Uzasadnienie

Przepis nakłada na adwokata obowiązek takiego zorganizowania współpracy z innymi osobami, w szczególności z personelem niepodlegającym ustawowemu obowiązkowi tajemnicy zawodowej, aby realizowane były przepisy dotyczące zarówno zachowania, jak i zabezpieczenia tajemnicy. Osoby te powinny zostać w sposób prawnie wiążący, na przykład w drodze umów cywilnoprawnych, zobowiązane do nieujawniania informacji objętych tajemnicą zawodową, jak i zabezpieczania materiałów i dokumentów objętych tą tajemnicą. Powinien na nich ciążyć także obowiązek związany z przeszukaniem grożącym ujawnieniem tajemnicy zawodowej, o którym mowa w przepisach dotyczących tajemnicy zawodowej w Projekcie.

Przepis upraszcza rozwiązania przyjęte w § 19 ust. 4 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Adwokat zobowiąże swoich współpracowników i personel oraz wszelkie osoby zatrudnione przez niego podczas wykonywania działalności zawodowej do przestrzegania obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej” oraz w art. 13 radcowskiego Kodeksu, który stanowi, iż „Radca prawny współpracujący przy wykonywaniu zawodu z innymi osobami obowiązany jest wymagać od tych osób zachowania tajemnicy na zasadach obowiązujących jego samego i wyraźnie je do tego zobowiązać.

Art. 68.

- 1. Spółki oraz inne formy wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów są obowiązane posiadać podpisaną przez wszystkich adwokatów wykonujących w jej ramach czynności zawodowe politykę konfliktu interesów zawierającą procedury służące pełnemu badaniu adwokatów oraz ich współpracowników, czy nie występuje lub może wystąpić konflikt interesów.**
- 2. Polityka konfliktu interesów, o której mowa w ust. 1, powinna określać także sposób realizacji wymogów, o których mowa w art. 70.**

Uzasadnienie

Przepis wprowadza dla spółek i innych form wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów szczególny obowiązek, który nakazuje im posiadać dokument zawierający politykę konfliktu interesów. Polityka ta powinna określać procedury służące pełnemu badaniu adwokatów oraz ich współpracowników, czy nie występuje lub może wystąpić konflikt interesów w jakiegokolwiek postaci. Oznacza to konieczność opracowania znanych przede wszystkim w firmach prawniczych procedury tzw. *conflict-check*. Powinna

obejmować ona nie tylko adwokatów wykonujących zawód w danym biurze, ale także wszystkie biura, które należą do danego podmiotu, a w przypadku uczestnictwa w sieciach krajowych lub międzynarodowych także pozostałych członków sieci.

W przypadku spółek lub innych form wspólnego wykonywania zawodu, w których zawód wykonuje jedynie kilku adwokatów procedura, o której mowa powyżej zapewne nie będzie musiała być skomplikowana. Jednakże wychodzi się z założenia, że badanie konfliktu interesów jedynie w przypadku samodzielnego wykonywania zawodu ma charakter wyłącznie czynności intelektualnych. W sytuacji, gdy zawód wykonuje wspólnie więcej niż jedna osoba konieczne jest wzajemne informowanie się o prowadzonych sprawach, osobach w nich występujących, a także innych wykonywanych czynnościach zawodowych. Aby zapewnić całkowitą gwarancję, że taka wymiana informacji między adwokatami i ich współpracownikami będzie skuteczna, także w przypadku mniejszych spółek lub innych form wykonywania zawodu należy przyjąć politykę konfliktu interesów.

Przepis wskazuje również, że polityka konfliktu interesów powinna określać również sposób realizacji wymogów, o których mowa w art. 70 Projektu, które w okolicznościach wskazanych w art. 69 muszą być spełnione, aby sytuacja konfliktu interesów dotycząca jednego z adwokatów w spółce lub innej formie wspólnego wykonywania zawodu nie uniemożliwiała wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta innym prawnikom. Według Projektu wymogi te składają się na tzw. barierę informacyjną polegają na tym, że adwokat nie ma i nie miał uprzednio dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę, adwokat nie kontaktuje się z osobami, które zapoznały się lub mają dostęp do takich dokumentów,

a także współpracownicy adwokata, w tym personel pomocniczy, powinni być w tym celu wyznaczeni i postępować zgodnie z tymi warunkami.

Art. 69.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu:

- 1) w przypadkach, o których mowa w art. 45 i art. 46 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta za zgodą klientów lub osób, o których mowa w tych przepisach;**
- 2) w przypadkach, o których mowa w art. 25, art. 34 i art. 35 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, za zgodą klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów oraz po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 70;**
- 3) w przypadkach, o których mowa w art. 26, art. 35 ust. 2, art. 46 ust. 2, art. 51, art. 52, art. 57 i art. 58 może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 70, oraz po poinformowaniu klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów o samym konflikcie i o spełnieniu tych warunków.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera szczególne postanowienia dotyczące konfliktu interesów w spółkach i innych formach wykonywania zawodu. Wychodzi się z założenia, że nakaz odpowiedniego stosowania przepisów dotyczącego konfliktu interesów do spółek i innych form wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów, niezależnie od tego, jaki stosunek prawny łączy

adwokatów w nich praktykujących, nie byłby wystarczający i pozostawiałby zbyt dużo wątpliwości. Dlatego też przepis formułuje wprost, które przepisy dotyczące konfliktu interesów stosują się wprost, a które po spełnieniu dodatkowych warunków, jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata. Jednocześnie można treść przepisu zakwalifikować także jako szczególny sposób zarządzania konfliktem dotyczący spółek i innych form wspólnego wykonywania zawodu. Przepis dzieli sytuacje konfliktu interesów w następujący sposób.

Po pierwsze, jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta za zgodą klientów lub osób, o których mowa w odpowiednich przepisach, o ile pierwszemu adwokatowi (1) nie wolno doradzać w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej klientom, których interesy są sprzeczne, nawet w różnych sprawach, o ile (2) adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej.

Po drugie, jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta za jego zgodą i zgodą innych osób, których konflikt dotyczy oraz po stworzeniu bariery informacyjnej, o której w art. 70, o ile pierwszemu adwokatowi (1) nie wolno wykonywać czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli dotyczą lub mogą

dotyczyć jego osoby lub majątku, z zastrzeżeniem wyjątków, o których mowa w art. 25, o ile (2) adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli druga strona jest również jego klientem, o ile (3) adwokatowi nie wolno być obrońcą lub reprezentować klientów, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę, jeżeli ich interesy są lub mogą być sprzeczne, nawet w różnych sprawach, o ile (4) adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej.

Po trzecie, jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta po stworzeniu bariery informacyjnej, o której w art. 70 oraz po poinformowaniu klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów o samym konflikcie i o stworzeniu takiej bariery, o ile pierwszemu adwokatowi (1) nie wolno wykonywać czynności zawodowych, które dotyczą sprawy lub sprawy z nią związanej, w której on lub osoba dla niego bliska brała udział jako przedstawiciel organów władzy publicznej, lub wykonując funkcję publiczną, lub jako arbiter lub mediator, lub złożyła w danej sprawie zeznanie w charakterze świadka, lub występowała jako biegły, lub w której osoba dla niego bliska jako adwokat wykonywała na rzecz strony przeciwnej jego klienta czynności zawodowych lub osoba ta jest stroną przeciwną jego klienta, lub osoba ta jest zainteresowana w niekorzystnym dla jego klienta rozstrzygnięciu, lub która dotyczy adwokata wykonującego czynności zawodowe w tym samym czasie na rzecz tego samego klienta, o ile (2) adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli

występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez adwokata wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, dałaby klientowi przewagę, nawet jeżeli klient i osoby te wyraziły na to zgodę, o ile (3) adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, o ile (4) adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli druga strona jest również jego klientem, o ile (5) adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, o ile (6) adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, o ile (7) adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej wykonuje inne czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, a także (8) adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli wykonuje w innej niż ta sprawa czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron lub jakiegokolwiek czynności zawodowe na rzecz innych klientów, których interesy są sprzeczne z interesami którejkolwiek ze stron oraz (9) adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli interesy którejkolwiek ze stron są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej.

Obecnie jedynie radcowski Kodeks przewiduje, że obowiązek wyłączenia się ze sprawy i powstrzymania się od czynności spoczywający na radcy prawnym, dotyczy także radców prawnych, z którymi radca prawny, w czasie prowadzenia danej sprawy, świadczył pomoc prawną wspólnie w zespole radców prawnych albo spółce lub kancelarii, choćby nie byli oni zaangażowani w prowadzenie tej sprawy.

Art. 70.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, a inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu ma zgodnie z art. 69 pkt 2 i 3 wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, powinny zostać spełnione następujące warunki:

- 1) adwokat nie ma i nie miał uprzednio dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę;**
- 2) adwokat nie kontaktuje się z osobami, które zapoznały się lub mają dostęp do dokumentów, o których mowa w pkt 2;**
- 3) współpracownicy adwokata, w tym personel pomocniczy, powinni być w tym celu wyznaczeni i postępować zgodnie z warunkami określonymi w pkt 1 i 2.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera sformułowanie wymogów, które w okolicznościach wskazanych w art. 69 Projektu muszą być spełnione, aby sytuacja konfliktu interesów dotycząca jednego z adwokatów w spółce lub innej formie wspólnego wykonywania zawodu nie uniemożliwiała wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta innym prawnikom. Według

Projektowi wymogi te składają się na tzw. barierę informacyjną w praktyce nazywaną często „chińskim murem” (*chinese wall*), która ma na celu wyłączenie adwokata ze zwykłego funkcjonowania w spółce lub innej formie wspólnego wykonywania zawodu, aby można było przyjąć fikcję, że w pewnym zakresie w ogóle on w niej nie uczestniczy. Należy pamiętać, że ten sposób zarządzania konfliktem interesów dopuszczalny jest jedynie wówczas, gdy art. 69 Projektu wprost przewiduje taką możliwość oraz łącznie ze spełnieniem pozostałych warunków zawartych w tym przepisie, co oczywiście nie stoi na przeszkodzie, aby stosować go jako dodatkowe zabezpieczenie interesów klienta w innych przypadkach. Nie może on jednak zastąpić sposobów zarządzania konfliktem interesów dla nich przewidzianych.

Najogólniej rzecz biorąc omawiane wymogi polegają na tym, że adwokat nie ma i nie miał uprzednio dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę, adwokat nie kontaktuje się z osobami, które zapoznały się lub mają dostęp do takich dokumentów, a także współpracownicy adwokata, w tym personel pomocniczy, powinni być w tym celu wyznaczeni i postępować zgodnie z tymi warunkami. Sposób realizacji tych wymogów powinna określać polityka konfliktu interesów, o której mowa w art. 68 Projektu, oczywiście o ile spółka lub inna forma wykonywania zawodu ma zamiar korzystać z tego sposobu zarządzania konfliktem interesów, co oczywiście nie jest konieczne i może być zastąpione przewidzianą przez art. 24 Projektu odmową lub rezygnacją z wykonywania czynności zawodowych.

Projekt nie formułuje pojawiającego się często również, głównie w anglosaskiej kulturze prawnej wymogu, aby adwokat nie uczestniczył w zyskach z objętych konfliktem interesów czynności zawodowych. Wychodzi się z założenia,

że sposób zorganizowania spółek i innych form wspólnego wykonywania zawodów w kontynentalnej kulturze prawnej czyniłby wymóg ten niemożliwym do spełnienia. Dlatego też zakres przypadków stosowania „chińskich murów” określony w art. 69 Projektu jest węższy w stosunku do regulacji przyjmowanych w kulturze anglosaskiej. Mimo to omawiany sposób zarządzania konfliktem interesów należy stosować ostrożnie.

Rozdział 8

Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury

Art. 71.

Jeżeli obowiązki zawodowe adwokata określone w niniejszym rozdziale kolidują z interesem klienta, interes klienta jest nadrzędny, z tym że adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólną zasadę dotyczącą wszystkich obowiązków zawodowych zawartych w omawianym rozdziale, a więc obowiązków związanych z koleżeństwem zawodowym adwokatów i samorządem zawodowym adwokatury. Projekt wychodzi z założenia, że kwestie wzajemnych relacji między adwokatami oraz między nimi i organami i instytucjami adwokatury zorganizowanej na zasadach samorządu zawodowego, który sprawuje pieczę nad należytym wykonywaniem zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony są z punktu widzenia norm etyki zawodowej na tyle podobne, że uzasadnione jest ich łączne uregulowanie. Zadania, które ciążyą na adwokaturze w tym zakresie są bowiem wspólne zarówno dla każdego adwokata, jak i dla organów samorządu

zawodowego adwokatury, choć realizowane są w zupełnie różnych formach, tj. organy samorządu zawodowego adwokatury mogą robić to tylko w formach prawem przewidzianych.

Przepis ustanawia ogólną zasadę pierwszeństwa interesu klienta przed obowiązkami zawodowymi adwokata uregulowanymi w niniejszym rozdziale. Jeśli więc adwokat nabierze wątpliwości, czy realizacja obowiązków wobec kolegów lub wobec samorządu zawodowego adwokatury nie naruszy interesu klienta, ma prawo zrezygnować z tych obowiązków. Powinien jednak zachować ostrożność w tym zakresie, pamiętając, że jego ocena może podlegać weryfikacji. Jeśli adwokat mimo to miał wątpliwości, co do słuszności swojego postępowania lub uznał, że nawet jeśli nie wykona obowiązków zwartych w niniejszym rozdziale, to sam fakt, iż na mocy norm etyki zawodowej ciąży one na nim, spowoduje zagrożenie interesu klienta, może on zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta. Rozwiązanie to należy jednak traktować jako ostateczność i stosować z dużą powściągliwością.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają podobne rozwiązanie w § 39 ust. 2 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „W przypadku kolizji między zasadami koleżeństwa a uzasadnionym interesem klienta, należy dać pierwszeństwo interesom klienta”. Projekt rozszerza to rozwiązanie na obowiązki związane z samorządem zawodowym adwokatury oraz wprowadzają możliwość rezygnacji z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta w przypadkach szczególnie trudnej do rozwiązania kolizji obowiązków.

Art. 72.

- 1. Stosunki między adwokatami opierają się na współdziałaniu w realizacji zadań adwokatury i koleżeństwie zawodowym.**

2. Adwokaci powinni służyć sobie radą i pomocą, a konflikty między nimi powinny być w miarę możliwości rozwiązywane polubownie przez organy samorządu zawodowego adwokatury.

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólną zasadę dotyczącą stosunków między adwokatami, zgodnie z którą ich podstawą jest współdziałanie w realizacji zadań adwokatury oraz koleżeństwo zawodowe. Jak już wspomniano Projekt wychodzi z założenia, że kwestie relacji między adwokatami oraz między nimi i organami i instytucjami adwokatury zorganizowanej na zasadach samorządu zawodowego są z punktu widzenia norm etyki zawodowej na tyle podobne, że uzasadnione jest ich łączne uregulowanie. Zadania, które ciążą na adwokataturze w tym zakresie są bowiem wspólne zarówno dla każdego adwokata, jak i dla organów samorządu zawodowego adwokatury, choć realizowane są w zupełnie różnych formach, tj. organy samorządu zawodowego adwokatury mogą robić to tylko w formach prawem przewidzianych. Adwokaci natomiast mogą zadania te realizować poprzez współdziałanie.

Tradycja etyki prawniczej dużą wagę przywiązuje do współdziałania adwokatów i koleżeństwa zawodowego między nimi, ponieważ uznaje, że do realizacji zadań adwokatury konieczne jest istnienie wspólnoty adwokatów, w której służąc sobie wzajemnie wzorem, debatując na temat wykonywania zawodu oraz służąc sobie radą i pomocą, są oni w stanie pielęgnować etykę zawodową, a w szczególności katalog cnót zawodowych takich, jak godność zawodu, honor, odwaga, sumienność, powściągliwość i bezinteresowność. Współcześnie rola współdziałania adwokatów i koleżeństwa zawodowego między nimi nie zmalała, a być może jest nawet

większa, ponieważ ze względu na przemiany demograficzne zawodów prawniczych wspólnota musi kształtować się między często anonimowymi w stosunku do siebie prawnikami, a poza cnotami zawodowymi większą rolę muszą odgrywać obowiązki zawodowe adwokatów oraz zasady etyki adwokackiej. Adwokaci mają obowiązek współdziałać także w ich formułowaniu i rozwijaniu.

Obecnie obowiązujące przepisy zawierają podobne postanowienia m.in. w § 31 ust. 1 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat powinien przestrzegać w stosunku do kolegów zasad uprzejmości, lojalności i koleżeństwa”, a także w § 24, według którego „Adwokaci powinni służyć sobie radą i udzielać wzajemnej pomocy w pracy zawodowej, jeżeli nie koliduje to z interesem klienta” oraz w art. 33 radcowskiego Kodeksu, zgodnie z którym „Radcowie prawni powinni udzielać sobie pomocy i służyć radą w sprawach związanych z wykonywaniem zawodu o ile to nie szkodzi interesom podmiotów, na rzecz których świadczą pomoc prawną”.

Z kolei § 36 adwokackiego Zbioru stanowi, że „Ewentualne nieporozumienia między adwokatami powinny być rozstrzygane tylko przez właściwe władze adwokatury”, § 39 ust. 1, iż „W razie sporu między adwokatami, należy wyczerpać przede wszystkim możliwości jego polubownego rozstrzygnięcia lub korzystać z pośrednictwa właściwych władz adwokatury”, a art. 40 radcowskiego Kodeksu, że „W razie sporu związanego z wykonywaniem zawodu pomiędzy radcami prawnymi albo radcą prawnym i adwokatem, radca prawny powinien podjąć próbę jego polubownego rozwiązania z pomocą lub przy udziale właściwej rady izby”.

Art. 73.

W przypadku gdy adwokat dowiaduje się o niezgodnym z obowiązkami zawodowymi postępowaniu innego adwo-

kata, w tym o nienależytym wykonywaniu przez niego czynności zawodowych:

- 1) jest obowiązany zwrócić mu uwagę, a jeżeli nie przyniesie to skutku, powinien zawiadomić właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;**
- 2) może podjąć czynności zawodowe na rzecz klienta przeciwko takiemu adwokatowi, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;**
- 3) może podjąć rzeczową krytykę adwokata, w szczególności sporządzić opinię o jego postępowaniu, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury.**

Uzasadnienie

Przepis zawiera szereg postanowień dotyczących sytuacji, gdy adwokat dowiaduje się o niezgodnym z obowiązkami zawodowymi postępowaniu innego adwokata, w tym o nienależytym wykonywaniu przez niego czynności zawodowych. Zakłada się, że zakres obowiązywania przepisu to zarówno naruszenie norm etyki zawodowej, które mają charakter obowiązków zawodowych, do których zalicza się również obowiązek świadczenia usług prawniczych należytej jakości. W każdym z tych przypadków adwokat jest obowiązany interweniować, co najmniej poprzez zwrócenie uwagi drugiemu adwokatowi. W dalszej kolejności, jeżeli nie przyniesie to skutku, powinien rozważyć następujące możliwości. Po pierwsze, powinien zawiadomić właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury. Projekt nie wyraża tu bezwzględnego obowiązku, lecz zasadę etyki adwokackiej, która jednak również wskazuje powinno zachowanie.

Po drugie, adwokat może podjąć czynności zawodowe na rzecz klienta przeciwko takiemu adwokatowi, z tym że jest

obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury. Po trzecie wreszcie, adwokat może podjąć rzeczową krytykę adwokata, w szczególności sporządzić opinię o jego postępowaniu, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury. Obowiązek informowania właściwych organów samorządu adwokatury dotyczy więc większości przypadków, o których mowa w przepisie, co wiąże się ze wspomnianym już podobnym zakresie zadań każdego adwokata i samorządu zawodowego adwokatów, przy zastrzeżeniu różnic w formach ich realizacji.

Obecnie obowiązują szeroka grupa przepisów regulujących to zagadnienie. Należą do nich § 5 adwokackiego Zbioru, według którego „Każdy adwokat obowiązany jest współdziałać w przestrzeganiu przez członków adwokatury zasad etyki adwokackiej i strzeżeniu godności zawodu. Jest uprawniony do zwrócenia uwagi koledze naruszającemu powyższe zasady”; § 37 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat może się podjąć zastępstwa stron w sprawie przeciwko adwokatowi, a dotyczącej jego czynności zawodowych, dopiero po uprzednim zawiadomieniu okręgowej rady adwokackiej, której sam podlega” oraz § 38 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Adwokat powinien podjąć starania o polubowne załatwienie sprawy przeciwko innemu adwokatowi, jeżeli tylko istota przyjętej sprawy na to pozwala”. W przypadku radców pranych regulacja jest bardziej rozbudowana i obejmuje art. 38 radcowskiego Kodeksu, według którego „1. Niedopuszczalne jest wypowiedanie przez radcę prawnego wobec osób trzecich negatywnej opinii o pracy zawodowej innego radcy prawnego z zastrzeżeniem ust. 2 i ust. 3. 2. Radca prawny, do którego zwrócono się o wydanie opinii o innym radcy prawnym, obowiązany jest wysłuchać opiniowanego radcę prawnego, a przy sporządzaniu opi-

nii opierać się na dokumentach, znanych mu faktach oraz zachować obiektywizm i rzeczowość. 3. Wydanie negatywnej opinii o radcy prawnym, także co do jego pracy zawodowej, jest dopuszczalne, jeżeli opinia taka jest oparta na faktach, a potrzeba albo obowiązek jej wydania wynikają z zadań lub uprawnień służbowych bądź samorządowych”; art. 39 radcowskiego Kodeksu, według którego „Radca prawny, będący pełnomocnikiem w sprawie przeciwko innemu radcy prawnemu, obowiązany jest o przyjęciu pełnomocnictwa zawiadomić niezwłocznie dziekana rady okręgowej izby radców prawnych oraz, za jego pośrednictwem, podjąć próbę polubownego załatwienia sprawy”; art. 43 radcowskiego Kodeksu, według którego „Radca prawny powinien zwracać uwagę każdemu członkowi samorządu radców prawnych, który postępuje niezgodnie z Kodeksem Etyki Radcy Prawnego” oraz art. 44 radcowskiego Kodeksu, który stanowi, że „Radca prawny może złożyć skargę na innego radcę prawnego związaną z wykonywaniem zawodu wyłącznie do właściwego organu samorządu radców prawnych”.

Art. 74.

Jako członek samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków wobec organów tego samorządu, w szczególności stawiać się i udzielać niezbędnych informacji na każde ich wezwanie oraz regularnie opłacać składki członkowskie.

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólne sformułowanie obowiązku adwokata wywiązywania się ze swoich obowiązków wobec organów samorządu zawodowego adwokatury. Oczywiście celem przepisu jest jedynie wzmocnienie owych obowiązków, ponieważ wiążą one adwokatów niezależnie od omawianego

przepisu. Jednakże dzięki jego wprowadzeniu naruszenie tych obowiązków staje się jednocześnie naruszeniem norm etyki zawodowej. Przepis z wielu obowiązków ciążyących na adwokatach wymienia jedynie dwa, szczególnie istotne dla funkcjonowania samorządu zawodowego adwokatury, tj. obowiązek stawienia się i udzielenia niezbędnych informacji na każde wezwanie jego organów oraz obowiązek regularnego opłacania składek członkowskich. Jak wspomniano, wyliczenie to nie ma w żadnym przypadku charakteru zamkniętego.

Obecnie obowiązuje szeroki zakres przepisów dotyczących omawianych zagadnień, które Projekt ujmuje skrótowo, lecz z założenia równie efektywnie. Do przepisów tych należą: § 61 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat obowiązany jest okazywać szacunek władzom samorządu adwokackiego”; § 63 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat obowiązany jest stosować się do obowiązujących uchwał i innych decyzji władz adwokatury”; § 64 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat obowiązany jest stawić się na każde wezwanie władz adwokatury, a ewentualne niestawiennictwo powinien niezwłocznie usprawiedliwić. Adwokat ma obowiązek udzielić władzom adwokatury żądanych wyjaśnień w określonym terminie”; § 65 adwokackiego Zbioru, według którego „Zawinione nieopłacenie składki korporacyjnej stanowi poważne naruszenie zasad etyki zawodowej” oraz § 66 adwokackiego Zbioru, według którego „Adwokat obowiązany jest współdziałać z władzami adwokatury we wszystkich sprawach dotyczących zawodu adwokackiego”.

Z kolei w przypadku radców prawnych przepisy te, to: art. 45 radcowskiego Kodeksu, według którego „1. Radcę prawnego obowiązują szacunek i lojalność wobec organów samorządu radców prawnych. 2. Radca prawny obowiązany jest stosować się do uchwał organów samorządu radców

prawnych, niezależnie od ich osobistej oceny.³ Radca prawny obowiązany jest do terminowej zapłaty składki samorządowej”; art. 46 radcowskiego Kodeksu, według którego „Radca prawny obowiązany jest współdziałać z organami samorządu radców prawnych w sprawach związanych z jego funkcjonowaniem i zadaniami oraz w sprawach wykonywania zawodu i przestrzegania niniejszego kodeksu”; art. 47 radcowskiego Kodeksu, według którego „1. Radca prawny, wezwany przez dziekana, radę izby, sąd dyscyplinarny bądź przez rzecznika dyscyplinarnego lub jego zastępcę, obowiązany jest stawić się na wezwanie w wyznaczonym terminie, a w razie zaistnienia poważnej przeszkody – usprawiedliwić niemożność stawiennictwa. 2. Radca prawny, wezwany przez podmioty o których mowa w ust. 1 do złożenia wyjaśnień w sprawach wynikających z ustawowego zakresu zadań samorządu radców prawnych albo niniejszego kodeksu, obowiązany jest złożyć wyjaśnienia w wyznaczonym terminie” oraz art. 48 ust. 2, radcowskiego Kodeksu według którego „Radca prawny obowiązany jest wykonywać czynne prawo wyborcze w wyborach do organów samorządu radców prawnych”.

Art. 75.

Jako członek organów samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków i dokładać starań, aby działania organów tego samorządu służyły realizacji zadań adwokatury, w szczególności nie wykorzystywać tego członkostwa we własnym interesie.

Uzasadnienie

Przepis zawiera ogólne sformułowanie obowiązku adwokata wywiązywania się ze swoich obowiązków wobec w szczególnej sytuacji, tj. jeśli jest on członkiem organów samorządu

zawodowego adwokatury. Oczywiście celem przepisu jest jedynie wzmocnienie owych obowiązków, ponieważ wiążą one adwokatów niezależnie od omawianego przepisu. Jednakże dzięki jego wprowadzeniu naruszenie tych obowiązków staje się jednocześnie naruszeniem norm etyki zawodowej. Przepis dodatkowo formułuje zasadę nakazującą adwokatowi dokładać starań, aby działania organów tego samorządu służyły realizacji zadań adwokatury, w szczególności nie wykorzystywać tego członkostwa we własnym interesie.

Przepisy obecnie obowiązujące zawierają szeroki zakres przepisów regulujących omawiane zagadnienie. Są to m.in.: § 59 adwokackiego Zbioru, według którego „Pełnienie funkcji we władzach adwokatury jest prawem i obowiązkiem korporacyjnym każdego adwokata” oraz § 60 adwokackiego Zbioru, według którego Adwokat wybrany do władz samorządowych obowiązany jest do pełnienia swej funkcji i współdziałania w realizacji podstawowych zadań samorządu adwokackiego z najwyższą starannością”, a także § 62 adwokackiego Zbioru, który stanowi, że „Członek władz adwokatury w razie tymczasowego zawieszenia go w czynnościach zawodowych powinien zaprzestać pełnienia funkcji w tych władzach”.

Jeszcze szerzej omawiane zagadnienie uregulowane jest w przypadku radców prawnych, który w radcowskim Kodeksie w art. 48 ust. 1 stanowi, że „Pełnienie funkcji w organach samorządu zawodowego jest korporacyjnym prawem i powinnością radcy prawnego”, w art. 49, iż „1. Przy wypełnianiu funkcji samorządowej radca prawny obowiązany jest kierować się wolą wyborców, interesami zawodowymi radców prawnych i zadaniami samorządu. 2. Radca prawny, któremu powierzona została funkcja w organach samorządu zawodowego, obowiązany jest rzetelnie i z najwyższą starannością wypełniać obowiązki wynikające z tej funkcji. 3. Radca

prawny, składający rezygnację z powierzonej mu funkcji, obowiązany jest tę rezygnację umotywować”, w art. 50, że „1. Radca prawny, sprawujący funkcje w organach samorządu: a) nie może wykorzystywać powierzonej mu funkcji we własnych sprawach, dla własnej korzyści albo korzyści bliskich mu osób, b) powinien traktować równoprawnie wszystkich członków samorządu radców prawnych c) powinien w granicach swych zadań i możliwości, służyć informacją, pomocą i radą członkom samorządu. 2. Radca prawny ukarany prawomocnym orzeczeniem dyscyplinarnym karą zawieszenia prawa do wykonywania zawodu powinien powstrzymać się od wykonywania funkcji pełnionych w samorządzie. Powstrzymanie się od wykonywania funkcji oznacza powinność złożenia rezygnacji oraz nie kandydowania w wyborach aż do zatarcia skazania”, a w art. 51, że „Radca prawny, który z racji obowiązków wykonywanych w samorządzie uzyskał wiadomości, dotyczące spraw osobistych innego radcy prawnego, nie może z nich korzystać dla innych celów, jak tylko w celu prawidłowego wykonania swoich obowiązków samorządowych”.

Art. 76.

Adwokat powinien dokładać starań, aby jako patron przygotować swoich aplikantów do wykonywania zawodu, w szczególności w zakresie zgodnego z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi postępowania adwokata, w tym należytego wykonywania przez niego czynności zawodowych.

Uzasadnienie

Przepis zawiera zobowiązanie adwokata do dokładania starań, aby jak najlepiej wywiązywać się z roli patrona. W szczególności przepis sanowi, że jako patron adwokat powinien

przygotować swoich aplikantów do wykonywania zawodu, podkreślając, iż dotyczy to nie tylko umiejętności zawodowych, lecz także zgodnego z obowiązkami zawodowymi postępowania adwokata, w tym należytego wykonywania przez niego czynności zawodowych. Wychodzi się z założenia, że pełnienie roli patrona jeszcze szczególnie ważne we współczesnych zawodach prawniczych, ponieważ jest środkiem realizacji jednego z podstawowych zadań adwokatury, tj. dbania o tradycję etyczną zawodu, a więc podtrzymywania w warunkach nowoczesnego społeczeństwa norm etyki zawodowej, w tym zrozumienia dla zasad etyki adwokackiej.

Przepisy obecnie obowiązujące stanowią m.in., w § 25 adwokackiego Zbioru, że „Adwokat, któremu powierzono obowiązki patrona, powinien dołożyć wszelkich starań dla należytego przygotowania aplikanta do wykonywania zawodu adwokata – pod kątem umiejętności zawodowych i przestrzegania zasad etyki adwokackiej” oraz w art. 52 radcowskiego Kodeksu, iż „Radca prawny wykonujący obowiązki patrona winien uczynić wszystko, aby przygotować aplikanta do wykonywania zawodu, przekazując mu wiedzę i doświadczenie oraz kształtując jego postawę etyczną”.

